

**ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : *ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.*

Εισηγητής :
κος Αλεξόπουλος Ανδρέας

Σπουδάστρια :
Φάρκωνα Κυριακή
Α.Μ. 2001121

Σεπτέμβριος 2007

Φάρκωνα Κυριακή

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Αναπτυξιακές δράσεις σε απομονωμένες περιοχές του νησιωτικού χώρου. Η περίπτωση της νήσου Νάξου.»

**Ευχαριστώ πάρα πολύ
την κα Ευθυμιάτου Χριστίνα
για την πολύτιμη βοήθειά της.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
----------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1 Ορισμός μειονεκτικής περιοχής.....	9
1.2 Ορισμός αιεφόρου ανάπτυξης.....	9
1.3 Ορισμός τοπικής ανάπτυξης.....	10
1.4 Ορισμός βιώσιμης ανάπτυξης.....	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2. Παρουσίαση Ευρωπαϊκής Ένωσης	11
2.1 Οι τομείς των Κοινοτικών αρμοδιοτήτων	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

3. Γενικά χαρακτηριστικά.....	15
3.1 Οικονομική δραστηριότητα του νησιωτικού χώρου.....	16
3.1.1 Πρωτογενής τομέας.....	17
3.1.2 Δευτερογενής τομέας.....	18
3.1.3 Τριτογενής τομέας.....	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ : ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

4. Γενικά χαρακτηριστικά.....	22
4.1 Η αναγκαιότητα ειδικής μεθόδου προσέγγισης.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ : ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ

5. Γενική αναγνώριση της περιοχής.....	24
5.1 Χωροταξική ένταξη της Νάξου – Οριοθέτηση και ένταξη στην ευρύτερη περιοχή.....	24
5.1.1 Ρόλος και επιρροή στην ευρύτερη περιοχή.....	24
5.1.2 Ιδιομορφίες της περιοχής – Ανισόρροπη ανάπτυξη.....	26
5.2 Φυσικό περιβάλλον.....	28

5.2.1 Αξιόλογα αγροτικά τοπία – Αναβαθμίδες.....	29
5.2.2 Μορφολογία εδάφους.....	30
5.3 Ανθρώπινος παράγοντας.....	31
5.3.1 Διοικητική διαίρεση του νησιού.....	31
5.3.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	33
5.3.3 Πληθυσμιακή κίνηση – Μετανάστευση.....	37

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΟΜΗ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ

Οικονομική δραστηριότητα της νήσου Νάξου.....	37
5.4 Πρωτογενής τομέας.....	37
5.4.1 Γενικά στοιχεία.....	37
5.4.2 Οι νέες συνθήκες και οι επιδράσεις τους στην αγροτική παραγωγή.....	39
5.4.3 Φυτική παραγωγή.....	41
5.4.4 Αξία παραγωγής και εισόδημα.....	43
5.5 Δευτερογενής τομέας.....	44
5.5.1 Υφιστάμενη διάρθρωση.....	44
5.5.2 Χειροτεχνία-Οικοτεχνία-Παραδοσιακές Τέχνες.....	44
5.5.3 Βιοτεχνία.....	45
5.5.4 Οικοδομική δραστηριότητα.....	45
5.6 Τριτογενής τομέας.....	46
5.6.1 Εμπόριο-Καταστήματα-Απασχόληση.....	46
5.6.2 Τουρισμός-Γενικά στοιχεία.....	46
5.6.3 Υπηρεσίες.....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ : ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ

6. Αναπτυξιακοί φορείς Νάξου.....	49
6.1 Παρουσίαση της Αναπτυξιακής Εταιρείας Επαρχίας Νάξου – ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε.....	49
6.1.1 Τρέχουσες δραστηριότητες (2007).....	51
6.1.2 Υλοποιηθείσες δραστηριότητες (1996-2006).....	51
6.1.3 Προσωπικό.....	52
6.2 Αναλυτική παρουσίαση δραστηριοτήτων (1996 - σήμερα)...	54
6.2.1 1 ^η περίοδος ανάλυσης 1996(έτος ιδρύσεως) – 1998.....	54
• EUROMOL – Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα την Συντήρηση – Ανάδειξη των ανεμόμυλων.....	55
• TRADIMA – Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα την Παραγωγή και Χρήση Παραδοσιακών Υλικών στις Συντηρήσεις και Αποκαταστήσεις Κτιρίων.....	57

6.2.2 2 ^η περίοδος ανάλυσης 1999 – 2002.....	57
• Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader II.....	59
• MEDSTONE – Πρόγραμμα για την Δημιουργία Μεσογειακού Κέντρου για τη διατήρηση και αξιοποίηση των τοπίων με ξερολιθιές.....	60
• Πρόγραμμα Leonardo.....	65
• Πρόγραμμα Carrefour – Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης και Κινητοποίησης Νοτίου Αιγαίου...67	
• Πρόγραμμα Adapt «ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ – Ευέλικτη Οργάνωση των Ξενοδοχειακών και Τουριστικών Επιχειρήσεων του Νομού Κυκλάδων στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ).....	68
• Πρόγραμμα SEAM – Δημιουργία Δικτύου Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (2000 - 2001).....	69
• Πιλοτικό Πρόγραμμα PROTERRA – Προστασία και Αξιοποίηση των Αναβαθμίδων Καλλιέργειας στη Μεσόγειο – Άρθρο 8 του FEOGA.....	71
• Πρόγραμμα «ΙΚΑΡΟΣ».....	73
• Προγραμματική Σύμβαση για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των σμυριδωρυχείων...75	
6.2.3 3 ^η και τελική περίοδος ανάλυσης 2003 – σήμερα.....	77
• Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ – Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Νάξο.....	77
• Λειτουργία Europe Direct – Νάξου – Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφόρησης.....	79
• Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ξερολιθιάς (REPS Interreg III C).....	79
• Πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000» – Ο Πολιτισμός του Ψωμιού, του Λαδιού και του Κρασιού (Trimed) (Ανεμόμυλοι, Λιοτριβία, Νερόμυλοι, Πατητήρια).....	80
• Πρότυπο Καινοτόμο Σχέδιο Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ) με θέμα «Οι Καρποί της Γης και του Πνεύματος».....	81
• Έργο «Βελτίωση – Ανάδειξη περιπατητικών διαδρομών Δήμου Δρυμαλίας».....	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ : ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

7. Παρουσίαση μεθοδολογίας.....	88
7.1 Πίνακες ανάλυσης.....	88
7.2 Σχεδιαγράμματα ανάλυσης.....	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ : ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 Διερεύνηση δυνατοτήτων ανάπτυξης πρωτογενούς τομέα.....	96
8.1.1 Προσχέδιο αγροτικής ανάπτυξης.....	98
8.2 Διερεύνηση δυνατοτήτων ανάπτυξης δευτερογενούς τομέα.....	99
8.2.1 Εξέλιξη μεταποιητικής δραστηριότητας–Εντοπισμός προβλημάτων.....	100
8.2.2 Γενικό Προσχέδιο Βιοτεχνικής Ανάπτυξης.....	102
8.3 Διερεύνηση δυνατοτήτων ανάπτυξης του τουρισμού.....	103
8.4 Διαγραφόμενες προοπτικές της απασχόλησης του πληθυσμού βάσει των τομεακών σχεδίων ανάπτυξης.....	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	109
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	111

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έννοια της ανάπτυξης αποτελεί μια πολυσύνθετη διαδικασία της οποίας το ακριβές περιεχόμενο έχει επιχειρηθεί να ερμηνευθεί από διαφορετικές προσεγγίσεις. Η διάσταση της, αποκτά πολύ μεγαλύτερη σημασία όταν πρόκειται για μειονεκτικές περιοχές μεταξύ των οποίων και εκείνες που πλήττονται από την ασυνέχεια του χώρου.

Η ευρύτερη περιοχή των Κυκλάδων και πιο συγκεκριμένα η Νάξος, ανήκει στην κατηγορία των παραπάνω περιοχών. Σκοπός και στόχος της παρούσας εργασίας είναι να ερευνηθεί και να αξιολογηθεί η αναπτυξιακή πορεία του νησιού, μέσω προγραμμάτων και αναπτυξιακών δράσεων, τα προβλήματα και οι ανάγκες, όπως επίσης και να επιχειρήσουμε να αναλύσουμε την προοπτική ισόρροπης ανάπτυξης στην περιοχή.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται οι όροι της ανάπτυξης και της απομονωμένης περιοχής, ώστε να γίνει αντιληπτό στους αναγνώστες το ακριβές θέμα που εξετάζουμε. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε ένα δείγμα ευρωπαϊκών πολιτικών, οι οποίες αποτελούν κινητήριο δύναμη για την ανάπτυξη των περιοχών. Συνεχίζουμε με το τρίτο κεφάλαιο που αφορά τον ελληνικό νησιωτικό χώρο και την οικονομική του δραστηριότητα, ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο προσεγγίζουμε την υφιστάμενη κατάσταση και τα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Συγκεκριμενοποιώντας πλέον, στο κεφάλαιο πέντε, συναντάμε τα γενικά χαρακτηριστικά της Νήσου Νάξου και την παραγωγική της δομή. Στο έκτο κεφάλαιο αντικατοπτρίζονται οι αναπτυξιακοί φορείς της Νάξου, με μοχλό ανάπτυξης την Αναπτυξιακή Εταιρεία Επαρχίας Νάξου ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. για την οποία γίνεται μία εκτενέστερη παρουσίαση των αναπτυξιακών δράσεών της, συνεργαζόμενη πάντα και με άλλους αναπτυξιακούς φορείς για το εκάστοτε πρόγραμμα. Την εργασία διαδέχεται το έβδομο κεφάλαιο, όπου με την βοήθεια ερωτηματολογίων κλειστού τύπου, τα οποία δόθηκαν προς συμπλήρωση σε τρεις φορείς (ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου και Ένωση Ξενοδόχων Νάξου), αναλύονται η κρίση των εργαζομένων για την υφιστάμενη αναπτυξιακή πορεία της Νάξου αλλά και η «διάθεση» για μελλοντική ανοδική αναπτυξιακή πορεία. Τέλος, κλείνουμε αυτή την εργασία με το όγδοο κεφάλαιο στο οποίο διαφαίνονται οι δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής, τα τελικά συμπεράσματα και οι προτάσεις.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Μια αγροτική περιοχή καλείται μειονεκτική, όταν το κόστος παραγωγής των τροφίμων που παράγει είναι υψηλό σε σχέση με τις μη μειονεκτικές περιοχές. Οι λόγοι αυτών των αποκλίσεων στο κόστος είναι κυρίως:

- ❖ η κλίση του εδάφους, η οποία καθιστά τη μηχανική του καλλιέργεια αδύνατη ή πολύ ακριβή,
- ❖ το ελαττωματικό υδάτινο δυναμικό (κακή αποξήρανση των εδαφών),
- ❖ το ελάχιστο ευνοϊκό για την ανάπτυξη των φυτών κλίμα (πολύ κρύο, πολύ ξηρό).

Η Νάξος, νησί για το οποίο θα αφιερώσουμε την μελέτη αυτής της εργασίας, χαρακτηρίζεται για τα 2/3 της που θεωρούνται μειονεκτικές περιοχές.

Σ' αυτές τις περιοχές ο όρος ΑΝΑΠΤΥΞΗ και ιδιαίτερα της ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ,της ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ και της ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ είναι ανεπτυγμένοι, μιας και χρήζουν έντονα αυτών.

Για να γίνουν όμως πιο κατανοητές οι προαναφερθείσες έννοιες στην συνέχεια της εργασίας, κρίνουμε σκόπιμη την αποτύπωση των ορισμών τους.

1.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο ορισμός που τυγχάνει της ευρύτερης αποδοχής είναι αυτός που έχει διατυπώσει η «Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη», γνωστή και ως Επιτροπή Μπρούντλαντ.

Δηλαδή:

*«Η Αειφόρος ανάπτυξη είναι αυτή που καλύπτει τις ανάγκες του σήμερα χωρίς να υπονομεύει τη δυνατότητα των μελλοντικών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες».*¹

---

¹ <http://www.aeiforos-anaptyxi.gr/>

1.3 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η «τοπική ανάπτυξη» μπορεί να θεωρηθεί ως μία διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών, η οποία οδηγεί σε βελτίωση του επιπέδου ζωής του τοπικού πληθυσμού και η οποία έχει οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική-διοικητική διάσταση. Η στρατηγική της τοπικής ανάπτυξης αντιμετωπίζει κάθε χωρική ενότητα με διαφορετικό τρόπο, σύμφωνα με το επίπεδο ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας, της δομής και λειτουργίας του παραγωγικού συστήματος, της αγοράς εργασίας και των χαρακτηριστικών που προσδιορίζουν την τοπική κουλτούρα.²

1.4 ΟΡΙΣΜΟΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η **βιώσιμη ανάπτυξη** είναι μια οικονομικό-κοινωνική διαδικασία ανάπτυξης, κατά τη διάρκεια της οποίας συνδέονται αρμονικά οικονομικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντολογικοί στόχοι της κοινωνίας σε ένα ισορροπημένο πλαίσιο. **Βιώσιμη ανάπτυξη** σημαίνει ταυτόχρονα φροντίδα για την προστασία του περιβάλλοντος και για την ποιότητα ζωής όπως επίσης και κοινωνική συνοχή.³

---

² <http://www.esfhellas.gr/>

³ <http://www.gowork.gr/gowork/Elearning/development/cover.htm>

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Στο 2^ο κεφάλαιο επιχειρείται μια γενική αναφορά στις κεντρικές πολιτικές που εφαρμόζονται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης των οποίων οι επιπτώσεις στην αναπτυξιακή διαδικασία είναι καθοριστική τόσο συνολικά στο εθνικό επίπεδο όσο και στο τοπικό .

2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η Ε.Ε. αποτελεί την τελευταία εξέλιξη της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, που ξεκίνησε το 1951 με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα⁴. Η Ε.Ε. τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου του 1993, μετά την επικύρωση από τα τότε δώδεκα (12) κράτη – μέλη της Συνθήκης, που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Η Ε.Ε. περιλαμβάνει τις τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες⁵ : την ΕΚΑΧ, την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) που μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Ε.Κ.) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ε.Κ.Α.Ε.), καθώς και τους δυο πυλώνες διακυβερνητικής συνεργασίας (κοινή εξωτερική πολιτική και άμυνα, αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις).

Στην Ε.Ε. μετέχουν πλέον είκοσι πέντε (25) κράτη – μέλη, των οποίων οι υπήκοοι αναγνωρίζονται με ευρωπαϊκή ιθαγένεια.

2.1. Οι Τομείς των Κοινοτικών Αρμοδιοτήτων

⁶«Η Κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία κοινής αγοράς, οικονομικής και νομισματικής ένωσης και με την εφαρμογή των κοινών πολιτικών ή δράσεων .....να προάγει στο σύνολο της Κοινότητας την αρμονική, ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, αειφόρο –μη πληθωριστική– ανάπτυξη, υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας και σύγκλισης των οικονομικών επιδόσεων, υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της

⁴ Για συντομία θα αναφέρεται Ε.Κ.Α.Χ.

⁵ Σύμφωνα με άρθρο 1 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ)

⁶ Σύμφωνα με άρθρο 2 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ)

ποιότητας ζωής, την οικονομική συνοχή και αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών». Οι γενικοί αυτοί στόχοι επιτυγχάνονται ως εξής:

- ↓ Με τη θέσπιση κοινής αγοράς, δηλαδή με την ελεύθερη κυκλοφορία (εμπορευμάτων, εργαζομένων και κεφαλαίων) και την καθιέρωση κανόνων υγιούς ανταγωνισμού.
- ↓ Με την εκτέλεση κοινών πολιτικών και δράσεων. Το μέγεθος της παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ποικίλλει αναλόγως με τον τομέα αρμοδιότητας. Έτσι, εκτός από τις κοινές πολιτικές, που κατευθύνει απ' ευθείας η Κοινότητα (κοινή γεωργική πολιτική, κοινή εμπορική πολιτική), υπάρχουν κοινές δράσεις, που στοχεύουν στον συντονισμό ή στην εναρμόνιση των εθνικών πολιτικών (π.χ. περιβάλλον) ή στη θέσπιση δράσεων υποκίνησης (π.χ. πολιτισμός).

Σ' αυτό το σημείο, είναι σκόπιμο να μελετήσουμε ορισμένες από τις πολιτικές, τις οποίες θα συναντήσουμε ως "αρωγούς" στην συνέχεια τις εργασίας.

Η κοινή γεωργική πολιτική:⁷

Στοχεύει γενικώς στην αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας -τομέας πολυσήμαντος για τις νησιωτικές περιοχές που εξετάζουμε και θα κάνουμε μια περαιτέρω ανάλυση παρακάτω-, στην εξασφάλιση δίκαιου βιοτικού επιπέδου στο γεωργικό πληθυσμό και εφοδιασμού. Περιλαμβάνει δυο τύπους δράσεων:

A) τη θέσπιση κοινών οργανώσεων αγοράς, με τον καθορισμό ελάχιστων τιμών και στήριξη των τιμών αυτών μέσω μηχανισμών παρέμβασης και B) δράσεις στις αγροτικές διαρθρώσεις για την οργάνωση της παραγωγικότητας. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργεί το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (F.E.O.G.A.).

Η κοινή αλιευτική πολιτική («Γαλάζια Ευρώπη»):

Καθιερώθηκε με ρύθμιση της πρόσβασης σκαφών στις αλιευτικές ζώνες, με μέτρα διατήρησης και διαχείρισης των πόρων (ποσότητα αλιευμάτων, απαγόρευση ορισμένων μεθόδων αλιείας, κτλ) και με την ίδρυση ταμείου, το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ).

⁷ Αρ. 32-38 ΣΕΚ

Η κοινή πολιτική των μεταφορών:⁸

Αφορά σε οδικές, σιδηροδρομικές, θαλάσσιες και αεροπορικές μεταφορές. Στοχεύει στην απελευθέρωση των μεταφορών, στη βελτίωση της ασφάλειας και στην εναρμόνιση των τεχνικών κανόνων.

Η κοινωνική πολιτική:⁹

Αφορά στην απασχόληση, στο εργατικό δίκαιο και στις συνθήκες εργασίας, στην επαγγελματική εκπαίδευση, στην κοινωνική ασφάλιση, στην προστασία από εργατικά ατυχήματα και από επαγγελματικές ασθένειες, στο συνδικαλιστικό δίκαιο και στις συλλογικές διαπραγματεύσεις. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργεί το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.¹⁰

Η πολιτική στον τομέα των διευρωπαϊκών δικτύων:¹¹

Αφορά στα έργα υποδομής στους τομείς των μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας. Πρόκειται για πολιτική σχετική με μεγάλα έργα, που θα επιτρέψουν την κινητικότητα στην εσωτερική αγορά και θα προάγουν την απασχόληση. Η κοινοτική χρηματοδότηση γίνεται από το Ταμείο Συνοχής.

Η περιφερειακή πολιτική:¹²

Αποσκοπεί στην μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διάφορων περιοχών της Κοινότητας. Πρόκειται για πολιτική ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της Ένωσης. Οι δράσεις της Κοινότητας γίνονται μέσω των διαρθρωτικών ταμείων:

- Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων-Τμήμα Προσανατολισμού, στον γεωργικό τομέα
- Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, στον κοινωνικό τομέα
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), ιδρύθηκε το 1975 για την ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών
- Το Ταμείο Συνοχής, χρηματοδοτεί σχέδια στους τομείς του περιβάλλοντος και διευρωπαϊκών δικτύων που χορηγούν πιστώσεις. Την περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. συμπληρώνει η δράση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.

⁸ αρ. 70-78 ΣΕΚ

⁹ αρ. 136-145 ΣΕΚ

¹⁰ ΕΚΤ, αρ. 146-148 ΣΕΚ

¹¹ αρ. 154—156 ΣΕΚ

¹² οικονομική και κοινωνική συνοχή, αρ. 158-162 ΣΕΚ

Η πολιτική για το περιβάλλον:¹³

Βασίζεται στην πρόβλεψη, στην πρόληψη και στην αποκατάσταση των συνεπειών της μόλυνσης του περιβάλλοντος. Έχουν εκδοθεί πολλές οδηγίες (προστασία απειλούμενων ειδών, ποιότητα παραλιών, απορρίμματα, κτλ.)

---

¹³ αρ. 174-176 ΣΕΚ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΤΑΙ ΣΕ ΑΥΤΟΝ

3. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν περίπου 440 νησιά που καλύπτουν το 5% του εδάφους της και διαμορφώνουν 20 νησιωτικές περιφέρειες. Τα ελληνικά νησιά αντίστοιχα αντιπροσωπεύουν το 19% της ελληνικής επικράτειας ενώ ο πληθυσμός τους αγγίζει το 15%.

Ο ελληνικός νησιωτικός χώρος όπως και κάθε άλλος νησιωτικός χώρος αποτελεί μια περιοχή με ιδιαίτερα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα και της φυσικής απομόνωσής του. Τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν αυτήν την ιδιαιτερότητα είναι:

Η δημογραφική και κοινωνική αποσταθεροποίηση, που εκδηλώνεται με την μορφή δημογραφικής αποψίλωσης, με τη μορφή της πληθυσμιακής έκρηξης σε ορισμένες περιόδους, είτε με την ύπαρξη υψηλών ποσοστών ανεργίας.

Η αποδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού και η συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης. Κύρια χαρακτηριστικά των επιμέρους στοιχείων που συνθέτουν τον παραγωγικό ιστό του νησιωτικού χώρου είναι:

- α) η ευκαιριακή οικονομία η οποία στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον τριτογενή τομέα,
- β) η υπερεκμετάλλευση των περιορισμένων φυσικών πόρων,
- γ) η τεχνολογική και οικονομική εξάρτηση,
- δ) οι μεγάλες αδυναμίες στην παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικών υπηρεσιών,
- ε) το υψηλό κόστος δημιουργίας και συντήρησης υποδομών,
- στ) η έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού,
- ζ) η απουσία οικονομικών κλίμακας για τις επιχειρήσεις και
- η) οι δυσχερείς συνθήκες μεταφορών και επικοινωνίας.

Δημιουργείται έτσι ένας φαύλος κύκλος υπανάπτυξης που στηρίζεται σε δομικά προβλήματα που έχουν τις βάσεις τους στις ιδιαιτερότητες του νησιωτικού χώρου, οι οποίες αναχαιτίζουν μόνιμα και συσσωρευτικά την ανάπτυξη των νησιών. Στα πλαίσια της γενικότερης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας κατά τα τελευταία χρόνια

παρατηρείται μια στασιμότητα των καθοδικών φαινομένων στα νησιά, η οποία παραμένει ωστόσο αποσπασματική.

3.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η οικονομική δραστηριότητα στον ελληνικό νησιωτικό χώρο επικεντρώνεται στον τουρισμό. Η υπέρμετρη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας είχε ως αποτέλεσμα:

Την άνιση κατανομή του τουριστικού ρεύματος μεταξύ των νησιών και της ηπειρωτικής Ελλάδας (το 63% των ξενοδοχειακών μονάδων και εστιατορίων συγκεντρώνεται στα νησιά του Αιγαίου). Την εγκατάλειψη δραστηριοτήτων συνδεδεμένων με την παραγωγή και την μεταποίηση.

Όπως προκύπτει από στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 1996 από το σύνολο των 70.822 κάθε είδους επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα νησιά μόλις 10.866 (ποσοστό 15,3%) ασχολούνται με την μεταποίηση και την επεξεργασία (εξαιρουμένων των οικοδομικών επιχειρήσεων). Εξετάζοντας το οικονομικό αποτέλεσμα των κλαδικών δραστηριοτήτων, παρατηρείται ότι το 49% του συνολικού κύκλου εργασιών προέρχεται από το λιανικό και χονδρικό εμπόριο, ενώ το 16% προέρχεται από τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια. Αντίθετα μόλις το 20% του κύκλου εργασιών προέρχεται από τη μεταποίηση και την επεξεργασία.

Οι υπάρχουσες ανισότητες μεταξύ των νησιών συχνά δεν είναι ορατές διότι τα οικονομικά μεγέθη που θα τις καταδείκνυαν αναφέρονται συνήθως σε επίπεδο νομών ή περιφέρειας, καθιστώντας αδύνατη την μελέτη των επιμέρους οικονομικών στοιχείων και αποτελεσμάτων που θα συνέθεταν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της οικονομικής δραστηριότητας του κάθε νησιού ξεχωριστά.

<i>Α.Ε.Π. Νησιών σε σχέση με τον μέσο όρο της χώρας</i>	1990	1994	1996
Περιφ. Β Αιγαίου	73		
Ν. Λέσβου	71	76	76
Ν. Σάμου	79	80	80
Ν. Χίου	60	60	60
Περιφ. Ν. Αιγαίου	111		
Ν. Κυκλάδων	101	92	92
Ν. Δωδεκανήσου	117	122	122
Περιφ. Ιόνιων Νήσων	90		
Ν. Κεφαλονιάς	79	77	77
Ν. Κέρκυρας	95	100	100
Ν. Ζακύνθου	91	87	87
Ν. Λευκάδας	69	67	67
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100	100	100

Πηγή : ΣΠΑ 1994-1999, ΚΕΠΕ

3.1.1 Ο ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Σύμφωνα με έρευνα της Eurostat για τα ελληνικά νησιά, η ενασχόληση του νησιωτικού πληθυσμού με τον πρωτογενή τομέα παρουσιάζει μια σταθερή καθοδική πορεία από το 1961 με λιγοστές ανακάμψεις τα τελευταία χρόνια. Η ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα στο νησιωτικό χώρο σε νέες βάσεις, ευνοείται από τις νέες ιδεολογικές τάσεις (καλλιέργειας βιολογικών προϊόντων, φυσικής διατροφής και αγροτουρισμού), που τείνουν να κυριαρχήσουν στον ευρωπαϊκό χώρο. Οι παράγοντες που λειτουργούν κατασταλτικά στην ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα είναι:

- Ο μικρός κλήρος
- Οι περιορισμένοι φυσικοί πόροι
- Η γήρανση του πληθυσμού στο νησιωτικό χώρο
- Η μειωμένη ανταγωνιστικότητα των προϊόντων λόγω αυξημένου κόστους παραγωγής και μεταφοράς

Λαμβάνοντας υπόψη την επιτακτική ανάγκη που παρουσιάζεται για διάχυση της Κοινοτικής πληροφόρησης στις αγροτικές περιοχές του νησιωτικού χώρου, το ΕΚΕΠΠ Αιγαίου θα αποτελέσει σημαντικό δίαυλο επικοινωνίας με τους νησιώτες που απασχολούνται ή έχουν πρόθεση να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα. Η διασύνδεση του Κέντρου με το ήδη υπάρχον Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης στη Νάξο, θα αποτελέσει ένα αμφίδρομο δίκτυο επικοινωνίας που θα ενεργοποιείται στα πλαίσια:

- Της ενημέρωσης των αγροτών για ευρωπαϊκά προγράμματα.
- Της πληροφόρησης των αγροτών για θέματα ευρωπαϊκής αγροτικής πολιτικής και νομοθεσίας.

- Της υποκίνησης συζητήσεων που προάγουν συνεταιρικές σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ομάδων στις αγροτικές περιοχές.
- Της διευκόλυνσης ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ των αγροτικών περιοχών της ΕΕ.

Σύμφωνα με πρόταση του Υπουργείου Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, η συμπλήρωση του δικτύου προβλέπεται να ολοκληρωθεί με την ίδρυση ενός ανάλογου Κέντρου (Rural Information and Promotion Carrefour) στη Σάμο προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της αγροτικής κοινωνίας του Βορείου Αιγαίου.

3.1.2 Ο ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στον ελληνικό νησιωτικό χώρο λειτουργεί σήμερα ένας σημαντικός πυρήνας μικρομεσαίων μεταποιητικών επιχειρήσεων, που μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας καλύπτοντας ένα μέρος του ενεργού πληθυσμού αξιοποιώντας παράλληλα τους τοπικούς διαθέσιμους πόρους. Η δραστηριότητα των περισσότερων μεταποιητικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων εντοπίζεται στα προϊόντα εκείνα που σχετίζονται με την τοπική παράδοση και τον πρωτογενή τομέα. Η συμβολή αυτών των επιχειρήσεων δεν μπορεί να αποτελέσει αποκλειστικό μοχλό ανάπτυξης λόγω της μικρής και περιορισμένης νησιωτικής αγοράς, την στενότητα στη διαθεσιμότητα του κατάλληλου και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, την ελάχιστη μάζα συναφών και συμπληρωματικών μονάδων, την έλλειψη εξειδίκευσης στις μονάδες παροχής υπηρεσιών και το δυσανάλογα μεγάλο κόστος των μεταφορών.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η κατανομή των μεταποιητικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων στις νησιωτικές περιφέρειες της Ελλάδας, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ (1996).

ΝΟΜΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	930
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	518
ΛΕΣΒΟΥ	537
ΣΑΜΟΥ	214
ΧΙΟΥ	200
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	2.940
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	701
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	932
ΧΑΝΙΩΝ	1.466
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	471
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	1.219
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	482
ΛΕΥΚΑΔΑΣ	256
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	190
ΕΥΒΟΙΑΣ	1.884
ΣΥΝΟΛΟ	12.940

Πηγή: ΕΣΥΕ, 1996

Οι μελλοντικές δράσεις που προβλέπονται για την ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα έχουν ως αρχή την άμεση συνάρθρωση του με τον πρωτογενή τομέα, προκειμένου να αξιοποιηθούν τα γεωργικά – αλιευτικά προϊόντα, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τους παράγοντες ποιότητα, τεχνολογία και οικολογία. Οι επιμέρους δράσεις για την επίτευξη της ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα έχουν ως στόχο:

- Την ανανέωση του εξοπλισμού των επιχειρήσεων και την εισαγωγή νέων τεχνολογιών με παράλληλη απόκτηση της ανάλογης τεχνογνωσίας.
- Την υιοθέτηση νέων τρόπων οργάνωσης και διοίκησης της επιχείρησης.
- Την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας με προγράμματα ενημέρωσης για νέες μορφές χρηματοδότησης.
- Την μείωση των προβλημάτων υποδομής σε μεταφορές, ενέργεια, υγεία και εκπαίδευση.
- Την δημιουργία κατάλληλων συνθηκών συνεργασίας μεταξύ των ομοειδών επιχειρήσεων με συμπληρωματικές επιχειρήσεις.
- Την ανάπτυξη επωνύμων προϊόντων με βάση τον τόπο προέλευσης και την ποιότητα.
- Την ελεγχόμενη ανάπτυξη μεταλλείων-ορυχείων στοχεύοντας στην προστασία του περιβάλλοντος

3.1.3 Ο ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Την τελευταία πενήκονταετία ο ελληνικός νησιωτικός χώρος διατηρείται σταθερά στις πρώτες θέσεις των προτιμήσεων των επισκεπτών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο παγκόσμιος και ενδοευρωπαϊκός ανταγωνισμός εντείνεται και τα περιθώρια μεγέθυνσης του ελληνικού μεριδίου στενεύουν, ο τομέας των υπηρεσιών θα πρέπει να προσαρμοστεί άμεσα στα νέα δεδομένα και τάσεις που επικρατούν στην παγκόσμια τουριστική αγορά διατηρώντας παράλληλα τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα.

Εκτιμώντας τα οικονομικά αποτελέσματα κλαδικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό παρατηρούμε ότι το 1996 το 16% του συνολικού κύκλου εργασιών προέρχεται από τα ξενοδοχεία και εστιατόρια που λειτουργούν στις νησιωτικές περιφέρειες. Η δυσανάλογη ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας των ελληνικών νησιών είχε αφενός βραχυπρόθεσμα θετικά οικονομικά αποτελέσματα αφετέρου όμως άφησε πολλά ερωτηματικά για την μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

Παρακάτω παρουσιάζεται η κατανομή των ξενοδοχειακών και επισιτιστικών επιχειρήσεων στις νησιωτικές περιφέρειες.

ΝΟΜΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	3.743
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	3.006
ΛΕΣΒΟΥ	1.042
ΣΑΜΟΥ	739
ΧΙΟΥ	237
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	2.256
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	858
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	759
ΧΑΝΙΩΝ	1.335
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	916
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	1.825
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	450
ΛΕΥΚΑΔΑΣ	416
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	930
ΕΥΒΟΙΑΣ	1.045
ΣΥΝΟΛΟ	14.107
<i>Πηγή: ΕΣΥΕ, 1996</i>	

Βασική επιδίωξη των επιχειρήσεων που εμπλέκονται στην τουριστική δραστηριότητα είναι η αναθεώρηση των υφιστάμενων πολιτικών και πρακτικών και ο προσανατολισμός:

- Στην ανάδειξη της πολιτιστικής και οικολογικής διάστασης του τουρισμού ως χαρακτηριστικού διαφοροποίησης του περιεχομένου της τουριστικής προσφοράς του νησιωτικού χώρου.
- Στην ενίσχυση των επενδύσεων ποιοτικού και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού.
- Στην αποτελεσματική ενίσχυση και προώθηση και προβολή των εξειδικευμένων υπηρεσιών.
- Στην τυποποίηση της ποιότητας των συμπληρωματικών τουριστικών υπηρεσιών.¹⁴

---

¹⁴ Πηγή: Πανεπιστήμιο Αιγαίου - Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας & Επικοινωνίας
Επιστημονικός υπεύθυνος: Βερνίκος Νίκος
Χρηματοδότηση έκθεσης: Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

4. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

¹⁵«Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συγκροτείται από τους Νομούς Δωδεκανήσου και Κυκλάδων, περιλαμβάνει 79 νησιά – εκ των οποίων 55 κατοικημένα¹⁶ - και εκατοντάδες βραχονησίδες διάσπαρτες στο θαλάσσιο χώρο της. Η έκταση του χερσαίου τμήματος (5.286 τ.χλμ.), σχεδόν ισοκατανεμημένη στους δυο νομούς, αποτελεί το 4% της έκτασης της χώρας.

Η ημιορεινές περιοχές αποτελούν το 44,21%, οι πεδινές το 27,53% και οι ορεινές το 28,26% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, με σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά νησί. Ως προς τις χρήσεις γης, το 51,58% χαρακτηρίζεται "βοσκότοποι", ενώ οι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις αποτελούν το 16,7% της έκτασης της Περιφέρειας.

4.1 Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Η ιδιαιτερότητα της νησιωτικής περιφέρειας επιβάλλει μια προσέγγιση¹⁷ βασισμένη στη χρήση πολλαπλών κριτηρίων και παραμέτρων όπως:

- Μέγεθος νησιών (έκταση)
- Μέγεθος πληθυσμού
- Ακτίνα επιρροής νησιού
- Περιοχές εξάρτησης νησιού
- Επικρατούσες οικονομικές δραστηριότητες
- Βαθμός εξάρτησης για φυσικούς πόρους, ενέργεια κλπ
- Βαθμός προσπελασιμότητας, κόστος μεταφοράς και χρονοαπόσταση από κέντρο ή περιοχές εξάρτησης και συχνότητα εξυπηρέτησης από μεταφορικά μέσα
- Πληθώρα άλλων λιγότερο σημαντικών παραμέτρων.

¹⁵ Πηγή η έκθεση της πραγματικής σύγκλισης στην περιφέρεια Ν.Αιγαίου – Γ.Θ. Τσεκουράς & Συνεργάτες

¹⁶ ΕΣΥΕ 2001

¹⁷ Βλ. Αξιολόγηση ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 1989-1993, Ετήσια Έκθεση Συμβούλου Αξιολόγησης (ENVIPLAN - HELMICO), Μάιος 1993

Η θεώρηση αυτή οδήγησε στην καταρχήν κατάταξη των νησιών στις ακόλουθες ομάδες:

Α. Ομάδα I: νησιά με σχετικά μικρή γεωγραφική έκταση, τα οποία αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ανάπτυξης, πάρα πολλά εκ των οποίων χαρακτηρίζονται από συνεχή μείωση πληθυσμού, σοβαρές ελλείψεις σε υποδομές, ελάχιστο βαθμό αξιοποίησης των πόρων τους ή περιορισμένους (ποσοτικά και ποιοτικά) πόρους και αισθητή γεωγραφική απομόνωση (Αγαθονήσι, Ανάφη, Αντίπαρος, Αρκοί, Δονούσα, Ηρακλεία, Θηρασία, Κίμωλος, Κίναρος, Κουφονήσια, Λειψοί, Μάραθος, Μεγίστη, Νίσυρος, Σίκινος, Σχοινούσα, Τέλενδος, Τήλος, Φολέγανδρος, Χάλκη).

Β. Ομάδα II: νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά, ενώ παράλληλα διαθέτουν και άλλες παραγωγικές δραστηριότητες και εκμεταλλεύσιμους πόρους. Σ' αυτά η έμφαση πρέπει αν δοθεί σε δράσεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ των δραστηριοτήτων και την αποτροπή της εξάρτησής τους από την μονόπλευρη τουριστική ανάπτυξη (Αμοργός, Άνδρος, Αστυπάλαια, Ίος, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Κάσος, Κέα, Κύθνος, Λέρος, Μήλος, Πάρος, Πάτμος, Σέριφος, Σίφνος, Σύμη, Τήνος).

Γ. Ομάδα III: νησιά με σημαντική τουριστική δραστηριότητα, όχι μόνο σε Περιφερειακό αλλά και σε Εθνικό και Κοινοτικό επίπεδο, με αυξανόμενες περιβαλλοντικές πιέσεις, πληθυσμιακή αύξηση και συγκέντρωση, με άμεση ανάγκη ελέγχου του είδους της ανάπτυξής τους (Θήρα, Κως, Μύκονος, **ΝΑΞΟΣ**, Ρόδος, Σύρος).»

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ

5. ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

5.1 Χωροταξική Ένταξη της Νάξου – Οριοθέτηση και ένταξη στην Ευρύτερη Περιοχή

Η Νάξος είναι το μεγαλύτερο σε έκταση νησί των Κυκλάδων με έκταση 428 τετρ.χλμ. και βρίσκεται σε απόσταση 108 ναυτικών μιλίων από τον Πειραιά. Το βόρειο τμήμα της αντικρίζει την Μύκονο και τη Δήλο, το νότιο το Άνω και Κάτω Κουφονήσι, την Ηρακλειά και την Σχοινούσα, ανατολικά βρίσκεται η Δονούσα και δυτικά η Πάρος.

Η ορεινή περιοχή καταλαμβάνει 246 τετρ.χλμ. και η ημιορεινή 41 τετρ.χλμ. Οι υψηλότερες κορυφές των βουνών της Νάξου¹⁸ έχουν ύψος 1.000 μέτρα περίπου, που είναι και το μεγαλύτερο υψόμετρο στις Κυκλάδες.

5.1.1. Ρόλος και επιρροή στην ευρύτερη περιοχή

Σε σύγκριση με τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων, η Νάξος χαρακτηρίζεται ως:

1. Το μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων.
2. Το νησί που κατέχει την δεύτερη θέση ως προς τον πληθυσμό¹⁹.
3. Το νησί που κατέχει την πρώτη θέση στην αγροτική παραγωγή²⁰ και ως προς διάφορους δείκτες :
  - έχει τη μεγαλύτερη καλλιεργούμενη έκταση,
  - έχει τη μεγαλύτερη αρδευόμενη έκταση,
  - έχει τη μεγαλύτερη παραγωγή πατάτας, κτηνοτροφικών φυτών, σιτηρών, λαχανικών και λαδιού,
  - έχει το μεγαλύτερο αριθμό εκτρεφόμενων ζώων²¹,

¹⁸ Ζας, Κόρωνος

¹⁹ Την 1^η θέση κατέχει η Σύρος

²⁰ Ακολουθούμενη από την Τήνο, τη Σύρο και την Άνδρο

- έχει τη μεγαλύτερη παραγωγή κρέατος, γάλακτος και τυριού,
  - έχει την μοναδικότητα στην παραγωγή του αλκοολούχου ποτού ονομασίας προέλευσης «Κίτρο Νάξου».
4. Κατέχει σημαντική θέση στην παραγωγή ορυκτών²².
5. Έχει σημαντική και ιδιαίτερη τουριστική ανάπτυξη :
- κατέχει την τέταρτη θέση σε αριθμό κλινών και αφίξεων²³,
  - κατέχει σημαντική θέση στον εσωτερικό τουρισμό,
  - έχει μικρή πυκνότητα τουριστικής ανάπτυξης στο ορεινό τμήμα του νησιού, παρά την υπερσυγκέντρωση κλινών και τουριστικών δραστηριοτήτων στην Πόλη της Νάξου και τις δυτικές – νοτιοδυτικές ακτές,
  - κατέχει σημαντική θέση στην προσπελασιμότητα²⁴.
6. Διαθέτει πολυδιάστατη και διάχυτη σε όλη της την έκταση πολιτιστική κληρονομιά μιας αδιάκοπης ιστορικής πορείας έξι χιλιάδων χρόνων, με μνημεία από τον κυκλαδικό πολιτισμό, τη γεωμετρική εποχή, τα κλασσικά και ρωμαϊκά χρόνια, τη βυζαντινή περίοδο, την ενετοκρατία, τη σύγχρονη ελληνική περίοδο καθώς και μια πλούσια λαϊκή παράδοση στη μουσική, χορό και τοπικά έθιμα.
7. Διαθέτει πλούσιο φυσικό περιβάλλον και πολύμορφα φυσικά και ανθρωπογενή τοπία :
- τα δυο υψηλότερα βουνά των Κυκλάδων,
  - σημαντικό αριθμό παράκτιων και ορεινών υδροβιότοπων,
  - αμμώδεις παραλίες με θίνες και κέδρους,
  - λιβάδια με ανεμοφράκτες από καλάμια και αθάνατα στις πεδινές περιοχές,
  - τον ελαιώνα και τις κοιλάδες στην κεντρική περιοχή,

²¹ αγελάδων γαλακτοπαραγωγής, μοσχαριών, προβάτων και κατσικιών

²² μάρμαρα, σμύριδα

²³ μετά τη Σαντορίνη, τη Μύκονο και την Πάρο

²⁴ αεροπορική και ακτοπλοϊκή σύνδεση

- και τις ατελείωτες περιοχές με αναβαθμίδες στα ορεινά.

Με βάση όλα τα παραπάνω, η Νάξος μπορεί να αποτελέσει κόμβο συνολικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής :

- με την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση των αγροτικών προϊόντων της, τα οποία μπορούν να βρουν εμπορική διέξοδο (καλή ποιότητα - τιμή) στην τουριστική αγορά των νησιών,
- έχοντας το διοικητικό κέντρο και βρισκόμενη σε καλή γεωγραφική θέση ως προς τα νησιά του Επαρχείου (Αμοργός, Δονούσα, Ηρακλεία, Κουφονήσια, Σχοινούσα), κάθε ένα από τα οποία έχει έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα,
- με τη στρατηγικά καλή γεωγραφικά της θέση ως προς το σύνολο των Κυκλάδων,
- με την βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών στον τουρισμό καθώς και την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού (χάρη στα ποικίλα τουριστικά ενδιαφέροντά της), τη δυνατότητα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου (χάρη στο ικανό μέγεθος χειμερινού πληθυσμού, το ενδιαφέρον φυσικό περιβάλλον, την αγροτική παραγωγή και την πλούσια πολιτιστική και λαϊκή της παράδοση).

5.1.2. Ιδιομορφίες της περιοχής – Ανισόρροπη ανάπτυξη

Η περιοχή της Νάξου χαρακτηρίζεται ως αγροτική. Οι παλαιοί οικισμοί γενικά βρίσκονται στο εσωτερικό του νησιού και οι κάτοικοί τους ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Στο ορεινό τμήμα παραδοσιακά μεγάλο μέρος του πληθυσμού απασχολείται με την εξόρυξη της σμύριδας, η οποία σταδιακά έχει μειωθεί λόγω της απαξίωσης του ορυκτού.

Το ορεινό αυτό τμήμα, που είναι και το μεγαλύτερο σε έκταση, σήμερα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στους τομείς απασχόλησης – εισοδήματος με αποτέλεσμα την συνεχή μείωση του ενεργού πληθυσμού του.

Το πεδινό τμήμα της Νάξου, αντίθετα με το ορεινό, παρουσιάζει δυναμική αναπτυξιακή πορεία. Η ανάπτυξη οφείλεται κυρίως στην δημιουργία εισοδημάτων και θέσεων απασχόλησης στον τομέα του τουρισμού και των κατασκευών. Ο δευτερογενής τομέας έχει ιδιαίτερα μικρή συμμετοχή στο τοπικό εισόδημα και δεν δέχτηκε σοβαρές επενδύσεις τα τελευταία χρόνια.

Τα αποτελέσματα της μονομερούς (μονοτομεακής) ανάπτυξης είναι εμφανή και σημαντικά. Η διάσταση του προβλήματος έχει πλέον δημιουργήσει ανισόρροπη ανάπτυξη τόσο ως προς τους τομείς παραγωγής, όσο και ως προς την τοπική (γεωγραφικού χώρου) ανάπτυξη. Τα δυσμενή αποτελέσματα της ανισόρροπης ανάπτυξης είναι εμφανή και χρήζουν παρέμβασης για την αντιμετώπισή τους.

Η διάκρισή τους αφορά κυρίως :

★ Την ανισόρροπη ανάπτυξη μεταξύ των τομέων παραγωγής. Η επέκταση του τριτογενή τομέα γίνεται μονομερώς, χωρίς την παράλληλη ανάπτυξη ή οργανωμένη υποστήριξη των άλλων παραγωγικών τομέων. Η γεωργική γη συρρικνώνεται προς όφελος των τουριστικών εγκαταστάσεων, ενώ τροποποιούνται σημαντικά οι αξίες της γης σε τουριστικά αναπτυσσόμενες περιοχές συμπιέζοντας την αγροτική εκμετάλλευση. Ο δευτερογενής τομέας δεν έχει ωφεληθεί από την τουριστική συγκέντρωση.

★ Τις επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Η άναρχη τουριστική επέκταση συνοδεύτηκε με άναρχη δόμηση, αλλά και περιορισμένη παρέμβαση στις υποδομές. Αποτέλεσμα αυτών είναι η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος στις περιοχές τουριστικής συγκέντρωσης.

★ Τις επιπτώσεις στο ανθρωπογενές περιβάλλον.

Καθώς ο τουρισμός αναπτύσσεται, στην πεδινή ζώνη γύρω από την Χώρα έχουμε μια μετακίνηση του πληθυσμού από τα ορεινά χωριά προς την παραθαλάσσια – πεδινή ζώνη. Ταυτόχρονα πέρα από την μείωση του πληθυσμού της ορεινής Νάξου σε όφελος της πεδινής περιοχής, έχουμε σοβαρές αλλαγές στο επίπεδο των οικονομικών δραστηριοτήτων που επηρεάζουν καθοριστικά την ποιότητα ζωής ανάμεσα στις δυο ζώνες άνισης ανάπτυξης. Στη πεδινή – παραθαλάσσια ζώνη αναπτύσσονται συνεχώς νέες οικονομικές δραστηριότητες που δημιουργούν πολλές (έστω και εποχιακές) νέες θέσεις εργασίας στους τομείς :

- α. του τουρισμού (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, διαμερίσματα)
- β. της οικοδομικής δραστηριότητας
- γ. της εστίασης – αναψυχής
- δ. των υπηρεσιών (διανομή, ασφάλειες, λοιπές υπηρεσίες).

Έτσι τα εισοδήματα και το επίπεδο της ποιότητας ζωής στην παραθαλάσσια – πεδινή ζώνη συνεχώς αυξάνονται αντίθετα με την ορεινή ζώνη την οποία σταδιακά εγκαταλείπει ο πληθυσμός της καθώς οι

παραγωγικές δομές αποδιαρθρώνονται, τα εισοδήματα μειώνονται και η ψαλίδα της ανάπτυξης σε σχέση με το υπόλοιπο νησί μεγαλώνει.

Η ύπαρξη της υφιστάμενης ανισόρροπης ανάπτυξης προκλήθηκε από την έλλειψη μηχανισμών οργάνωσης που θα μπορούσαν να διαπιστώσουν και να σχεδιάσουν μια σταθερή και σύγχρονη αναπτυξιακή πορεία. Οι προτάσεις έργων που έγιναν μέχρι σήμερα ήταν αποσπασματικές και δεν εντάσσονταν σε ένα γενικότερο πλαίσιο στρατηγικού σχεδιασμού γι' αυτό και η όποια υλοποίησή τους δεν έδωσε λύσεις στα κρίσιμα τοπικά προβλήματα. Κρίνεται ότι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετώπισε η Νάξος είναι η αδυναμία σχεδιασμού και εφαρμογής ενός αναπτυξιακού μοντέλου που θα μπορούσε να προωθήσει τις προτεραιότητες ανάπτυξης αφυπνίζοντας παράλληλα τις παραγωγικές δυνάμεις του τόπου.

Η έλλειψη αναπτυξιακού σχεδιασμού μεταξύ άλλων συνετέλεσε :

1. στην υποβάθμιση αξιόλογων περιοχών, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως μοχλός τουριστικής ανάπτυξης (αξιόλογες παραλίες – τοπία φυσικού κάλους). Η σημερινή ανάπτυξη του τουρισμού είναι μονομερής και δεν καλύπτει τις νέες σύγχρονες και δυναμικές μορφές τουρισμού που συντελούν στην αύξηση του εισοδήματος και στην μεγέθυνση της τουριστικής περιόδου²⁵,
2. στην μη ύπαρξη κατάλληλων υποδομών²⁶ με στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και για την ενίσχυση των λοιπών παραγωγικών τομέων,
3. στην μη ύπαρξη κατάλληλων κινήτρων για την ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα,
4. στην μη ύπαρξη κινήτρων ή ευκαιριών για την προώθηση της απασχόλησης των νέων²⁷,
5. στην καθυστέρηση του εκσυγχρονισμού στους τομείς της γεωργίας και ιδιαίτερα της κτηνοτροφίας.

5.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

²⁵ θαλάσσιος περιηγητικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός κλπ

²⁶ βασικών υποδομών, υποδομών στον τομέα του περιβάλλοντος και στον τομέα των μεταφορών

²⁷ παραδοσιακά επαγγέλματα, επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, καταρτίσεις

5.2.1. Αξιόλογα αγροτικά τοπία – Αναβαθμίδες

Το νησί της Νάξου παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία τοπίων στις διαφοροποιημένες γεωγραφικές του ζώνες. Το τοπίο στην ανατολική και ιδιαίτερα τη βόρεια – βορειοανατολική ορεινή ζώνη με τις μεγάλες κλίσεις εδάφων είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό. Το εύρος και το βάθος του τοπίου είναι πολύ μεγάλο από τα υψηλότερα σημεία ή από τα σημεία ανάμεσα στις βαθιές ρεματιές.

Στην κεντρική δυτική ζώνη με τις μικρότερες κλίσεις και τις εναλλαγές των χαμηλών βουνών με τις μικρές κοιλάδες, το τοπίο πλέον περιορισμένο σε εύρος και βάθος, αλλά ιδιαίτερα πλούσιο.

Χαρακτηριστικές ενότητες τοπίου στη ζώνη αυτή είναι ο ελαιώνας της Τραγαίας, οι κοιλάδες Ποταμιάς – Μελάνων με τις πεζούλες, με τα δέντρα και τ' αμπέλια, η περιοχή του Λιβαδιού, καθώς και η κοιλάδα Γαλήνης – Εγγαρών με τους καλαμιώνες και τα αθάνατα. Το τοπίο συμπληρώνεται από τους παραδοσιακούς οικισμούς και από άλλες αγροτικές κατασκευές και κτίσματα.

Κύριο χαρακτηριστικό του τοπίου αποτελεί το αγροτικό σύστημα των αναβαθμίδων – πεζουλιών – τράφων, το οποίο αξίζει προστασίας και διατήρησης για πολιτιστικούς, αισθητικούς, περιβαλλοντικούς αλλά και αντιδιαβρωτικούς λόγους. Ιδιαίτερα μεγάλη συγκέντρωσή τους παρουσιάζεται στην ορεινή ζώνη του νησιού (περιοχές Κορώνου, Σκαδού, Απειράνθου, Κωμιακής) που φθάνουν σε υψόμετρο 900μ. περίπου.

Η ανάγκη προστασίας και ανάπτυξης καλλιεργειών και αυτοφυών ποικιλιών, από την αρχαιότητα, σε περιοχές όπου το χώμα ήταν λίγο και το νερό το παρέσερνε απογυμνώνοντας τα βράχια, ανάγκαζαν τους κατοίκους των νησιών να δημιουργήσουν ξερολιθιές και τις αναβαθμίδες (πεζούλες), αναπόσπαστο κομμάτι της τοπικής οικονομίας αλλά και αναπόσπαστο μέρος του αγροτικού τοπίου των ορεινών και ημιορεινών περιοχών.

Η επισιτιστική ανάγκη του τοπικού πληθυσμού, η αυξανόμενη ζήτηση του ξακουστού νησιωτικού κρασιού και η μικρή σχετικά καλλιεργημένη πεδινή έκταση του νησιού ανάγκαζαν τους κατοίκους των ορεινών και ημιορεινών περιοχών να «χαράζουν» τα βουνά και να δημιουργήσουν αυτήν την καλλιεργούμενη «σκάλα» που στις εύφορες μικρές κοιλάδες θυμίζει κρεμαστούς κήπους.

Πέρα από την αντιδιαβρωτική, καλλιεργητική, οικονομική αξία των πεζουλιών, έξω από τη σημαντικότερη προσφορά τους στον εμπλουτισμό των υπόγειων υδάτων, αυτά αποτελούν ένα δείγμα απaráμιλλης εργατικότητας και εφευρετικότητας των κατοίκων των Κυκλάδων. Αποτελούν την επιβεβαίωση της ανθρώπινης κυριαρχίας και παρουσίας σε ένα χώρο αφιλόξενο, δύσβατο, εχθρικό που το πείσμα της επιβίωσης, η αδάμαστη θέληση των κατοίκων που μετέτρεψαν τα βουνά σε εύφορες περιοχές.

Το απaráμιλλο αυτό τοπίο ομορφιάς των αναβαθμίδων, το τόσο πολύτιμο για την διατήρηση του λιγοστού χώματος των βουνών, της ανάσχεσης της χειμαρρώδους ροής των νερών, του εμπλουτισμού των υπογείων υδροφόρων οριζόντων βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο. Η εγκατάλειψη της ορεινής περιοχής της Νάξου την παρέδωσε στο έλεος των στοιχείων της φύσης. Η “αντιπαραγωγική” επένδυση για την επισκευή τους, η τουριστικοποίηση του εργατικού δυναμικού έχει φέρει σε οριακό σημείο την προσπάθεια διατήρησής τους. Η επιδότηση επισκευής των πλέον προσπελάσιμων και παραγωγικών αναβαθμίδων, καθώς και αυτών που εντάσσονται στο πλαίσιο “τουριστικής αξιοποίησης” του αγροτικού τοπίου κρίνεται άμεση και επιτακτική.

Τέλος, αναπόσπαστα δομικά στοιχεία του αγροτικού κυκλαδίτικου τοπίου, άμεσα συνδεδεμένο με την αγροτική παραγωγή, αλλά συγχρόνως μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν και οι διάσπαρτοι ανεμόμυλοι, νερόμυλοι, τ' αλώνια, οι πηγές, τα λιοτρίβια, οι μιτάτοι, οι στέρνες κλπ. Εγκαταλελειμμένα στη φθορά του χρόνου ή κατεστραμμένα από την μεταμοντέρνα πολεοδομική αξιοποίηση, χρήζουν άμεσης συντήρησης, όχι μόνο στο πλαίσιο της διατήρησης του παραδοσιακού τοπίου, αλλά και στο πλαίσιο μιας ορθολογικής τουριστικής αξιοποίησής τους με πολλαπλά οφέλη για τον αγροτικό πληθυσμό στα πλαίσια μιας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης με μικρή αρνητική επίπτωση στο περιβάλλον.

5.2.2. Μορφολογία εδάφους

Η Νάξος ανήκει γεωλογικά στο Κυκλαδικό σύμπλεγμα και χαρακτηρίζεται από έντονη μορφολογία και υψόμετρο που φθάνει τα 1.000μ.

Οι διαφοροποιημένες γεωγραφικές ενότητες της Νάξου χαρακτηρίζονται και από το διαφορετικό ανάγλυφο του εδάφους. Η δυτική πεδινή ζώνη, που αντιπροσωπεύει το 30% της συνολικής έκτασης του νησιού, το ανάγλυφο είναι ήπιο και οι κλίσεις μικρές, της τάξης του 5%. Στο υπόλοιπο 70% της έκτασης, στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα

του νησιού επικρατούν στο ηπειρωτικό τμήμα κλίσεις από 10% έως 30%, που καταλήγουν στα παράλια σε ζώνες κλίσεων από 5% έως 10%. Διάσπαρτα, κύρια προς το Β.Α. άκρο, εντοπίζονται περιοχές με κλίσεις που υπερβαίνουν το 30%.

Ως προς την σύστασή του, το έδαφος της Νάξου χαρακτηρίζεται πλούσιο σε κάλιο και φτωχό σε οργανικές ουσίες.

5.3 ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

5.3.1. Διοικητική διαίρεση του Νησιού

Η Νάξος σύμφωνα με την υφιστάμενη έως το 1998 διοικητική διαίρεση διακρινόταν σε 1 Δήμο και 21 Κοινότητες, όπως φαίνεται αναλυτικά και από τον παρακάτω πίνακα :

		Κάτοικοι	Έκταση
Δήμος	Νάξου	4442	12 τ.χλμ.
Κοινότητα	Αγ. Αρσενίου	1016	12 τ.χλμ.
Κοινότητα	Απειράνθου	1024	68 τ.χλμ.
Κοινότητα	Βίβλου	655	10 τ.χλμ.
Κοινότητα	Γαλανάδου	299	4 τ.χλμ.
Κοινότητα	Γαλήνης	192	6 τ.χλμ.
Κοινότητα	Γλινάδου	558	4 τ.χλμ.
Κοινότητα	Δαμαριώνα	513	32 τ.χλμ.
Κοινότητα	Δανακού	157	10 τ.χλμ.
Κοινότητα	Εγγαρών	219	4 τ.χλμ.
Κοινότητα	Κεραμωτής	119	6 τ.χλμ.
Κοινότητα	Κυνιδάρου	291	25 τ.χλμ.
Κοινότητα	Κορωνίδας	591	42 τ.χλμ.
Κοινότητα	Κορώνου	848	22 τ.χλμ.
Κοινότητα	Μελάνων	605	12 τ.χλμ.
Κοινότητα	Μέσης	118	7 τ.χλμ.
Κοινότητα	Μονής	215	6 τ.χλμ.
Κοινότητα	Ποταμιάς	258	10 τ.χλμ.
Κοινότητα	Σαγκρίου	389	28 τ.χλμ.
Κοινότητα	Σκαδού	124	8 τ.χλμ.
Κοινότητα	Φιλοτίου	1679	93 τ.χλμ.
Κοινότητα	Χαλκείου	526	10 τ.χλμ.
ΣΥΝΟΛΟ		14.838	431 τ.χλμ.

Στις αρχές του αιώνα (μέχρι το 1912) η Νάξος διαιρούνταν διοικητικά σε 5 Δήμους συγκεκριμένα :

- τον Δήμο Νάξου,
- τον Δήμο Απειράνθου,
- τον Δήμο Βίβλου,

- τον Δήμο Κορωνίδας και
- τον Δήμο Τραγαίας

Ο Νόμος ΔΝΖ (1912) αποτέλεσε τη βάση της μέχρι πρόσφατα ισχύουσας νομοθεσίας μια και προέβλεπε τη σύσταση των Κοινοτήτων. Η υφιστάμενη μέχρι το 1998 διοικητική διαίρεση της Νάξου έχει ως χαρακτηριστικό της την πολυδιάσπαση με την ύπαρξη Κοινοτήτων που ωστόσο δεν μπορούν να ανταποκριθούν πλέον στις σημερινές ανάγκες των κατοίκων αλλά και των νέων δεδομένων που δημιουργούνται από την συμμετοχή μας στην Ε.Ε.

Ο μικρός πληθυσμός, οι μεγάλες ανάγκες σε έργα υποδομής (ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση απορριμμάτων κλπ) που οφείλονται κύρια στην μεγάλη τουριστική ανάπτυξη του νησιού, το πολύπλοκο της Εθνικής και Κοινοτικής νομοθεσίας, απαιτούν σύγχρονους, οργανωμένους ΟΤΑ με ικανές υπηρεσίες, ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους.

Για τους λόγους αυτούς από την 31-12-98 η Νάξος αλλάζει διοικητική διαίρεση με βάση το Νόμο 2339 “Καποδίστριας” και χωρίζεται σε δυο δήμους. Ο ένας είναι ο Δήμος Νάξου και περιλαμβάνει κυρίως την πεδινή Νάξο και ο άλλος είναι ο Δήμος Δρυμαλίας και περιλαμβάνει την κεντρική και ορεινή Νάξο (τα χωριά που ανήκουν στους δυο παραπάνω Δήμους φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί).

Δήμος Νάξου	Δήμος Δρυμαλίας
Αγ. Αρσένιος	Απείρανθος
Βίβλος	Δαμαριώνας
Γαλανάδο	Δανακός
Γαλήνη	Κεραμωτή
Γλινάδο	Κορωνίδα
Εγγαρές	Κόρωνος
Κυνίδαρος	Μέση
Μέλανες	Μονή
Ποταμιά	Σκαδό
Σαγκρί	Φιλότι
	Χαλκί

Με τη νέα αυτή διαίρεση και την κατάργηση των Κοινοτήτων, η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα μπορούσε να αναπτύξει καλύτερα το ρόλο της και να αποτελέσει έναν αποτελεσματικό μηχανισμό παροχής υπηρεσιών, καθώς και παραγωγής ορισμένων κοινωνικών αγαθών. Εξάλλου, οι διοικούντες τους ΟΤΑ προέρχονται από τον τοπικό πληθυσμό και έχουν πλήρη γνώση των τοπικών δυνατοτήτων και αδυναμιών.

Λόγω της γνώσης αυτής είναι δυνατό να επιτευχθεί ταχύτερη και σωστότερη λήψη αποφάσεων, καθώς και καλύτερος συντονισμός των διοικητικών μονάδων και του παραγωγικού δυναμικού.

Η Τ.Α. σήμερα έχει πλέον την δυνατότητα να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και να αποκτά εμπειρίες. Επίσης ενθαρρύνει τα πολιτικά δικαιώματα και τη συμμετοχική δημοκρατία και προωθεί την πολιτική εκπαίδευση με την ευρεία έννοια του όρου. Τέλος, η Τ.Α. θεωρείται ως φραγμός ή ως άμυνα στην ισχυρή κεντρική διοίκηση και την κατάχρηση εξουσίας.

5.3.2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

I. Πληθυσμός

Ο πληθυσμός του νησιού είναι 18.185 κάτοικοι, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2001. στο σύνολο των Κυκλάδων, ο πληθυσμός της Νάξου αποτελεί περίπου το 24,5%. Μεγαλύτερο πληθυσμό εμφανίζουν οι κοινότητες Φιλοτίου με 1.803 κατοίκους, η κοινότητα Απειράνθου με 1.087 κατοίκους και η κοινότητα Αγίου Αρσενίου με 1.207 κατοίκους. Οι μεταβολές στον πραγματικό πληθυσμό του νησιού κατά τα τελευταία χρόνια²⁸ παρουσιάζονται στους πίνακες 1 και 2 και στο διάγραμμα 3.

II. Εξέλιξη – Τάσεις Πληθυσμού

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάζονται στους πίνακες 1 και 2 παρατηρούμε ότι ο πληθυσμός του νησιού εμφανίζει μείωση από δεκαετία σε δεκαετία (με μία ελάχιστη αλλά ελπιδοφόρα άνοδο την τελευταία δεκαετία, δυστυχώς όμως αποκλειστικά στην Χώρα της Νάξου).

Συγκεκριμένα, συνολικά από τους 18.593 κατοίκους το 1951 μειώθηκαν σε 18.185 το 2001, μια μείωση της τάξης του 2%. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι μεγαλύτερες μειώσεις παρουσιάζουν οι ορεινές περιοχές με κύριο το Σκαδό (μείωση 68,7% από 402 σε 126 κατοίκους) και ακολουθεί η Κορωνίδα (μείωση 62,7%) κ.λ.π. Από τις λοιπές κοινότητες, το Φιλότι είναι η μοναδική κοινότητα που εμφανίζει τη μεγαλύτερη αντίσταση στη γενική πτώση, με κάμψη της τάξης του 7,4%.

²⁸ σύμφωνα με τις επίσημες απογραφές του 1951, '61, '71, '81, '91, 2001)

Πίνακας 1 : ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ														
ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	1951	1961	1971	1981	1991	2001	61/51	71/61	81/71	91/81	2001/91	2001/51	2001/51(%)	
Νέος Δήμος Νάξου	8.628	8.184	7.942	8.401	8.924	12.086	-444	-242	459	523	3.162	3.458	40%	
<i>ΝΑΞΟΣ Πόλη</i>	2.547	2.638	3.055	3.844	4.442	6.724	91	417	789	598	2.282	4.177	164%	
<i>Αγροτικές περιοχές</i>	6.081	5.546	4.887	4.557	4.482	5.362	-535	-659	-330	-75	880	-719	-12%	
<i>ΑΓΕΡΣΑΝΙ</i>	966	959	958	968	1.016	1.207	-7	-1	10	48	191	241	25%	
<i>ΒΙΒΛΟΣ</i>	916	828	762	742	655	807	-88	-66	-20	-87	152	-109	-12%	
<i>ΓΑΛΑΝΑΔΟ</i>	431	405	361	299	299	425	-26	-44	-62	0	126	-6	-1%	
<i>ΓΑΛΗΝΗ</i>	275	232	204	178	192	192	-43	-28	-26	14	0	-83	-30%	
<i>ΓΛΙΝΑΔΟ</i>	658	658	598	563	558	509	0	-60	-35	-5	-49	-189	-23%	
<i>ΕΓΓΑΡΕΣ</i>	326	207	129	153	219	197	-119	-78	24	66	-22	-129	-40%	
<i>ΚΥΝΙΔΑΡΟΣ</i>	596	473	392	337	291	501	-123	-81	-55	-46	210	-95	-16%	
<i>ΜΕΛΑΝΕΣ</i>	767	849	729	630	605	649	82	-120	-99	-25	44	-118	-15%	
<i>ΠΟΤΑΜΙΑ</i>	499	420	326	248	258	362	-79	-94	-78	10	104	-137	-27%	
<i>ΣΑΓΚΡΙ</i>	647	515	428	439	389	513	-132	-87	11	-50	124	-134	-21%	
Νέος Δήμος Δρυμαλίας	9.965	8.522	6.259	5.622	5.914	6.099	-	-	-637	292	185	-3.866	-39%	
<i>Κεντρική Νάξος</i>	4.301	3.708	3.108	2.805	2.933	3.225	-593	-600	-303	128	292	-1.076	-25%	
<i>ΔΑΜΑΡΙΩΝΑΣ</i>	881	770	646	522	513	557	-111	-124	-124	-9	44	-324	-37%	
<i>ΜΟΝΗ</i>	461	365	299	260	215	230	-96	-66	-39	-45	15	-231	-50%	
<i>ΦΙΛΟΤΙ</i>	1.947	1.669	1.475	1.474	1.679	1.803	-278	-194	-1	205	124	-144	-7%	
<i>ΧΑΛΚΙ</i>	1.012	904	688	549	526	635	-108	-216	-139	-23	109	-377	-37%	
<i>Ορεινή Νάξος</i>	5.664	4.814	3.151	2.817	2.981	2.874	-850	1.663	-334	164	-107	-2.790	-49%	
<i>ΑΠΕΙΡΑΝΘΟΣ</i>	1.889	1.453	977	1.017	1.024	1.078	-436	-476	40	7	54	-811	-43%	
<i>ΔΑΝΑΚΟΣ</i>	152	137	131	126	157	162	-15	-6	-5	31	5	10	7%	
<i>ΚΕΡΑΜΩΤΗ</i>	203	195	123	106	119	76	-8	-72	-17	13	-43	-127	-63%	
<i>ΚΟΡΩΝΙΔΑ</i>	1.535	1.376	868	715	591	572	-159	-508	-153	-124	-19	-963	-63%	
<i>ΚΟΡΩΝΟΣ</i>	1.237	1.132	752	644	848	744	-105	-380	-108	204	-104	-493	-40%	
<i>ΣΚΑΔΟ</i>	402	315	162	99	124	126	-87	-153	-63	25	2	-276	-69%	
<i>ΜΕΣΗ</i>	246	206	138	110	118	116	-40	-68	-28	8	-2	-130	-53%	
ΣΥΝΟΛΟ ΝΑΞΟΥ	18.593	16.706	14.201	14.023	14.838	18.185	1.887	2.505	-178	815	3.347	-408	-2%	

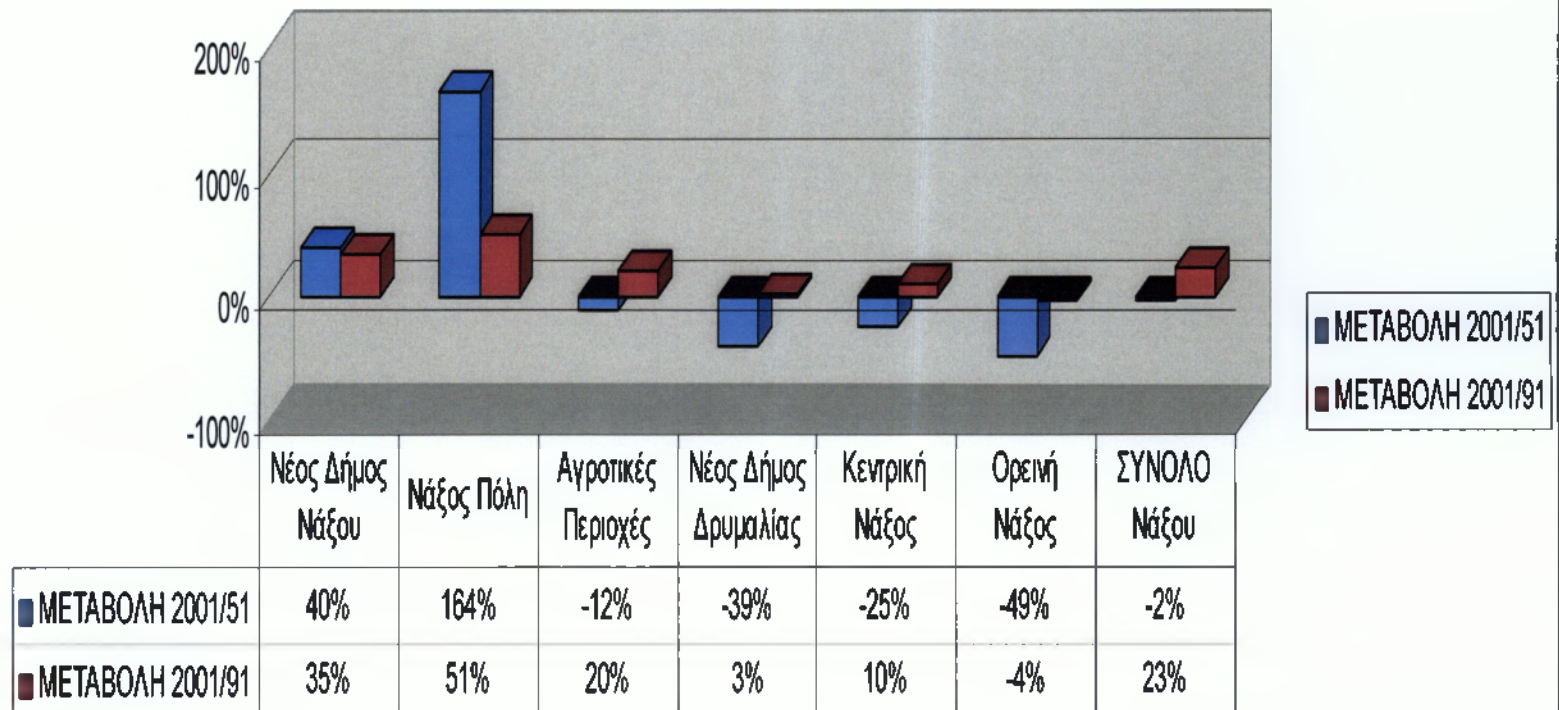

Πίνακας 2 : ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	1951	1991	2001
Νέος Δήμος Νάξου	8.628	8.924	12.086
<i>ΝΑΞΟΣ Πόλη</i>	2.547	4.442	6.724
<i>Αγροτικές Περιοχές</i>	6.081	4.482	1.207
Νέος Δήμος Δρυμαλίας	9.719	5.796	6.099
<i>Κεντρική Νάξος</i>	4.301	2.933	3.225
<i>Ορεινή Νάξος</i>	5.418	2.863	2.874
ΣΥΝΟΛΟ ΝΑΞΟΥ	36.694	29.440	32.215

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Μεταβολή 2001/51	Μεταβολή 2001/91	Μεταβολή 2001/51	Μεταβολή 2001/91
Νέος Δήμος Νάξου	40%	35%	3.458	3.162
<i>Νάξος Πόλη</i>	164%	51%	4.175	2.282
<i>Αγροτικές Περιοχές</i>	-12%	20%	-719	880
Νέος Δήμος Δρυμαλίας	-39%	3%	-3.866	185
<i>Κεντρική Νάξος</i>	-25%	10%	-1.076	292
<i>Ορεινή Νάξος</i>	-49%	-4%	-2.790	-107
ΣΥΝΟΛΟ ΝΑΞΟΥ	-2%	23%	408	3.347

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΝΑΞΟΥ

Πηγή: απογραφές του 1951, '61, '71, '81, '91, 2001

5.3.3. Πληθυσμιακή κίνηση - Μετανάστευση

Στο διάστημα 1951 – 2001 ο πληθυσμός της Χώρας αυξήθηκε από 2.547 άτομα το 1951 σε 6.724 το 2001, αύξηση κατά 164% σε σχέση με τη μείωση κατά 12% του αγροτικού πληθυσμού στο ίδιο διάστημα και 2% του συνολικού αριθμού κατοίκων του νησιού. Ο πληθυσμός της πόλης της Νάξου αποτελούσε το 13,7% του συνολικού πληθυσμού του νησιού το 1951, αλλά έφτασε το 2001 στο 37%.

Άξιο παρατήρησης αποτελεί και το γεγονός ότι ενώ κατά το διάστημα 1961 – 1971 εμφανίζουν μείωση όλες οι κοινότητες ανεξαιρέτως, ο Δήμος Νάξου παρουσιάζει αύξηση.

Τη μεγαλύτερη αύξηση μεταξύ των ετών 1981 – 1991, ακόμα και από αυτή του Δήμου Νάξου, εμφανίζει η Κόρωνος (31,7%) οφειλόμενη όμως σε κινητοποίηση και παρουσία ετεροδημοτών, ενώ τη μεγαλύτερη μείωση η Κορωνίδα (μείωση 17,3%).

Ωστόσο, παρά την εμφανιζόμενη αύξηση του πληθυσμού ορισμένων κοινοτήτων την περίοδο 1981 – 1991, ουσιαστικά παρουσιάζεται πλήρης ανατροπή της πυραμίδας των ηλικιών και σημαντικότερη μείωση των νέων και παιδιών (την περίοδο 1981 – 97 σταμάτησαν να λειτουργούν τα Δημοτικά Σχολεία κάποιων ορεινών κυρίως κοινοτήτων και ενσωματώθηκαν σε άλλες). Ο αριθμός των μαθητών την ίδια χρονική περίοδο στις κοινότητες της Ορεινής Νάξου παρουσιάζει μείωση κατά 80%. Αυτό δείχνει ότι οι ορεινές κοινότητες χάνουν ραγδαία τον ενεργό πληθυσμό τους και κατά συνέπεια τον δυναμισμό τους. Παρά ταύτα κρίνεται ότι είναι δυνατή η αντιστροφή με την εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων πολιτικής.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΟΜΗ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ

5.4 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

5.4.1 Γενικά στοιχεία

Στην πεδινή περιοχή απασχολούνται γύρω στις 1.000 οικογένειες με πλήρη απασχόληση και γύρω στις 400 οικογένειες με μερική απασχόληση στη γεωργία.

Ο τύπος αυτός της μικρής γεωργικο – κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης (πλήρους απασχόλησης) χαρακτηρίζεται κυρίως από την παραγωγή πατατόσπορου και την εκτροφή μεγάλων ζώων γαλακτοπαραγωγής και παχύνσεως. Στον τύπο αυτό εκμετάλλευσης η γεωργία και η κτηνοτροφία είναι αλληλένδετες και σε απόλυτη σχέση και εξάρτηση μεταξύ τους. Δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ των γεωργών και των κτηνοτρόφων, η κτηνοτροφία αποτελεί σημαντικό καταναλωτή μεγάλου τμήματος της παραγωγής των γεωργικών προϊόντων.

Η αμειψισπορά που είναι επιβεβλημένη στις διάφορες καλλιέργειες, συντελεί στην παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων που είναι η κύρια προϋπόθεση ανάπτυξης της οργανωμένης κτηνοτροφίας, η οποία καταναλώνει ταυτόχρονα και τα υποπροϊόντα της γεωργίας. Επίσης η εντατική καλλιέργεια των εδαφών απαιτεί συνεχή εμπλουτισμό τους με οργανικά λιπάσματα που παράγει εκτός των άλλων η κτηνοτροφία. Έτσι επιτυγχάνεται αύξηση της παραγωγικότητας της γης και της αποδοτικότητας της εργασίας των γεωργικοκτηνοτρόφων.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις παράγουν επίσης κριθάρι από αμειψισπορά, κηπευτικά, οπωρικά και εσπεριδοειδή, υπάρχουν δενδροκομικές καλλιέργειες, όπως και καλλιέργειες μηδικής, σόργου και καλαμποκιού για κτηνοτροφές. Ο τύπος αυτός γεωργικής εκμετάλλευσης έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης και αύξησης της παραγωγικότητάς του, λόγω ύπαρξης υδάτινων πόρων στην περιοχή.

Στην ορεινή Νάξο κύρια κατεύθυνση είναι η κτηνοτροφία μικρών ζώων, η αμπελοκαλλιέργεια και η ελαιουργία. Στην περιοχή αυτή υπάρχει μεγαλύτερη βροχόπτωση από τον μέσο όρο της Νάξου, αλλά παρουσιάζονται εποχιακές ελλείψεις νερού στις καλλιέργειες και το πότισμα των ζώων. Οι βοσκότοποι είναι υποβαθμισμένοι και η παραγωγικότητα των ζώων πολύ χαμηλή. Πολύ μεγάλο μέρος των ζωοτροφών εισάγονται στον νησί και διατίθενται από την Ένωση Συνεταιρισμών. Είναι ανάγκη να αυξηθεί η παραγωγικότητα των μικρών ζώων με ορθολογική οργάνωση της διατροφής των ζώων, των ποικιλιών των ζώων, το εμπλουτισμό – βελτίωση των βοσκοτόπων, την αύξηση της παραγωγής ζωοτροφών και την βελτίωση της κτηνιατρικής περίθαλψης.

Επίσης υπάρχουν δυνατότητες βελτίωσης της παραγωγής ελαιόλαδου και της παραγωγής επιτραπέζιων σταφυλιών διότι οι κλιματολογικές συνθήκες είναι πολύ ευνοϊκές για την διαδικασία ωρίμανσής τους από πολύ πρώιμα μέχρι όψιμα.

5.4.2 Οι νέες συνθήκες και οι επιδράσεις τους στην αγροτική παραγωγή

Αναμφίβολα στη γεωργία του νησιού της Νάξου κατά τα τελευταία 30 χρόνια σημειώθηκαν αξιόλογες μεταβολές, που συνετέλεσαν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των αγροτών.

Αυτό εκτιμάται ότι προήλθε:

- α) από την αύξηση των αγροτικών τιμών και των κοινοτικών επιδοτήσεων που σημειώθηκαν λόγω ένταξης της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ.,
- β) από την εισροή γεωργικής τεχνολογίας και αναμόρφωσης της διαδικασίας παραγωγής, και
- γ) από τις δομικές και διοικητικές αλλαγές, που συντελέστηκαν.

Από στατιστικά στοιχεία και υφιστάμενες μελέτες, συνάγεται ότι η κατάσταση του πρωτογενούς τομέα θα ήταν πολύ καλύτερη από την σημερινή, αν τα πρώτα χρόνια της ένταξης στην Ε.Ο.Κ. εφαρμοζόταν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα γεωργικής ανάπτυξης που να είχε σκοπό την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των παραγωγικών συντελεστών και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιού. Αντ' αυτού, όμως, η πολιτική που εφαρμόστηκε ήταν αποσπασματική, περιπτωσιακή και απέβλεπε στη διαχείριση της υφιστάμενης κατάστασης, χωρίς να δημιουργεί κάποια μεσομακροπρόθεσμη προοπτική. Αποτέλεσμα αυτών είναι η συρρίκνωση της γεωργικής παραγωγής στην ορεινή ιδιαίτερα περιοχή, η εγκατάλειψη των καλλιεργειών (καλλιεργούμενων εδαφών) και ο περιορισμός των πληθυσμών ιδιαίτερα του παραγωγικού τμήματός του.

Πλέον κρίνεται αναγκαία η απαγκίστρωση από την πολιτική συντήρησης και να εφαρμοσθεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης, του οποίου η κυρίαρχη στρατηγική θα πρέπει να προσδιορίζεται από τις παραγωγικές δυνατότητες της γεωργίας του νησιού, από το νέο κοινοτικό δίκαιο, από τις συμφωνίες που επιτεύχθηκαν για την GATT και από τις εξελίξεις που σημειώνονται στη χώρα και στην ευρύτερη γεωγραφική ζώνη²⁹.

Ότι συμβαίνει στην Ελληνική Γεωργία έχει άμεσο αντίκτυπο και στην Ναξιακή αγροτική οικονομία. Ιδιαίτερα σε μία αγροτική οικονομία όπως αυτή της Νάξου, τα προβλήματα παρουσιάζονται εντονότερα, λόγω της γεωγραφικής θέσης (απομονωμένη), της ραγδαίας και άναρχης

²⁹ πρώην Σοσιαλιστικές και Μεσογειακές χώρες

ανάπτυξης του τουρισμού, του περιορισμένου ανθρώπινου δυναμικού, της γήρανσης του αγροτικού πληθυσμού, του μικρού μεγέθους εκμεταλλεύσεων πολυτεμαχισμένου κλήρου, την έλλειψη επαρκών ποσοτήτων νερού κ.λ.π.

Η νέα Κοινοτική και Ευρωπαϊκή πολιτική σαφώς επηρεάζει την αγροτική ανάπτυξη της χώρας και κατ' επέκταση έμμεσα ή άμεσα και αυτή της Νάξου.

Κύριο χαρακτηριστικό της νέας αγροτικής πολιτικής είναι η διεθνοποίηση της αγοράς των αγροτικών προϊόντων και η παγκόσμια διαπλοκή και αλληλοεξάρτηση των ζητημάτων της αγροτικής οικονομίας. Ο αγροτικός τομέας πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη τα εξής :

1. Τη νέα αναθεωρημένη Κοινή Αγροτική Πολιτική.
2. Τις δομικές αλλαγές που συντελούνται στην Κοινότητα με την δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς.
3. Τη νέα πολιτική της Ε.Ε.³⁰.
4. Τις δυνατότητες αξιοποίησης των διαρθρωτικών πολιτικών της κοινότητας³¹.
5. Τις νέες συμφωνίες που επιτεύχθηκαν στα πλαίσια της πολιτικής της Ουρουγουάη για την GATT και τις πιέσεις που θα δεχθεί η κοινότητα για περαιτέρω μείωση του βαθμού στήριξης των αγροτικών εισοδημάτων μέσω του ταμείου εγγυήσεων.

Οι συνέπειες των εξελίξεων αυτών, της Κοινοτικής Πολιτικής και των διεθνών συμφωνιών έγιναν ήδη ορατές στην αγροτική οικονομία μας και φαίνεται ότι θα ενταχθούν στο μέλλον και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί και να αποβούν ιδιαίτερα ζημιογόνες. Οι συνέπειες αυτές, ειδικότερα, προέρχονται κυρίως από τέσσερις βασικούς στόχους που εισάγει η νέα αντίληψη της Κοινοτικής Πολιτικής.

Συγκεκριμένα :

1. Τον περιορισμό των δαπανών της ΚΑΠ.
2. Την τάση φιλελευθεροποίησης της παγκόσμιας αγοράς αγροτικών προϊόντων με την εφαρμογή της πολιτικής που ορίζεται στην GATT.

³⁰ όπως αυτή προσδιορίζεται από τη συνθήκη του Μάαστριχτ

³¹ όπως αυτές προσδιορίζονται από το 3^ο Κ.Π.Σ.

3. Την αύξηση της ανταγωνιστικότητας διεθνώς στις αγορές των αγροτικών προϊόντων.
4. Την προώθηση της ανάπτυξης και στήριξης των εισοδημάτων μέσω εφαρμογής διαρθρωτικών μέτρων και ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης που να αγκαλιάζουν όλους τους τομείς οικονομίας.

Το κεντρικό συμπέρασμα που αναδεικνύει η εφαρμογή της νέας Κοινοτικής Αγροτικής Πολιτικής, είναι ότι το κόστος παραγωγής των αγροτικών προϊόντων, σε περιβάλλον διεθνούς ανταγωνισμού, αναγορεύεται ως ο κύριος παράγοντας που θα προσδιορίζει τη βιωσιμότητα των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και των αγροτικών προϊόντων.

5.4.3 Φυτική παραγωγή

Στη δυτική Νάξο (εκτός της Χώρας), κυριαρχεί ο γεωργικός τομέας, με ποσοστά από 45% στο Αγερσανί έως και 87% στη Γαλήνη. Τα βασικότερα προϊόντα είναι οι πατάτες, που διαχωρίζονται σε παραγωγή πατατόσπορου, που φθάνει περίπου του 15.000 τόνους / έτος, και σε παραγωγή βρώσιμης πατάτας, που φθάνει περίπου τους 9.000 τόνους. Η παραγωγή των κτηνοτροφικών φυτών ανέρχεται σε 11.500 τόνους και των κηπευτικών σε 2.180 τόνους. Υπάρχει επίσης θερμοκηπιακή παραγωγή που όμως κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, αλλά εμφανίζει προοπτικές ανάπτυξης.

1. Άνδρες – αρδευόμενες καλλιέργειες – ξηρικές καλλιέργειες

Το σύνολο των αρδευόμενων εκτάσεων στο νησί της Νάξου είναι 18.228 και των μη αρδευόμενων είναι 126.136 στρέμματα. Παρατηρούμε ότι οι περισσότερες καλλιεργήσιμες εκτάσεις βρίσκονται σε μη αρδευόμενες περιοχές οι οποίες κυρίως βρίσκονται στην ορεινή και ημιορεινή πλευρά του νησιού.

2. Πατατόσπορος / Πατάτα

Οι πατάτες και ο πατατόσπορος είναι η σημαντικότερη καλλιέργεια στις περιοχές του Λιβαδιού, Πλάκας και Μπαούζη. Η παραγωγή πατάτας φθάνει το 70% του Ν. Κυκλάδων, με στρεμματική απόδοση που σε μερικές περιοχές φθάνει τα 2.360 κιλά, ξεπερνώντας τον μέσο όρο της Ελλάδας που είναι 2.300 κιλά.

3. Σιτηρά

Στο διάστημα από το 1986 έως και σήμερα, η καλλιέργεια των σιτηρών ελαττώθηκε σε ποσοστό 31,3%, ενώ η καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών είχε αυξητική τάση με ποσοστό αντίστοιχα 25%. Το 1997 καλλιεργήθηκαν 9.200 στρέμματα με σιτηρά για καρπό που απέδωσαν 1.930 τόνους. Την ίδια χρονιά η καλλιεργήσιμη έκταση με κτηνοτροφικά φυτά ήταν 500 στρέμματα με παραγωγή 414 τόνους. Η ανάπτυξη της καλλιέργειας των κτηνοτροφικών φυτών έναντι των σιτηρών οφείλεται :

- α. στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας,
- β. στη μη ύπαρξη εξόδων συγκομιδής και μεταφοράς,
- γ. στις αυξημένες τιμές έτοιμων ζωοτροφών που εισάγονται στο νησί,
- δ. στο σύστημα αμειψισποράς, δηλαδή στην εναλλαγή καλλιεργειών μεταξύ πατατόσπορου και κτηνοτροφικών φυτών,
- ε. στην αντισταθμιστική ενίσχυση της Ε.Ε., η οποία παρέχεται ειδικά για την καλλιέργεια κριθαριού όταν η καλλιεργούμενη έκταση είναι μεγαλύτερη από τρία στρέμματα.

4. Αμπελουργία

Η καλλιέργεια του αμπελιού στην Νάξο ακολουθεί μία αργή αλλά φθίνουσα πορεία. Το 2007 η έκταση των αμπελώνων είναι 3.800 στρέμματα³², ενώ η παραγωγή είναι 1.092 τόνοι³³.

Η παραγωγή κυρίως αυτοκαταναλώνεται ή εναλλακτικά απευθύνεται στους Ναξιώτες κατοίκους της Αθήνας. Σοβαρό εμπόδιο στη ανάπτυξη του κλάδου μπορεί να θεωρηθεί η έλλειψη μονάδων τυποποίησης του προϊόντος. Υπάρχει μόνο μία ιδιωτική οινοποιητική επιχείρηση μικρής όμως παραγωγικής δυνατότητας σε σχέση με τον όγκο παραγωγής που παρουσιάζει το νησί.

Οι συνθήκες για την δημιουργία αξιόλογης οινοποιητικής μονάδας είναι ευνοϊκές για την περιοχή της ορεινής Νάξου, όπου η αμπελουργία και η οινοποιία αποτελούν κύρια απασχόληση των κατοίκων. Παράλληλα με την δημιουργία της μονάδας αυτής, που στόχο θα έχει την παραγωγή εμφιαλωμένου οίνου και ρακής, πρέπει να επιδιωχθεί η εξασφάλιση

³² μείωση κατά 5% από το 1986 που ήταν 4.000 στρέμματα

³³ μείωση κατά 22% από το 1986 που ήταν 1.407 στρέμματα

επίσημα της ονομασίας του “προϊόντος προέλευσης”, λόγω της ιδιαιτερότητας του χώρου (ορεινά και άνυδρα αμπέλια). Η ονομασία της ποιότητας του προϊόντος σε συνδυασμό με την καλή φήμη του παραδοσιακού Ναξιακού Οίνου, θα δώσει δυνατότητα για δυναμική προώθηση του προϊόντος στις αγορές.

Σημαντικό εμπόδιο για την δημιουργία οινοποιητικής μονάδας στην ορεινή Νάξο αποτελεί το γεγονός ότι η Νάξος, παρότι είναι από την αρχαιότητα παραδοσιακή περιοχή παραγωγής φημισμένου οίνου, εξαιρείται από την αναμπέλωση με κανονισμό της Ε.Ε.³⁴, ενώ αντίθετα στην Πάρο και στη Σαντορίνη οι αμπελώνες όχι μόνο επιτρέπονται αλλά και επιδοτούνται.

5.4.4 Αξία Παραγωγής και Εισόδημα

Ακαθάριστη αξία παραγωγής πρωτογενούς τομέα

Η συνεχής συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού στην Νάξο, ιδιαίτερα η μεγάλη μείωση που παρουσιάζει στην ορεινή ζώνη του Νησιού, που είναι χαρακτηρισμένη ως “μειονεκτική περιοχή” δείχνει τα γενικότερα προβλήματα περιορισμού της πρωτογενούς παραγωγής και της εγκατάλειψης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στο μεγαλύτερο τμήμα της Νάξου.

Πέραν αυτού η ανισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού στην Δυτική παράλια ζώνη, αύξησε κατά πολύ την αξία της γεωργικής γης, την έκανε μη παραγωγική για την γεωργία και ώθησε στην αλλαγή χρήσης της προς όφελος του τουρισμού, με παράλληλη μείωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Ο μερικός εκσυγχρονισμός του πρωτογενή τομέα στο πεδινό τμήμα της Νάξου συνετέλεσε στην αύξηση της ακαθάριστης αξίας παραγωγής την τελευταία εικοσαετία.

Συγκεκριμένα :

A. Στον τομέα της φυτικής παραγωγής στην πεδινή Νάξο εντατικοποιήθηκε η παραγωγή στον τομέα πατάτας – πατατόσπορου, καθώς επίσης αυξήθηκε (πιθανόν ανεξέλεγκτα) η χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφάρμακων.

---

³⁴ απαγορεύεται η φύτευση αμπελώνων στη Νάξο

B. Στον τομέα ζωικής παραγωγής, συγκρατήθηκε ή αυξήθηκε ο αριθμός των ζώων συνολικά, επιπλέον αυξήθηκε ο αριθμός των σταβλισμένων ζώων, στην περιοχή της πεδινής Νάξου, καθώς επίσης βελτιώθηκαν και οι ράτσες (αγελαδοτροφεία).

Τα ανωτέρω δεικνύουν την αύξηση του εισοδήματος στον πρωτογενή τομέα, όμως η αύξηση αυτή δεν είναι ισόρροπη στο Νησί, αλλά αφορά το τμήμα της πεδινής Νάξου που είχε συγκριτικό πλεονέκτημα (αρδευόμενες εκτάσεις, εύφορη πεδινή γη, προσπέλαση κ.τ.λ.)

5.5 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

5.5.1 Υφιστάμενη Διάρθρωση

Ο τομέας της μεταποίησης είναι πολύ περιορισμένος και μόνο στον Δήμο Νάξου φθάνει σε ποσοστό 10% του τοπικού εισοδήματος. Αφορά την επεξεργασία της αγροτικής παραγωγής (κυρίως τυρί και λοιπά γαλακτοκομικά προϊόντα αλλά και κρασί, ρακί και Κίτρο Νάξου). Το 38% της απασχόλησης της βιοτεχνίας συγκεντρώνεται στον κλάδο τροφίμων, ενώ ένα 12% στον κλάδο ορυκτών (σμίριδα – κατεργασία μαρμάρου) καθώς και ένα σημαντικό μέρος στον τομέα παραγωγής προϊόντων από ξύλο.

Γενικά, όσον αφορά την επιχειρηματική δραστηριότητα στο Νησί³⁵ παρατηρείται ένας καταμερισμός μεταξύ των επαγγελματιών, βιοτεχνών, εμπόρων και τουριστικών επαγγελμάτων. Συγκεκριμένα, ως προς τον αριθμό τους, οι επαγγελματίες κατέχουν το 41% της επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι βιοτεχνίες το 24%, οι έμποροι το 21% και ο τουρισμός το 14%. Στην Νάξο το σύνολο των βιοτεχνιών είναι 334, από αυτές 174 βρίσκονται στην Χώρα της Νάξου και οι υπόλοιπες 160 στις Κοινότητες.

5.5.2 Χειροτεχνία, Οικοτεχνία, Παραδοσιακές τέχνες

Οι παραδοσιακές τέχνες που εξακολουθούν να υφίστανται στο Νησί, είναι η Υφαντουργία, η Αγγειοπλαστική και η Ξυλογλυπτική.

Η Υφαντουργία είναι ανεπτυγμένοι στα χωριά της ορεινής Νάξου, σε ερασιτεχνικό όμως επίπεδο. Υπάρχουν δύο υφαντουργία εγγεγραμμένα στο Εμπορικό Επιμελητήριο Κυκλάδων, ένα στον Δήμο

³⁵ σύμφωνα με στοιχεία του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων

Νάξου και ένα στην Απείρανθο. Ταυτόχρονα πολλές γυναίκες των χωριών Μονής, Απειράνθου, Κορωνίδας και Κορώνου ασχολούνται ή υποασχολούνται με την υφαντουργία και το κέντημα. Στην Απείρανθο και την Κορωνίδα υπάρχουν οργανωμένοι συνεταιρισμοί υφαντουργών, οι οποίοι διατηρούν εκθετήρια υφαντών.

Η Αγγειοπλαστική, τα τελευταία χρόνια, με την ανάπτυξη του τουρισμού έχει γνωρίσει ιδιαίτερη άνθηση και υπάρχουν προοπτικές ανάπτυξης. Στον Δήμο Νάξου εδρεύουν τρία εργαστήρια αγγειοπλαστικής και από ένα στα χωριά Κόρωνος, Χαλκί και Δαμαριώνα.

Η Ξυλογλυπτική έχει προοπτικές ανάπτυξης, παρόλο που υπάρχει μόνο ένα εργαστήριο στο Χαλκί. Όμως, σε αρκετά από τα ξυλουργεία που λειτουργούν στο Νησί, υπάρχουν παλιοί τεχνίτες που γνωρίζουν την παραδοσιακή νησιωτική ξυλογλυπτική, ιδιαίτερα στην επιλοποιία.

Λόγω της ανάπτυξης του τουρισμού, τελευταία, έχουν δημιουργηθεί εργαστήρια ειδών λαϊκής τέχνης, στα οποία συναντάμε έναν συνδυασμό παραδοσιακών τεχνών, όπως υφαντουργία, κέντημα, ξυλογλυπτική, ζωγραφική σε ξύλο, σε ύφασμα και σε βότσαλα, αγγειοπλαστική, πυρογραφία, κατασκευή κοσμημάτων. Από τα στοιχεία του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων, φαίνεται ότι υπάρχουν πέντε εργαστήρια ειδών λαϊκής τέχνης στον Δήμο Νάξου και ένα στην Απείρανθο.

5.5.3 Βιοτεχνία

Ο κλάδος της βιοτεχνίας στην Νάξο περιλαμβάνει κυρίως Αρτοποιεία, Ξυλουργεία, Οικοδομικές Επιχειρήσεις, Εργαστήρια κοπής και επεξεργασίας μαρμάρου.

5.5.4 Οικοδομική δραστηριότητα

Από τους πλέον ανεπτυγμένους κλάδους του δευτερογενούς τομέα είναι ο κλάδος της οικοδομής. Ιδιαίτερα στις παραθαλάσσιες περιοχές, που εξελίσσονται στον τομέα του τουρισμού, παρατηρείται αξιόλογη ανοικοδόμηση.

Στις ορεινές κοινότητες τελευταία παρατηρείται μια τάση ανοικοδόμησης, κυρίως όμως όσον αφορά στις παλαιές παραδοσιακές κατοικίες, των οποίων οι ιδιοκτήτες κατοικούν μόνιμα σε κάποιο από τα μεγάλα αστικά κέντρα και επιδιορθώνουν – εκσυγχρονίζουν απλά τις

ιδιοκτησίες τους, αλλά και λίγες νέες οικοδομές στους παραλιακούς οικισμούς Απόλλωνα, Λιώνα, Μουτσούνα κα.

5.6 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

5.6.1 Εμπόριο – Καταστήματα - Απασχόληση

Οι συνήθεις εμπορικές δραστηριότητες αναφέρονται στην λειτουργία μαγαζιών γενικού εμπορίου και ιδιαίτερα ειδών διατροφής και τουριστικών ειδών.

Στα χωριά η πλέον συνήθεις εμπορικές επιχειρήσεις είναι αυτές των μικρών μαγαζιών, γενικού εμπορίου.

Όσον αφορά την τοπική παραγωγή και τις εξαγωγές του νησιού, αξίζει να σημειωθεί ότι τα προϊόντα με την σημαντικότερη συμβολή είναι:

- η πατάτα (ως πατατόσπορος και ως πατάτα φαγητού)
- τα κτηνοτροφικά προϊόντα (τυρί, γάλα, κρέας, μέλι)
- τα λατομικά προϊόντα (μάρμαρο) και
- η σμύριδα

Τα προϊόντα αυτά καλύπτουν την τοπική αγορά και ένα σημαντικό τμήμα τους εξάγεται ιδιαίτερα προς την Αθήνα.

Η μεταφορά των προϊόντων από την Νάξο γίνεται με φορτηγά αυτοκίνητα από τους ιδιωτικούς χώρους παραγωγής ή αποθήκευσης στο λιμάνι και από εκεί η μεταφορά τους συνεχίζεται με πλοία έως τα σημεία εκφόρτωσης (κυρίως τον Πειραιά).

Το λιμάνι της Νάξου δεν διαθέτει εγκαταστάσεις αποθήκευσης, καθώς και φόρτωσης προϊόντων, με αποτέλεσμα τόσο η εξαγωγή όσο και η εισαγωγή προϊόντων να γίνεται κυρίως μέσω φορτηγών αυτοκινήτων, τα οποία με την σειρά τους μεταφέρονται με τα Ferry-Boat. Η μη ύπαρξη εγκαταστάσεων καθώς και η μη ύπαρξη εμπορικού λιμένα συντελεί αρνητικά στην τοπική παραγωγή και στο εμπόριο.

5.6.2 Τουρισμός – Γενικά Στοιχεία

Η τουριστική ανάπτυξη στην Νάξο άρχισε πρακτικά το 1981 όπου εμφανίζεται και ιδιαίτερη αύξηση των αφίξεων τουριστών αλλοδαπών αλλά και Ελλήνων κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Σήμερα η τουριστική

περίοδος αρχίζει τον Απρίλιο και διαρκεί έως και τον Οκτώβριο με περίοδο αιχμής από το τέλος του Ιουλίου έως το τέλος Αυγούστου.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τη δεκαετία 1970 – 1980 η τουριστική κίνηση στο νησί ήταν πάρα πολύ μικρή. Από το 1980 όμως εμφανίζεται εκρηκτική αύξηση της τουριστικής προέλευσης στο νησί, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την ανάπτυξη των ξενοδοχειακών μονάδων στο νησί η οποία αρχίζει περίπου το 1981.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αριθμητική αύξηση των τουριστών χωρίς όμως να υπάρχει αντίστοιχη αύξηση στην απόδοση και τα οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό. Η μέση αύξηση των τουριστών που παρατηρείται την τελευταία πενταετία είναι της τάξεως του 5% κάθε χρόνο. Η τουριστική περίοδος είναι από Απρίλιο έως Οκτώβριο και έρχονται τουρίστες μέσου εισοδήματος. Οι Έλληνες αποτελούν το 25% των πελατών των τουριστικών μονάδων.

Ο κλάδος τουρισμού έχει αναπτυχθεί απρογραμματίστα και άναρχα. Η τάση για μικρές επενδύσεις και μεγιστοποίηση των οικονομικών ωφελειών περιορίζουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Επιπλέον η άναρχη ανάπτυξη με κατασκευή τουριστικών και λοιπών εγκαταστάσεων σε περιοχές που δεν είχαν προετοιμασθεί από άποψη βασικών υποδομών (ύδρευση, αποχέτευση, οδοποιία) καθώς και σε πολλές περιπτώσεις η παράνομη ανέγερση κτισμάτων, αλλοίωσαν το φυσικό περιβάλλον, την Νησιώτικη Αρχιτεκτονική και γενικά συνετέλεσαν σε μία μη επιθυμητή – άναρχη ανάπτυξη, χαρακτηριζόμενη από τα ασύνδετα με το περιβάλλον κτίσματα, την κακή ποιότητα στις εγκαταστάσεις και τον κακό αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Επιπλέον η συγκέντρωση των εγκαταστάσεων στο ΒΔ και Δυτικό τμήμα του Νησιού συντέλεσε γενικότερα στην ανισόρροπη γεωγραφική ανάπτυξη.

Η επέκταση της τουριστικής γης χωρίς χωροταξική μελέτη περιόρισε τον χώρο των αγροτικών εγκαταστάσεων, ενώ παράλληλα στέρησε τους λοιπούς τομείς δραστηριότητας από νέους ανθρώπους, που κατά κανόνα προτίμησαν την απασχόληση στον τουρισμό κρίνοντάς την περισσότερο μοντέρνα και κοινωνικά αποδεκτή, αλλά και πιο ξεκούραστη συγκριτικά με αυτήν του αγρότη, του κτηνοτρόφου ή του ψαρά.

5.6.3 Υπηρεσίες

Οι λειτουργούσες υπηρεσίες στην Νάξο διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες κρινόμενες ως προς τον φορέα ιδιοκτησίας τους αλλά και το αντικείμενό τους.

- Δημόσιες Υπηρεσίες.
- Δημόσιες Εταιρείες Κοινής Ωφελείας (ΔΕΚΟ).
- Τράπεζες.

Οι υπηρεσίες που λειτουργούν στο Νησί, πέραν αυτών του Επαρχείου και των ΟΤΑ, ελέγχονται από το κέντρο (Αθήνα ή Σύρο) και δεν έχουν δυναμικό ρόλο στην τοπική ανάπτυξη, αλλά βοηθούν στην διαχείριση των στοιχειωδών κρατικών λειτουργιών. Αντίθετα οι υπηρεσίες του Επαρχείου και των ΟΤΑ πέραν της διαχείρισης των καθημερινών αναγκών των κατοίκων, έχουν ουσιαστική συμμετοχή στην τοπική ανάπτυξη. Διαχειρίζονται, υλοποιούν και ελέγχουν πολλά αναπτυξιακά έργα, μέσω των προβλεπόμενων διαδικασιών και γενικότερα εισηγούνται για θέματα της τοπικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Με την νέα διοικητική διαίρεση, έγινε η συνένωση και η λειτουργία από 1/1/1999 των 21 κοινοτήτων και ενός Δήμου, σε 2 Δήμους. Η επιτυχία των αναπτυξιακών στόχων που η νέα διοικητική διαίρεση της χώρας ορίζει, σχετικά με την στελέχωση και λειτουργία των νέων ισχυρών Δήμων με το κατάλληλο προσωπικό που θα συντελέσει στην επίτευξη των προσδοκιών των κατοίκων και των εκπροσώπων τους. Οι νέοι ισχυροί Δήμοι θα έχουν ενεργό ρόλο στην χάραξη της αναπτυξιακής πολιτικής και στην εφαρμογή της. Η επιλογή των μέτρων πολιτικής, η υλοποίηση των αναπτυξιακών έργων θα συντελέσουν στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, των συνθηκών ζωής και γενικότερα θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη του νησιού.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ

6. Οι φορείς της Νάξου οι οποίοι εμπλέκονται με την ευρύτερη αναπτυξιακή διαδικασία στην περιοχή είναι οι εξής :

- ☛ Δήμος Δρυμαλίας,
- ☛ Δήμος Νάξου,

Αγροτικοί Συνεταιρισμοί

- ☛ Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου,
- ☛ Μελισσοκομικός Συνεταιρισμών Νάξου,

Εμπορικοί Σύλλογοι – Ενώσεις Ξενοδόχων/Εστιατόρων

- ☛ Σύλλογος Εμπορο-επαγγελματιών Νάξου,
- ☛ Ένωση ξενοδόχων Νάξου,

όμως τον κύριο μοχλό ανάπτυξης αποτελεί η αναπτυξιακή εταιρεία Επαρχίας Νάξου – ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., γι' αυτό το λόγο θα κάνουμε μία σύντομη παρουσίαση της εν λόγω εταιρείας και των δράσεων στις οποίες εμπλέκεται.

6.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΝΑΞΟΥ - ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε.

Η Διαδημοτική Ανώνυμη Εταιρεία ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΝΑΞΟΥ Α.Ε. ιδρύθηκε στις αρχές του 1996 από 11 Κοινότητες της Επαρχίας Νάξου, και πιο συγκεκριμένα από τις Κοινότητες Αμοργού, Απεράθου, Γαλήνης, Δαμαριώνα, Θολαρίων, Κορωνίδας, Κορώνου, Μέσης, Ποταμιάς, Φιλωτίου και Χαλκείου, με μετοχικό κεφάλαιο 20.870.000δρχ.

Μετά την διοικητική αλλαγή στην αυτοδιοίκηση με βάση τον Νόμο «Καποδίστρια» στην Εταιρεία συμμετείχαν ο Δήμος Δρυμαλίας με ποσοστό 89,94%, ο Δήμος Νάξου με ποσοστό 5,27% και ο Δήμος Αμοργού με ποσοστό 4,79%. Το μετοχικό κεφάλαιο παρέμεινε σταθερό.

Από το 2005 και μετά την πρόσφατη αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου κατά 100.000€ περίπου, στην Εταιρεία συμμετέχουν ο Δήμος Δρυμαλίας (75%), ο Δήμος Ιητών, ο Δήμος Μήλου – Λιμενικό Ταμείο

Μήλου, η Κοινότητα Κουφονησίου, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κυκλάδων και η Ιερά Μητρόπολη Παροναξίας.

Όπως αναφέρει ο κ.Μανωλάς Μανώλης – πρώην Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Εταιρείας: ³⁶ «Η Αναπτυξιακή Επαρχίας Νάξου – ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. αποτελεί έναν αναπτυξιακό μηχανισμό για την Επαρχία Νάξου και το Νομό Κυκλάδων γενικότερα. Με μία σειρά από καινοτόμες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και διευρωπαϊκές δραστηριότητες συνεργασίας συμβάλλει:

* στην ισόρροπη ανάπτυξη της ενδοχώρας των νησιών (ορεινές, απομονωμένες περιοχές), μέσα από τον εκσυγχρονισμό της αγροτικής παραγωγής, την ήπια τουριστική ανάπτυξη, αλλά και την προστασία – αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος

* στην στήριξη και προώθηση των ποιοτικών αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων των νησιών μας, και

* στην κατά το δυνατόν συγκράτηση του ενεργού πληθυσμού της υπαίθρου των νησιών στις εστίες του, την απασχόλησή του και την άνοδο του βιοτικού του επιπέδου.

Με βάση την πλούσια εμπειρία, το στελεχιακό δυναμικό και το ευρύ δίκτυο συνεργασιών της, η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. εκτιμά ότι οι προοπτικές διαγράφονται αισιόδοξες και δημιουργικές.

Μέσα από τις δραστηριότητές της, η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. δημιούργησε δέκα θέσεις εργασίας εξειδικευμένου διοικητικού και επιστημονικού προσωπικού, για τα γραφεία της στην Νάξο και την Άνω Σύρο.

Τέλος, μέσα από την υλοποίηση των διεθνικών προγραμμάτων, η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. έχει εργαστεί με διάφορους τρόπους για την προβολή των νησιών μας και των προϊόντων τους συμμετέχοντας σε συνέδρια, σεμινάρια, εκθέσεις φωτογραφικού υλικού και προϊόντων, παρουσιάσεις, συνεντεύξεις, φιλοξενίες.»

Σκοπός λοιπόν της Εταιρείας είναι η συμβολή στην αγροτική και τουριστική ανάπτυξη, στην αξιοποίηση, ανάπτυξη, διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων και γενικότερα στην αειφόρο οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της Επαρχίας Νάξου του Νομού Κυκλάδων.

³⁶ Έντυπο ΑΡΙΑΔΝΗΣ Α.Ε. Μάιος 2001 (του οποίου η παραγωγή έτυχε της υποστήριξης της Ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας Leader II Κυκλάδων), Μανώλης Δ. Μανωλάς – Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος.

Οι συνθήκες που επέβαλαν την δημιουργία της "ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε." είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μοντέλου ανάπτυξης της περιοχής και η ανάγκη εξεύρεσης λύσεων των προβλημάτων που προκύπτουν από την οικονομικό – κοινωνική εξέλιξη. Βασική δε προϋπόθεση η ισόρροπη ανάπτυξη της ενδοχώρας (ημιορεινές και ορεινές περιοχές) με τη διαμορφούμενη τουριστική ζώνη στα παράλια και η συγκράτηση του ενεργού πληθυσμού της στις εστίες του, με την απασχόλησή του σε ετήσια βάση και την άνοδο του βιοτικού του επιπέδου.

Η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. συμπληρώνοντας έντεκα (11) χρόνια ζωής έχει να επιδείξει μία σειρά από δραστηριότητες και αναπτυξιακές πρωτοβουλίες σημαντικές για την Επαρχία Νάξου και τις Κυκλάδες γενικότερα.

6.1.1 Τρέχουσες δραστηριότητες (2007)

- i. Λειτουργία Europe Direct – Νάξου – Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφόρησης (2000 – σήμερα)
- ii. Προγραμματική Σύμβαση Τεχνικής Υποστήριξης Δήμου Δρυμαλίας (1999 – σήμερα)
- iii. Πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000» σε συνεργασία με το Δήμο Δρυμαλίας «Ο Πολιτισμός του Ψωμιού, του Λαδιού και του Κρασιού (Trimed) – Ανεμόμυλοι, Λιοτρίβια, Νερόμυλοι, Πατητήρια»
- iv. Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ξερολιθιάς (REPS_Interreg IIIC)
- v. Σύνταξη μελετών / προτάσεων χρηματοδότησης έργων για τους ΟΤΑ Εταίρους
- vi. Σύνταξη μελετών / προτάσεων χρηματοδότησης έργων / παρακολούθηση έργων για ιδιωτικές επενδύσεις.

6.1.2 Υλοποιηθείσες δραστηριότητες (1996 – 2006)

- i. Διαχείριση Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader II (1997 – 2001)
- ii. Πρόγραμμα MEDSTONE για την δημιουργία Μεσογειακού Κέντρου για την διατήρηση και αξιοποίηση των τοπίων με ξερολιθιές (1999 – 2002)
- iii. Μελέτη «Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα (ΤΑΠ) νήσου Νάξου» (1997 – 1999)
- iv. Προγραμματική Σύμβαση Τεχνικής Υποστήριξης με το Συμβούλιο Περιοχής νήσου Νάξου (1996 – 1998)

- v. Προγραμματική Σύμβαση με Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ) για την διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των σμυριδορυχείων (2000 – 2002)
- vi. Πιλοτικό Πρόγραμμα PROTERRA – Προστασία και Αξιοποίηση των Αναβαθμίδων Καλλιέργειας στη Μεσόγειο – Άρθρο 8 του FEOGA (1999 – 2000)
- vii. Πρόγραμμα «ΙΚΑΡΟΣ» - Θράκη – Αιγαίο – Κύπρος (2000 – 2003)
- viii. Πρόγραμμα Adapt «ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ – Ευέλικτη Οργάνωση των Ξενοδοχειακών και Τουριστικών Επιχειρήσεων του Νομού Κυκλάδων στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ)»
- ix. Πρόγραμμα SEAM – Δημιουργία Δικτύου Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
- x. Πρόγραμμα Leonardo
- xi. EUROMOL – Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα τη Συντήρηση – Ανάδειξη των Ανεμόμυλων
- xii. TRADIMA – Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα την Παραγωγή και Χρήση Παραδοσιακών Υλικών στις Συντηρήσεις και Αποκαταστάσεις Κτιρίων
- xiii. Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ – Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Νάξο.

6.1.3 Προσωπικό

Η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. διατηρεί σήμερα 7 θέσεις εργασίας επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού. Το προσωπικό το οποίο απασχολείται στην ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. αναλύεται στον παρακάτω πίνακα:

ΟΝΟΜΑ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΕΙΔΟΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ	ΑΠΟ
1. Ευθυμιάτου Χριστίνα	Χημ. Μηχανικός	Εργασίας	2/96
2. Μαργαρίτη Κατερίνα	Ηλεκτρ. Μηχανικός	Εργασίας	11/96
3. Γιάππαπα Μαρία	Οικονομολόγος	Εργασίας	12/96
4. Κοντοπίδης Μανώλης	Γεωπόνος	Έργου	8/01
5. Μαργαρίτη Μαρίνα	Πολιτ. Μηχανικός	Έργου	6/05
6. Γανωτής Σπύρος	Αρχ. Μηχανικός	Έργου	6/05
7. Σε διαδικασία Προκήρυξης της θέσης	Αρχιτέκτονας/ Πολιτικός Μηχανικός	Έργου	

Πηγή: Αριάδνη ΑΕ

Μελέτες και Επιβλέψεις (Δημοσίων και Ιδιωτικών) Έργων που μπορούν να υλοποιηθούν από τα στελέχη της ΑΡΙΑΔΝΗΣ Α.Ε.

- Αρχιτεκτονικές Μελέτες και Επιβλέψεις Κτιριακών Έργων
- Ειδικές Αρχιτεκτονικές Μελέτες και Επιβλέψεις (διαμόρφωσης εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, μνημείων, αποκατάστασης – διατήρησης παραδοσιακών κτιρίων και οικισμών και τοπίου)
- Μελέτες και Επιβλέψεις οδοποιίας
- Στατικές Μελέτες και Επιβλέψεις (για φέρουσες κατασκευές κτιρίων)
- Μελέτες και Επιβλέψεις Τοπογραφίας
- Μελέτες και Επιβλέψεις Μηχανολογικών – Ηλεκτρολογικών Έργων
- Μελέτες και Επιβλέψεις Υδραυλικών Έργων (Υδρεύσεων – Αποχετεύσεων)
- Μελέτες Βιομηχανιών
- Χημικοτεχνικές Μελέτες και Επιβλέψεις (π.χ. έργα βιολογικών καθαρισμών)
- Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ)
- Σύνταξη φακέλων υποψηφιότητας για ένταξη σε προγράμματα Υπουργείο Ανάπτυξης – Ολοκληρωμένου Προγράμματος Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ), Leader
- Οικονομικές Μελέτες
- Μελέτες Οργανώσεως και Επιχειρησιακής Έρευνας
- Εδαφολογικές Μελέτες και Έρευνες
- Μελέτες Γεωργικές (γεωργοοικονομικές – γεωργοτεχνικές εγγείων βελτιώσεων, γεωκτηνοτροφικού προγραμματισμού, γεωκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων)
- Μελέτες και Επιβλέψεις φυτοτεχνικές διαμόρφωσης χώρου και Έργων πρασίνου
- Περιβαλλοντικές Μελέτες
- Σύνταξη φακέλων υποψηφιότητας για ένταξη σε προγράμματα Υπουργείου Γεωργίας
- Παρακολούθηση Προσκλήσεων της Ε.Ε.
- Εξεύρεση ευρωπαϊκών εταιρών για προγράμματα που προτείνονται από τοπικούς φορείς
- Διαβίβαση προτάσεων συνεργασίας από ευρωπαϊκούς εταίρους που παραλαμβάνονται μέσω του δικτύου των Ευρωπαϊκών Κέντρων Αγροτικής Πληροφόρησης προς τοπικούς εταίρους
- Σύνταξη φακέλων υποψηφιότητας για ευρωπαϊκά προγράμματα.

6.2 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (1996 – σήμερα)

Σε αυτή την υποενότητα θα παρουσιάσουμε αναλυτικά τις δραστηριότητες (υλοποιηθείσες και τρέχουσες) της Αναπτυξιακής Εταιρείας Επαρχίας Νάξου ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., από την ημερομηνία ιδρύσεώς της μέχρι και σήμερα.

6.2.1 1^η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ 1996 (έτος ιδρύσεως)–1998

Επιγραμματικά να αναφέρουμε ότι στην εν λόγω χρονική περίοδο η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. υλοποίησε επιτυχώς δυο (2) Προγράμματα (τα οποία θα αναλύσουμε παρακάτω) με τίτλους:

1. «EUROMOL – Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα τη Συντήρηση – Ανάδειξη των Ανεμόμυλων (1997).»
2. «TRADIMA – Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα την Παραγωγή και Χρήση Παραδοσιακών Υλικών στις Συντηρήσεις και Αποκαταστάσεις Κτιρίων (1998).»

Επιπρόσθετα, την ίδια χρονική περίοδο, υπέβαλε προτάσεις για τέσσερα (4) Προγράμματα (για τα οποία θα αναφερθούμε σε επόμενες παραγράφους) με τίτλους:

- i. «Υποστήριξη Πρότασης / Διαχείριση Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader II (1996 – 1998).»
- ii. «Πρόγραμμα MEDSTONE για τη δημιουργία Μεσογειακού Κέντρου για τη διατήρηση και αξιοποίηση των τοπίων με ξερολιθιές (υλοποιήθηκε την περίοδο 1999 – 2002)»
- iii. «Πρόγραμμα SEAM – Δημιουργία Δικτύου Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (υλοποιήθηκε την περίοδο 2000 – 2001)»
- iv. «Πρόταση Προγράμματος Διατήρησης Αγροτικού Τοπίου»

καθώς και υλοποιήθηκε μεταξύ 1996 – 1998 Προγραμματική Σύμβαση με το Συμβούλιο Περιοχής νήσου Νάξου και την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου για την τεχνική υποστήριξη του Συμβουλίου Περιοχής, όπως και των Κοινοτήτων του νησιού και του Δήμου Νάξου, το κόστος της οποίας ανήλθε τελικά στο ποσόν των 47.650 εκατομμυρίων (μισθοί μηχανικών).

Για την κάλυψη των αναγκών της Προγραμματικής Σύμβασης προσλήφθηκαν τέσσερις (4) μηχανικοί, οι οποίοι συνέταξαν εξήντα επτά

(67) μελέτες προϋπολογισμού 611 εκατομμυρίων των Ο.Τ.Α. και συνεργάστηκαν με τις τεχνικές υπηρεσίες του Επαρχείου Νάξου στην σύνταξη διαφόρων προμελετών, λογαριασμών εργολάβων, προμετρήσεων, επιμετρήσεων, και στην επίβλεψη των έργων.

Στα πλαίσια της Προγραμματικής Σύμβασης με το Συμβούλιο Περιοχής νήσου Νάξου η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. υποστήριξε επίσης την σύνταξη της Κοινής Πρότασης των Κοινοτήτων του Δήμου Δρυμαλίας για το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΠΤΑ), ύψους τριάντα (30) δις δρχ., επεξεργάστηκε δηλαδή τις προτάσεις έργων που αποφάσισαν και συνυπέγραψαν από κοινού οι έντεκα (11) Πρόεδροι.

Επίσης, την προαναφερθείσα περίοδο (1997-1999) ξεκίνησε και ολοκληρώθηκε η μελέτη για το «Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα (ΤΑΠ) νήσου Νάξου».

Θα ξεκινήσουμε λοιπόν με τα δυο Προγράμματα τα οποία ήταν σε διαδικασία υλοποίησης, αφ' ενός το 1997 το EUROMOL και αφ' ετέρου το 1998 το Πρόγραμμα TRADIMA.

■ EUROMOL – Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα τη Συντήρηση – Ανάδειξη των Ανεμόμυλων

Υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Raphael 1997 Διευρωπαϊκό Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα τη Συντήρηση και ανάδειξη των Ανεμόμυλων. Το Πρόγραμμα συντονίστηκε από το Συμβούλιο του Νησιού Γκότλαντ της Σουηδίας και η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. συμμετείχε μαζί με τον Δήμο Ρόδου, το Συμβούλιο του Νησιού της Μαγιόρκα, το Συμβούλιο του Νησιού Μπόρνχολμ της Δανίας και το Νόρφολκ του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι συνεργάτες της ΑΡΙΑΔΝΗΣ Α.Ε. συμμετείχαν στις εκπαιδευτικές διαδικασίες του Προγράμματος αυτού στην Ρόδο και στο Νόρφολκ. Η τελική συνάντηση του Προγράμματος οργανώθηκε στη Νάξο τον Σεπτέμβριο του 1997 με συμμετοχή εκπροσώπων απ' όλη την Ευρώπη.

1) Λίγα λόγια για το Πρόγραμμα EUROMOL

Το θέμα του Προγράμματος Επαγγελματικής Κατάρτισης στις Τεχνικές Αποκατάστασης των Ευρωπαϊκών Ανεμόμυλων, που ονομάστηκε Πρόγραμμα EUROMOL, ήταν να προσφέρει την πρακτική εκπαίδευση στις ποικιλόμορφες τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην αποκατάσταση των διαφορετικών τύπων ιστορικών ευρωπαϊκών ανεμόμυλων. Όπως επίσης να αποκαλύψουν και τα διαφορετικά σχέδια, κατασκευές και υλικά.

Το Πρόγραμμα είχε τρεις (3) στόχους:

- 1) Να προσφέρει παν-ευρωπαϊκή επιπλέον κατάρτιση στην συντήρηση των ιστορικών ανεμόμυλων για επαγγελματική αποκατάσταση κτιρίων.
- 2) Να αυξήσουν την ανταλλαγή εμπειριών και κινητικότητας της βασικής πολιτιστικής κληρονομιάς μεταξύ των περιοχών.
- 3) Να αναπτύξουν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κέντρων της Υπεροχής, αφιερωμένα στην κατάρτιση της αποκατάστασης κτιρίων.

Το Πρόγραμμα EUROMOL, κατά τη διάρκεια του 1997, είχε ορίσει δυο (2) εργάσιμες ημερίδες όπου η κάθε μία ήταν τρεις (3) εβδομάδες πρακτικής δουλειάς στην αποκατάσταση ανεμόμυλων. Αυτές οι συνεδριάσεις σχεδιάστηκαν κατά την διάρκεια ενός πενθήμερου προγραμματισμένου εργαστηρίου και ολοκληρώθηκαν από μια τριήμερη συνάντηση αποτίμησης. Κατά τη διάρκεια της τελικής συνάντησης, ήταν προς συζήτηση οι πιθανότητες για συνέχιση του Προγράμματος. Από εκείνο το σημείο και μετά, το Πρόγραμμα EUROMOL χρηματοδοτήθηκε μέχρι την έναρξη των εργασιμων ημερίδων. Μία επίσημη και εξειδικευμένη περιοδική έκδοση στάλθηκε σε όλους τους ανθρώπους που σχετίζονταν με το Πρόγραμμα.

II) Απολογισμός του Προγράμματος

Το Πρόγραμμα στο σύνολό του είχε επιτυχία, καθιστώντας το πιθανό για τους δραστικούς εργάτες αποκατάστασης, από τις περιφερειακές νησιωτικές περιοχές, να συμμετέχουν σε ένα διεθνές Πρόγραμμα, επιβλέποντας ένα μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς κοινό σ' αυτές τις περιοχές, τους ανεμόμυλους.

Το Πρόγραμμα έχει ιδρύσει συνδέσμους μεταξύ των περιοχών και των αρχών τους που λαμβάνουν μέρος στην προστασία και συντήρηση των ιστορικών κτιρίων και γι' αυτό το σκοπό το EUROMOL δεν διαφαίνεται να είναι ένα Πρόγραμμα με τέλος. Οι Σκανδιναβικές χώρες, που στην πραγματικότητα είναι αυτές που ενήργησαν να σχεδιάσουν και να διαχειριστούν το Πρόγραμμα, δεν έχουν ορίσει ακόμη καμία συνάντηση ή εργάσιμη ημερίδα. Τέτοιου είδους συνεδριάσεις θα μπορούσαν να είναι η αξία του συνολικού αποτελέσματος του Προγράμματος και ένα συνεχές Πρόγραμμα είναι αναγκαίο για το εξειδικευμένο πεδίο της αποκατάστασης κτιρίων.

■ TRADIMA – Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα την Παραγωγή και Χρήση Παραδοσιακών Υλικών στις Συντηρήσεις και Αποκαταστήσεις Κτιρίων

Υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος RAPHAEL 1998 Διευρωπαϊκό Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα «την Παραγωγή και Χρήση Παραδοσιακών Υλικών στις Συντηρήσεις και Αποκαταστάσεις Κτιρίων». Το Πρόγραμμα συντονίστηκε από το Συμβούλιο του Νησιού Γκότλαντ της Σουηδίας και η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. συμμετείχε μαζί με το Συμβούλιο Νησιού της Μαγιόρκα, το Συμβούλιο του Νησιού Μπόρνχολμ της Δανίας και το Νόρφολκ του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι συνεργάτες της ΑΡΙΑΔΝΗΣ Α.Ε. συμμετείχαν στις εκπαιδευτικές διαδικασίες του Προγράμματος αυτού στη Σουηδία και τη Μαγιόρκα.

I) Λίγα λόγια για το Πρόγραμμα TRADIMA

Το πρόγραμμα TRADIMA ξεκίνησε ως άμεσο αποτέλεσμα από το πρόγραμμα EUROMOL 96/412037 (T/S/1). Ακολούθησε την ίδια τακτική και ήταν ουσιαστικά η ακριβής συνέχιση του προγενέστερου προγράμματος.³⁷

6.2.2 2^η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ 1999 – 2002

Σε αυτή την περίοδο ανάλυσης η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. συμμετείχε και υλοποίησε οχτώ (8) Προγράμματα με τίτλους:

1. «Διαχείριση της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader II (1999 – 2001).»
2. «MEDSTONE – Πρόγραμμα για την Δημιουργία Μεσογειακού Κέντρου για τη διατήρηση και αξιοποίηση των τοπίων με ξερολιθιές (1999 – 2002).»
3. «LEONARDO – Πρόγραμμα για την Επαγγελματική κατάρτιση σε θέματα ανάδειξης και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και των τοπικών προϊόντων (1998 – 2000).»
4. «Πρόγραμμα Carrefour – Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης και Κινητοποίησης Νοτίου Αιγαίου (1999 – 2002).»
5. «Πρόγραμμα Adapt «ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ – Ευέλικτη Οργάνωση των Ξενοδοχειακών και Τουριστικών Επιχειρήσεων του Νομού

---

³⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε «EUROMOL – Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Κατάρτισης με θέμα τη Συντήρηση – Ανάδειξη των Ανεμόμυλων»

Κυκλάδων στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ)» (1999 - 2000).»

6. «Πρόγραμμα SEAM – Δημιουργία Δικτύου Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (2000 - 2001).»
7. «Πιλοτικό Πρόγραμμα PROTERRA – Προστασία και Αξιοποίηση των Αναβαθμίδων Καλλιέργειας στη Μεσόγειο – Άρθρο 8 του FEOGA (2001 – 2002).»
8. «Πρόγραμμα ΙΚΑΡΟΣ (2001 – 2002).»

Επιπλέον το 1999 έχουμε την ολοκλήρωση της μελέτης για το Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα νήσου Νάξου.

Από το 1996 η Αναπτυξιακή Εταιρεία Επαρχίας Νάξου – ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. πήρε την πρωτοβουλία για την εκπόνηση ενός Τοπικού Αναπτυξιακού Προγράμματος νήσου Νάξου, με στόχους την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική Τοπική Ανάπτυξη του νησιού, την κάλυψη των ανισοτήτων των περιοχών του νησιού και την ισόρροπη ανάπτυξη της Νάξου, και υπέβαλε σχετικό αίτημα προς τους κρατικούς φορείς.

Ο τότε Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, κ.Δημήτρης Καλουδιώτης, υποστήριξε το αίτημα αυτό και ενέταξε τη χρηματοδότηση της Μελέτης στα πλαίσια του ΕΠΤΑ Νάξου με το ποσό των είκοσι (20) εκατομμυρίων δραχμών και Φορέα Υλοποίησης το Συμβούλιο Περιοχής Νάξου. Για την σύνταξη της Μελέτης υπεγράφη το 1997 Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, του Συμβουλίου Περιοχής Νάξου και της ΑΡΙΑΔΝΗΣ Α.Ε., ως αναδόχου. Για την υλοποίηση της Μελέτης του Τ.Α.Π. υπογράφηκε Σύμβαση Εργασίας της ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. με εξειδικευμένο γραφείο οικονομολόγων – χωροτακτών της Αθήνας (Ελληνικό Κέντρο Καινοτομίας και Ανάπτυξης – ΕΛ.ΚΕ.ΚΑ).

Η Μελέτη ολοκληρώθηκε και παρελήφθη την άνοιξη του 2000, περιλάμβανε δε ολοκληρωμένες προτάσεις με τη μορφή υποπρογραμμάτων στους τομείς όπου έπρεπε να επιδειχθεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Σε αυτό το σημείο θα ξεκινήσουμε την αναλυτική παρουσίαση των Προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν από το 1999 μέχρι και το 2002.

■ Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader II

Το 1999 – 2001, ύστερα από την υποστήριξη της πρότασης το 1996 – 1998, διαχειρίζεται η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. την Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader II.

Το Υπουργείο Γεωργίας, ανέθεσε στην ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. τη διαχείριση του Προγράμματος για το Νομό Κυκλάδων σε συνεργασία με τον Δήμο Άνω Σύρου και τις Κοινότητες Δονούσας – Ηρακλειάς – Κουφονησίου – Σχοινούσας, των οποίων οι προτάσεις είχαν αξιολογηθεί θετικά.

Το συνολικό ύψος του Προγράμματος Leader II Κυκλάδων ανερχόταν στο ποσό των 1 δις 253εκ.δρχ. Το Πρόγραμμα στόχευε στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στην αύξηση του εισοδήματος και τη συγκράτηση πληθυσμού στην ενδοχώρα των νησιών της περιοχής παρέμβασης.

Συνοπτικά οι παρεμβάσεις του Προγράμματος Leader II Κυκλάδων (που υλοποιήθηκε από το 1997 – 2001) περιγράφονται παρακάτω:

- δημιουργία παραδοσιακών ξενώνων και σύγχρονων τουριστικών καταλυμάτων στα εσωτερικά χωριά της Νάξου (Δαμαριώνας, Κορωνίδα, Κόρωνος, Ποταμιά, Φιλώτι).
- ανάπτυξη καινοτόμων μορφών τουρισμού, με την συντήρηση – ανάδειξη και αξιοποίηση των βιομηχανικών εγκαταστάσεων των σμυριδορυχείων και του εναέριου μεταφοράς σμύριδας στις περιοχές Κορώνου και Απεράθου Νάξου.
- δημιουργία κέντρων τουριστικής πληροφόρησης και πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην Ορεινή και Κεντρική Νάξο (Κόρωνο και Χαλκί) και την Άνω Σύρο.
- εκσυγχρονισμός βιοτεχνιών και δημιουργία νέων στους τομείς των τοπικών προϊόντων και της λαϊκής τέχνης (κεραμικά, υφαντά, κοσμήματα, ζωγραφική).
- ίδρυση, μετεγκατάσταση και εκσυγχρονισμός μονάδων μεταποίησης τοπικών αγροτικών προϊόντων (γάλα, τοπικά τυριά Νάξου, τοπικό ποτό Κίτρο Νάξου, τοπικά γλυκά, μέλι Ηρακλειάς).
- αποκατάσταση και προστασία του εξαιρετικού πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος της υπαίθρου, με τη συντήρηση – ανάδειξη παραδοσιακών αγροτικών και μνημειακών κτιρίων (ανεμόμυλοι, νερόμυλοι, λιοτριβία, βρύσες και υδραγωγεία), αναπλάσεις των παραδοσιακών κέντρων οικισμών, συντηρήσεις μονοπατιών και περιπατητικών διαδρομών.

- υλοποίηση πέντε προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης στη Νάξο και στη Σύρο για αυτοαπασχολούμενους στον πρωτογενή τομέα ή στελέχη των επιχειρήσεων Leader , από το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.) Φερεκύδης του Δήμου Άνω Σύρου.

■ MEDSTONE – Πρόγραμμα για την Δημιουργία Μεσογειακού Κέντρου για τη διατήρηση και αξιοποίηση των τοπίων με ξερολιθιές.

Το Πρόγραμμα MEDSTONE «Μεσογειακή Πέτρα» υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Recite II και ήταν ένα Πρόγραμμα διαπεριφερειακής συνεργασίας ανάμεσα στα νησιά της Μεσογείου: Παντελλερία (Ιταλία), Μαγιόρκα (Ισπανία), Νάξος (Ελλάδα). Το πρόγραμμα δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς συνεργάστηκαν στα τρία νησιά για την υλοποίηση τοπικών πιλοτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων ανταλλαγής τεχνογνωσίας και εμπειριών, με στόχο τη δημιουργία του Μεσογειακού Κέντρου για τη διατήρηση και αξιοποίηση των τοπίων με ξερολιθιές στη Μεσόγειο.

Το Πρόγραμμα υλοποιήθηκε μεταξύ του 1999 – 2002, με συνολικό προϋπολογισμό για τη Νάξο 175εκ. δρχ. (20% περίπου του συνολικού) και περιλάμβανε:

- Πρόγραμμα Συνεργασίας – Εκπαιδευτικών Ανταλλαγών μεταξύ των ευρωπαϊών εταίρων (ανταλλαγές ειδικών, δημιουργία βάσης δεδομένων, εκδόσεις κ.λ.π.)
- Δημιουργία Εργαστηρίων Ξερολιθιάς και Οργάνωση Σεμιναρίων Εργασίας στις περιοχές του Προγράμματος (Νάξος – Κόρωνος)
- Υλοποίηση τοπικών πιλοτικών προγραμμάτων κατασκευών με ξερολιθιά στη Νάξο στις περιοχές Ατσιπάλης και Στραβολαγκάδας Κορώνου και Αθησαρού Δαμαριώνα
- Λειτουργία Κέντρου Στήριξης Επιχειρηματικών Πρωτοβουλιών στην περιοχή

Λίγα λόγια για το Πρόγραμμα MEDSTONE

I) Οι στόχοι

Το MEDSTONE είναι ένα διαπεριφερειακό πιλοτικό πρόγραμμα, που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής) μέσω του Ευρωπαϊκού Προγράμματος

RECITE II (ERDF άρθρο 10), το οποίο αφορά δημοσίους και ιδιωτικούς φορείς στις περιοχές παρέμβασης. Η διάρκεια της φάσης υλοποίησης του προγράμματος ήταν τρία χρόνια (Οκτώβριος 1999 – Σεπτέμβριος 2002).

Ο στόχος του προγράμματος που έχει καθοριστεί από τους εταίρους είναι η αειφόρος ανάπτυξη του αγροτικού τοπίου με ξερολιθιές στα μεσογειακά νησιά. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, ήταν απαραίτητη η εφαρμογή μιας συγκεκριμένης στρατηγικής και η ανταλλαγή τεχνογνωσίας για τις δραστηριότητες που αφορούν την αναβίωση των παραδοσιακών τεχνικών ξερολιθιάς και την προώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με το αγροτικό τοπίο της ξερολιθιάς.

Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος, οι εταίροι από τα τρία εμπλεκόμενα νησιά (Παντελλερία, Μαγιόρκα και Νάξος) έχουν ανταλλάξει εμπειρίες και τεχνογνωσία, μέσω της υλοποίησης ειδικών διαπεριφερειακών δραστηριοτήτων, που συνδέονται στενά με τις τοπικές δραστηριότητες, με σκοπό την αειφορία και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των Ευρωπαϊκών περιοχών.

Για την διοίκηση των περισσότερων δραστηριοτήτων, οι εταίροι έχουν οργανώσει μια λειτουργική δομή το Μεσογειακό Κέντρο το οποίο έχει έδρα του την Παντελλερία και δυο τοπικά παραρτήματα σε κάθε ένα από τα άλλα δύο νησιά, τα οποία συνδέονται μέσω ενός δικτύου (Intranet). Και το Μεσογειακό Κέντρο και τα δυο παραρτήματα έχουν δημιουργήσει ένα Κέντρο Επιχειρηματικής Πρωτοβουλίας (CEI), το οποίο προωθεί την τοπική επιχειρηματική νοοτροπία. Το Μεσογειακό Κέντρο έχει ενεργοποιήσει επίσης ένα Τμήμα Ανάπτυξης Συνεργασίας (CDD), με στόχο την ομαλή συνεργασία για την υλοποίηση των έργων σε διαπεριφερειακό επίπεδο.

II) Η Αναβίωση των Παραδοσιακών Τεχνικών: Τα Τοπικά Πιλοτικά Έργα

Τα Τοπικά Πιλοτικά Έργα είναι επεμβάσεις που στοχεύουν στην αναβίωση των παραδοσιακών τεχνικών και εργασιών ξερολιθιάς: Επισκευή ή κατασκευή μονοπατιών, αναβίωση και συντήρηση των απαγορευμένων ιστορικών και βιομηχανικών περιοχών, βελτίωση έργων προστασίας δρόμων σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές. Όλες οι παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν στα τρία νησιά, σηματοδοτήθηκαν με πανό διδακτικού – πληροφοριακού περιεχομένου, είχαν σαν στόχο την περιβαλλοντική βελτίωση και την ανάπτυξη αειφόρου τουρισμού, εναλλακτικού του μαζικού.

Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των Τοπικών Πιλοτικών Έργων οργανώθηκαν τρεις περιόδοι ανταλλαγής των τοπικών παραδοσιακών τεχνικών (σεμινάρια), σε κάθε ένα από τα τρία νησιά, με την ενεργό συμμετοχή ντόπιων εργατών που συμμετείχαν άμεσα επίσης στην από κοινού υλοποίηση των έργων των άλλων περιοχών.

III) Το Τοπικό Έργο της Νάξου

Ανάδειξη Περιοχής Βιομηχανικής Κληρονομιάς Εγκαταστάσεων Ορυχείων Στραβολαγκάδας Κορώνου

Οι εγκαταστάσεις ορυχείων σμύριδας της Νάξου, γνωστές από την αρχαιότητα μέσω αναφορών ιστορικών όπως ο Ησίοδος (7^{ος} αιώνας π.Χ.) και ο Ηρόδοτος (5^{ος} αιώνας), έχουν αναδειχθεί, λόγω της μοναδικότητας της Σμύριδας, σε έναν από τους κύριους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες για την περιοχή Κορώνου, την ορεινή περιοχή και ολόκληρο το νησί. Η παραγόμενη σμύριδα ήταν ένα πολύ σημαντικό τοπικό προϊόν (αντιστοιχώντας στο 80% των εισοδημάτων του Ελληνικού Κράτους από εξαγωγές) μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Εναέριος είναι ένα από τα μεγαλύτερα τεχνικά σχέδια που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα στις αρχές του προηγούμενου αιώνα για να μεταφέρει την σμύριδα από την περιοχή των ορυχείων Κορώνου μέχρι το λιμάνι της Μουτσούνας (Γραμμή 16 χλμ., 72 πυλώνες).

Η ανακάλυψη της τεχνητής σμύριδας εκτόπισε την Ναξιακή σμύριδα από την αγορά, με αποτέλεσμα την μείωση των πωλήσεων σμύριδας, την εγκατάλειψη των ορυχείων και την πληθυσμιακή ερήμωση των ορεινών χωριών της Νάξου.

Η λειτουργία του Εναέριου σταμάτησε το 1982. οι εγκαταστάσεις του κηρυγμένου Βιομηχανικού Μουσείου σχεδόν καταστράφηκαν, ανάμεσά τους οι εγκαταστάσεις του σταθμού Φόρτωσης της Στραβολαγκάδας, όπου το πιλοτικό πρόγραμμα θα εφαρμοστεί.

Η παρέμβαση περιλάμβανε την αποκατάσταση των μονοπατιών και των σκαλοπατιών της περιοχής το σταθμού, των ξερολιθιών, των επτά κτιρίων των εργατών της περιοχής Στραβολαγκάδας, όπως και δημιουργία καθιστικών και σημείων παρατήρησης. Τα κτίσματα του συγκεκριμένου χώρου πρόκειται να χρησιμοποιηθούν σαν σημεία ενημέρωσης και για άλλες τουριστικές υπηρεσίες, με στόχο την ανάπτυξη αειφόρου τουρισμού στην ορεινή περιοχή της Νάξου.

Το τοπικό πιλοτικό έργο είναι μέρος ενός γενικότερου σχεδιασμού παρεμβάσεων υπό εκτέλεση ή προγραμματισμένα από τις τοπικές αρχές για ολόκληρη την περιοχή Κορώνου και θα χρησιμοποιηθεί ως πρόγραμμα πιλότος για άλλες παρόμοιες εργασίες που θα χρησιμοποιηθούν σε όλη την Νάξο.

Οι Εγκαταστάσεις των Σμυριδωρυχείων, ο Εναέριος και τα Ορυχεία είναι Ιστορικός Τόπος και διατηρητέο Μνημείο.³⁸

Αποκατάσταση του Μεσαιωνικού αγροτικού οικισμού της Ατσιπάτης

Η Ατσιπάπη, χωριό – μνημείο της ξερολιθιάς, είναι ένας παραδοσιακός οικισμός και βρίσκεται σε απόσταση 6χλμ από το χωριό της Κορώνου και 500μ από το Μοναστήρι της Αργοκοιλιάτισσας. Ο οικισμός της Ατσιπάτης χρονολογείται από τον 15^ο – 16^ο αιώνα. Ο οικισμός δεν κατοικείται πλέον και τα περισσότερα κτίρια ερειπώνονται.

Στα ερείπια ο επισκέπτης μπορεί να διακρίνει διάφορους τύπους κατασκευών και ενδιαφέροντα κτίσματα, όπως παλιούς φούρνους, αλώνια, πατητήρια κλπ. Ο οικισμός περιβάλλεται από μπιστάνια (ποτιστικούς αγρούς) και αμπέλια χτισμένα σε αναβαθμίδες στις δυο πλευρές της μικρής κοιλάδας. Τα διάφορα κτήματα και ο οικισμός συνδέονται με ένα δίκτυο στενών μονοπατιών, τα περισσότερα από τα οποία είναι σκαλωτά. Στο χαμηλότερο μέρος υπάρχει μία πηγή η οποία αρδεύει μέρος της περιοχής. Στην περιοχή του οικισμού και των κτισμάτων υπάρχουν επίσης αρκετά σημεία από τα οποία ο επισκέπτης έχει πολύ ωραία θέα του τοπίου προς τη θάλασσα και προς τα γειτονικά νησιά.

Η περιοχή θεωρείται μία από τις πιο σημαντικές αγροτικές περιοχές της ορεινής Νάξου στην περιοχή της Κορώνου. Τα τελευταία χρόνια οι τοπικές αρχές προσπαθούν να βοηθήσουν τους αγρότες της περιοχής και να αυξήσουν το εισόδημά τους. Οι παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν με αυτό το τοπικό πιλοτικό πρόγραμμα είχαν στόχο να αναπτύξουν τουρισμό περιπατητικού τύπου και περιλάμβαναν την αποκατάσταση του δικτύου επικοινωνίας των αγροτικών δρόμων και των σκαλοπατιών στα χωριά και τους αγρούς, όπως επίσης και την κατασκευή σημείων στάσης και καθιστικών καθώς και σημείων παρακολούθησης της περιοχής.

³⁸ Σύμφωνα με την Απόφαση ΥΠ.Π.Ο. /ΔΙ.ΛΑΠ /1/2986/49087/08-11-89 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ Β 869 /21-11-89. χαρακτηρίστηκαν ως Ιστορικός Τόπος και Διατηρητέο Μουσείο.

Αποκατάσταση της περιοχής Αδησαρού Δαμαριώνα

Η Αδησαρού είναι τμήμα του Βυζαντινού Πάρκου της Κεντρικής Νάξου και βρίσκεται στο Δημοτικό Διαμέρισμα του Δαμαριώνα. Η περιοχή είναι κατοικημένη από την αρχαιότητα και είναι πλούσια σε μνημεία και Βυζαντινές εκκλησίες. Στην περιοχή υπάρχει ένας χειμάρρος, οι πλευρές του οποίου καλύπτονται από δέντρα, δάφνες, λυγαριές, φιστικιές κτλ. Η γύρω περιοχή είναι γεμάτη πράσινο, με ελιές, συκιές και άλλα δέντρα όπως και με λαχανόκηπους. Σε μικρή απόσταση από την πλευρά του χειμάρρου υπάρχει μια πηγή με πολύ νερό και μια μικρή βυζαντινή εκκλησία ο Άγιος Ισίδωρος. Το τοπίο της περιοχής είναι εντυπωσιακό και πολλοί τουρίστες επισκέπτονται την περιοχή ψάχνοντας για σκιά κάτω από τα δέντρα καθώς και για κρύο νερό κατά τη θερμή καλοκαιρινή περίοδο στο νησί.

Η παρέμβαση που υλοποιήθηκε με το πρόγραμμα MEDSTONE είχε σαν στόχο την αξιοποίηση της περιοχής με την αποκατάσταση του μονοπατιού από την εκκλησία έως την πηγή και των ξερολιθιών, όπου χρειάζονται κατά μήκος του μονοπατιού, και την αποκατάσταση της περιοχής της πηγής με χρήση παραδοσιακών τεχνικών.

Το τοπικό σχέδιο θα χρησιμοποιηθεί ως πρόγραμμα πιλότος για άλλες παρόμοιες εργασίες που θα πραγματοποιηθούν στην Κεντρική Νάξο και το Βυζαντινό Πάρκο.

IV) Τα Διαπεριφερειακά Σεμινάρια

Κατά τη διάρκεια του 2001, οργανώθηκαν τρεις εβδομάδες κοινής εργασίας (διαπεριφερειακά σεμινάρια) σε σημεία που υλοποιήθηκαν τα πιλοτικά έργα στα τρία νησιά, με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών αι τεχνογνωσίας μεταξύ των εργατών και των υπευθύνων στις παρεμβάσεις με έργα ξερολιθιάς και στα τρία νησιά.

V) Τα Κέντρα Επιχειρηματικών Πρωτοβουλιών (CEI)

Σε κάθε νησί υλοποιήθηκε ένα CEI – Κέντρο Επιχειρηματικών Πρωτοβουλιών για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, με έμφαση ή και άμεση σχέση με την αειφόρο χρήση του τοπίου ξερολιθιάς. Κάθε ένα από τα τρία CEI παρείχε στους επωφελούμενους διάφορες υπηρεσίες και ανάμεσά τους:

- Πληροφόρηση σε τεχνικά θέματα και νομικούς κανονισμούς για την υποστήριξη της δημιουργίας επιχειρήσεων και της

καινοτομίας ή της διαφοροποίησης των υπαρχόντων δραστηριοτήτων.

- Τεχνική βοήθεια στην εξατομίκευση της επιχειρηματικής ιδέας και στην υλοποίηση του επιχειρηματικού σχεδίου.
- Αναζήτηση πρωτοβουλιών και χρηματικών πηγών.
- Βοήθεια και εκμάθηση κατά την έναρξη της δραστηριότητας.

Οι δραστηριότητες της CEI είχαν αποτέλεσμα πολύ πιο σημαντικό από το αναμενόμενο.

Σχετικά με το CEI της Νάξου, αξιοσημείωτη είναι η για μεγάλο διάστημα έλλειψη χρηματοδοτικών σχεδίων (το πρώτο άνοιξε τον Φεβρουάριο του 2001), ενώ οι δραστηριότητες του CEI είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση της τοπικής επιχειρηματικής αντίληψης, πρακτικά ανύπαρκτης στην περιοχή παρέμβασης (ορεινή ενδοχώρα).

VI) Το Τμήμα Ανάπτυξης Συνεργασίας (CDD)

Το CDD – Τμήμα Ανάπτυξης Συνεργασίας του Μεσογειακού Κέντρου συντόνισε, εκτός από την υλοποίηση των τριών διαπεριφερειακών σεμιναρίων, την παραγωγή του πληροφορικού υλικού και των δημοσιεύσεων του προγράμματος³⁹ (news-letters, την τεχνική μονογραφία «Ξερολιθιά: υλικά, εργαλεία και παραδοσιακές τεχνικές στα Μεσογειακά νησιά», ένα Ιντερράκτιβ Cd-Rom για την επιχειρηματικότητα, ένα βίντεο – ντοκιμαντέρ για το Medstone).

■ Πρόγραμμα Leonardo

Το 1998 εγκρίθηκε η συμμετοχή της ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. στο πρόγραμμα Leonardo για την «Επαγγελματική κατάρτιση σε θέματα ανάδειξης και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και των τοπικών προϊόντων», στο οποίο συμμετέχουν φορείς από την Ελλάδα (συντονιστής Εταιρεία Συμβούλων Επιχειρήσεων Navigator), την Κύπρο (συντονιστής Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού), την Ιρλανδία (συντονιστής Πανεπιστήμιο του Κορκ) και την Ισπανία (Κανάρια Νησιά). Το πρόγραμμα για τη Νάξο διαχειρίστηκε ο Συντονιστής Navigator Consulting, και η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. παρείχε την αναγκαία για

---

³⁹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά και με τα άλλα δύο νησιά στην ιστοσελίδα του προγράμματος (www.medstone.org)

την καλή υλοποίηση του προγράμματος με την τεχνική και συμβουλευτική της υποστήριξη.

I) Λίγα λόγια για το πρόγραμμα Leonardo

Το πρόγραμμα ξεκίνησε τον Μάιο του 1998, σαν μια πρωτοβουλία μεταξύ των οργανισμών των τεσσάρων χωρών, με σκοπό να αναπτύξουν εκπαιδευτικά σεμινάρια και ένα πιστοποιημένο σύστημα για επαγγελματίες που συνδέονται με το πεδίο του πολιτιστικού τουρισμού. Στους επαγγελματίες συμπεριλαμβάνονται τεχνίτες, καλλιτέχνες, μάνατζερ αγροτικών ξενοδοχείων, τουριστικά γραφεία και τον δημόσιο τομέα με ενδιαφέρον στην τοπική προώθηση όπως δήμοι, εθνικοί τουριστικοί οργανισμοί, περιφέρειες κτλ.

Οι αρχικοί στόχοι του προγράμματος ήταν μια αναγκαία ανάλυση των τεσσάρων περιοχών που εμπλέκονται. Αυτό θα καθόριζε τον τύπο της εκπαίδευσης και θα ανέπτυξε μια βάση για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών σεμιναρίων. Αυτά τα σεμινάρια θα μπορούσαν μετά να δοκιμαστούν στο να καθορίσουν την εφαρμοσιμότητα σε ένα πολιτισμικό περιβάλλον. Και στο τέλος, να λάβει μέρος μια λεπτομερή αποτίμηση του προγράμματος.

II) Δράσεις του προγράμματος που υλοποιήθηκαν στην Νάξο

Στο διάστημα από τον Σεπτέμβριο '98 μέχρι το καλοκαίρι του 2000:

1. Πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις ενημέρωσης των εταίρων
2. Καθορίστηκαν οι δραστηριότητες του προγράμματος στη Νάξο ως εξής:
  - Προώθηση τοπικών προϊόντων : Κίτρο, Κρασί, Ρακί, Τυρί, Πατάτες
  - Προώθηση τοπικών προϊόντων υφαντικής και κεντήματος. Έτσι, οργανώθηκε σε συνεργασία με το Σεμινάριο Επαγγελματικής Κατάρτισης η «1^η Έκθεση Παραδοσιακών Προϊόντων Οικοτεχνίας» τον Ιούνιο
  - Διεξαγωγή ξεναγήσεων στις Οικοτεχνίες στο εσωτερικό του νησιού
  - Εκπαιδευτικά σεμινάρια για τις επιχειρήσεις και τις τοπικές αρχές, τα οποία υλοποιήθηκαν στις αρχές του 2000.

■ Πρόγραμμα Carrefour – Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης και Κινητοποίησης Νοτίου Αιγαίου

Από το 1986 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ξεκινήσει τη συνεργασία με φορείς αγροτικής ανάπτυξης στην Ευρώπη, δημιουργώντας ένα δίκτυο από 130 περίπου Κέντρα Αγροτικής Πληροφόρησης (Carrefour) σε όλα τα Κράτη Μέλη. Ο στόχος είναι να γίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ολοένα και πιο προσιτή στις αγροτικές περιοχές. Τα Ελληνικά Κέντρα Αγροτικής Πληροφόρησης αποτελούν μέρος του μεγάλου δικτύου Κέντρων Πληροφόρησης, που ενώνουν τις αγροτικές περιοχές της Ευρώπης.

Ειδικότερα το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης Νοτίου Αιγαίου στοχεύει να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στη διατήρηση μιας ζωντανής υπαίθρου στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, ενισχύοντας:

- μια αειφόρο και τοπική ανάπτυξη, βασισμένη στην ιδιαιτερότητα των νησιωτικών προϊόντων του Ελληνικού Αρχιπελάγους
- μια αγροτική παραγωγή στην υπηρεσία ζωντανών αγροτικών περιοχών
- μια ζωντανή νησιωτική υπαίθρο μέσα από την προστασία και την αξιοποίηση της πλούσιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- μια αγροτική πολιτική πιο κοντά στους πολίτες της νησιωτικής υπαίθρου.

I) Λίγα λόγια για το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης Νοτίου Αιγαίου (Carrefour)

Το Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης Νοτίου Αιγαίου δημιουργήθηκε το καλοκαίρι του 2000 στη Νάξο. Η Αναπτυξιακή Επαρχίας Νάξου – ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. (Ομάδα Τοπικής Δράσης Leader II στις Κυκλάδες), σε συνεργασία με τον Δήμο Δρυμαλίας, ανέλαβαν να υποδεχθούν αυτή τη δομή πληροφόρησης του αγροτικού χώρου για τα πεπραγμένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Από την έναρξη λειτουργίας του, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης Νοτίου Αιγαίου ανέπτυξε πλούσια δραστηριότητα.

Το Κέντρο στεγάζεται στα γραφεία της ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. και του Δήμου Δρυμαλίας, στο Κεραμί Χαλκείου, διαθέτει ειδικό προσωπικό και εξοπλισμό για την λειτουργία του, ενώ για την οργάνωση ημερίδων – εκδηλώσεων ενεργοποιείται όλο το στελεχιακό δυναμικό της ΑΡΙΑΔΝΗ

Α.Ε. και ειδικευμένοι συνεργάτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ελληνικών φορέων.

II) Στόχος Carrefour

Στόχος του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αγροτικής Πληροφόρησης είναι να συμπαραστέκεται στους πολίτες και τους φορείς των αγροτικών περιοχών και της υπαίθρου των νησιών του Νοτίου Αιγαίου, ώστε να επωφελούνται από τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις πολιτικές που έχουν σχεδιαστεί για τις περιοχές της περιφέρειας.

Έτσι:

- οργανώνονται και συμμετέχουν σε ημερίδες, συνέδρια και εκδηλώσεις γύρω από την αγροτική πολιτική στα νησιά μας
- διανέμουν πληροφοριακό υλικό σχετικά με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την αγροτική ανάπτυξη
- υποστηρίζουν τους φορείς των αγροτικών περιοχών να διαμορφώνουν τοπικά και διεθνή προγράμματα
- συμβάλλουν στην ανταλλαγή εμπειριών και ιδεών και τη συνεργασία ανάμεσα στην ύπαιθρο των νησιών του Νοτίου Αιγαίου και της υπόλοιπης Ευρώπης.

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης Νοτίου Αιγαίου:

- Ενημερώνει και ενεργοποιεί τον πληθυσμό της υπαίθρου των νησιών
- Προωθεί τον διάλογο με φορείς και οργανισμούς του Ευρωπαϊκού Νησιωτικού κόσμου
- Υποστηρίζει τη συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα.

■ Πρόγραμμα Adapt «ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ – Ευέλικτη Οργάνωση των Ξενοδοχειακών και Τουριστικών Επιχειρήσεων του Νομού Κυκλάδων στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ)

Το Πρόγραμμα ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ υλοποιήθηκε την περίοδο 1999 – 2001 και είχε συνολικό κόστος 140εκ. δρχ. και περιλάμβανε Ενέργειες – Δράσεις για τα νησιά Σύρο, Νάξο, Ίο, Πάρο, Τήνο και Κέα. Συντονιστής – Διαχειριστής του Προγράμματος ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ ήταν ο Δήμος Άνω Σύρου και το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης του Δήμου Άνω Σύρου «Φερεκύδης». Συμμετείχαν εκτός από την ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. (προϋπολογισμός ενεργειών 4,7εκ. δρχ.), ο Δήμος Ιητών και ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος 21^{ης} Γεωγραφ.Ενότητας Κυκλάδων, η Ένωση

Ξενοδόχων Σύρου, η Γενική Γραμματεία Επιμόρφωσης, το Πανεπιστήμιο Πατρών και, ως διεθνικοί εταίροι η Ακαδημία Τουρισμού και Εμπορίου του Τρέντο της Ιταλίας . τις δραστηριότητες του Προγράμματος στην Νάξο στηρίζει η Ένωση Ξενοδόχων Νάξου.

1) Το Πρόγραμμα περιλάμβανε τις παρακάτω Δράσεις:

- Ημερίδες Ευαισθητοποίησης στα νησιά του Προγράμματος και στη Νάξο
- Διαγνωστική Μελέτη για την απασχόληση στον τομέα του Τουρισμού
- Σεμινάρια κατάρτισης 145 ωρών για 12 νέους επιχειρηματίες ή άνεργους σε κάθε νησί, με αντικείμενο την «Οργάνωση και διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και την χρήση νέων τεχνολογιών»
- Συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων και Μελέτη του λογισμικού για την δημιουργία του Δικτύου Πληροφόρησης – Επικοινωνίας των τουριστικών επιχειρήσεων, αλλά και για την Εγκατάσταση Συστήματος Παροχής Τουριστικών Πληροφοριών με Αυτοεξυπηρέτηση (touch screen) στα νησιά του Προγράμματος
- Ανάπτυξη εφαρμογών λογισμικού για την εξ' αποστάσεως κατάρτιση των τουριστικών επιχειρηματιών στη χρήση των νέων τεχνολογιών
- Παραγωγή Φυλλαδίων και Ραδιοφωνικών – Τηλεοπτικών Εκπομπών, με αντικείμενο την Ενημέρωση – Ευαισθητοποίηση των Τουριστικών Επιχειρηματιών στην Βελτίωση των παρεχόμενων Υπηρεσιών Τουρισμού και την Χρήση των Νέων Τεχνολογιών Πληροφόρησης – Επικοινωνίας.

■ Πρόγραμμα SEAM – Δημιουργία Δικτύου Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (2000 - 2001)

Η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. συμμετείχε στην προετοιμασία Προγράμματος για τη «Δημιουργία Δικτύου Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Μεσόγειο και την Μαύρη Θάλασσα». Η Πρόταση συντάχθηκε σε συνεργασία με:

- τις κοινότητες Κορώνου και Απεράθου Νάξου και το Οικολογικό Σχολείο Νάξου,
- το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών,
- το Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Πόλις»,
- το Φόρουμ για την Προστασία της Λίμνης της Βενετίας (Συντονιστής του Προγράμματος),

- το Κρατικό Επαγγελματικό Ινστιτούτο για τις Θαλάσσιες Δραστηριότητες «G. Cim» από την Βενετία (Ιταλία),
- το Κρατικό Επαγγελματικό Ινστιτούτο Βιομηχανίας και Βιοτεχνίας «N. Green» της περιοχής της Καλαβρίας (Ιταλία)
- το Κρατικό Επαγγελματικό Ινστιτούτο Βιομηχανίας και Θαλάσσιας Δραστηριότητας «C. Colombo» της περιοχής της Κατάνια (Ιταλία),
- το Συμβούλιο Περιοχής της Κωσταντζας (Ρουμανία),
- την Εταιρεία Eco MediterraNia από την Βαρκελώνη της Ισπανίας και
- την Εθνική Επιτροπή για τον Άνθρωπο και τη Βιόσφαιρα της Αιγύπτου,
υποστηρίζεται δε από την επιτροπή της UNESCO της Βενετίας.

Η πρόταση υποβλήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1997 για συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια του Προγράμματος ECOS OUVERTURES και εγκρίθηκε, η υλοποίησή του πραγματοποιήθηκε μεταξύ του 2000 – 2001.

1) Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του Προγράμματος Seam:

1. Δημιουργία στα γραφεία της ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. ενός μόνιμου κόμβου πληροφόρησης σε θέματα προστασίας και αξιοποίησης του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος
2. Σχεδιασμός, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Τμήμα Περιβάλλοντος, ενός Συστήματος Γεωγραφικών Συστήματος (GIS) και μιας συνδεδεμένης με αυτό βάσης δεδομένων, σχετικά με το νησί της Νάξου. Στο σύστημα αυτό υπάρχουν πλέον και θα τροφοδοτούνται συνεχώς όλα τα στοιχεία του φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος του νησιού
3. Σχεδιασμός, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Τμήμα Πληροφορικής, μιας ελληνικής ιστοσελίδας σχετικά με τις δραστηριότητες του Προγράμματος Seam, τους φορείς που συνεργάστηκαν, καθώς και συμπληρωματικές δραστηριότητες για την προστασία και αξιοποίηση του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος στα ελληνικά νησιά.
4. Συνεργασία με τους εταίρους μας εκτός Ελλάδας για τη δημιουργία ιστοσελίδας του Προγράμματος και ειδικών εκδόσεων Blue Net, με αφιερώματα θεματικά αλλά και για κάθε περιοχή του Προγράμματος.

5. Συμμετοχή σε διευρωπαϊκά Σεμινάρια Κατάρτισης στελεχών.
6. Οργάνωση δύο σταθμών παρατηρήσεων και πληροφόρησης σχετικά με το παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον, στην Κόρωνο και στ' Απεράθου.
7. Έκδοση εντύπων προβολής για τα παραπάνω.
8. Προετοιμασία και παραγωγή ταινιών βίντεο και ντοκιμαντέρ σχετικά με το φυσικό και το παράκτιο περιβάλλον του νησιού.

■ Πιλοτικό Πρόγραμμα PROTERRA – Προστασία και Αξιοποίηση των Αναβαθμίδων Καλλιέργειας στη Μεσόγειο – Άρθρο 8 του FEOGA

Ας εξηγήσουμε αρχικά τι είναι οι αναβαθμίδες καλλιέργειας ώστε να γίνει πλήρως κατανοητός ο στόχος του Προγράμματος Proterra:

D) Οι αναβαθμίδες καλλιέργειας συνδετικό στοιχείο των μεσογειακών τοπίων

Οι αναβαθμίδες καλλιέργειας είναι εκτάσεις διαμορφωμένες πάνω σε πλαγιές. Συγκρατούνται από τοίχους αντιστήριξης με ξερολιθιά και αποτελούν μέρος ενός πολύπλοκου συστήματος που περιλαμβάνει προσβάσεις (κεκλιμένα επίπεδα, σκαλοπάτια), διαμορφώσεις για την χρήση του νερού (πηγάδια, βρύσες, στέρνες, αρδευτικά αυλάκια) και βοηθητικά κτίσματα και κατασκευές, όπως αγροικίες, αποθηκευτικούς χώρους, αλώνια κλπ.

Η συγκράτηση της γης με τις αναβαθμίδες έδωσε τη δυνατότητα να καλλιεργηθούν επί αιώνες πολλές πλαγιές, κυρίως στις μεσογειακές χώρες. Η χρήση των αναβαθμίδων ακολούθησε τη ροή της ιστορίας, με περιόδους ανάπτυξης και περιόδους εγκατάλειψης.

Οι αναβαθμίδες εξακολουθούν να είναι σήμερα αποτελεσματικά μέσα διαχείρισης των φυσικών πόρων. Συγκρατούν το έδαφος και την υγρασία του εδάφους, λειτουργούν ως ηλιακοί συλλέκτες που αποθηκεύουν την ημερήσια θερμότητα και την αποδίδουν την νύχτα. Οι πέτρες των τοίχων, που συχνά προέρχονται από τον καθαρισμό των χωραφιών, αποτελούν οικολογικό υλικό, ενώ η τεχνική της ξερολιθιάς είναι πιο οικονομική σε ενέργεια και κόστος απ' ό τι η λιθοδομή με συνδετικό υλικό, όπως π.χ. τσιμέντο.

Στις μέρες μας, η αποκατάσταση των περιοχών με αναβαθμίδες είναι εφικτή, μόνο εάν ενσωματωθεί μέσα στις τοπικές στρατηγικές ανάπτυξης, όπως: η αγροτική βιοποικιλότητα, η ποιότητα προϊόντων, οι

φιλικές προς το περιβάλλον τεχνικές και οι νέες χρήσεις των αγροτικών περιοχών για τουριστικές και πολιτιστικές δραστηριότητες.

II) Λίγα λόγια για το Πιλοτικό Πρόγραμμα PROTERRA – Προστασία και Αξιοποίηση των Αναβαθμίδων Καλλιέργειας στη Μεσόγειο – Άρθρο 8 του FEOGA

Στα πλαίσια του άρθρου 8 του Γεωργικού Ευρωπαϊκού Ταμείου (FEOGA), η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να υποστηρίξει το “PROTERRA” , ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα επίδειξης για την επαναξιοποίηση των περιοχών με αναβαθμίδες καλλιέργειας και πεζούλες. Σε πέντε (5) χώρες της Μεσογείου, υλοποιήθηκαν δώδεκα (12) πιλοτικά σχέδια, προκειμένου να αποκατασταθούν εκτάσεις σε αναβαθμίδες , και τα οποία έφεραν σε συνεργασία διάφορους τοπικούς εταίρους, όπως την τοπική αυτοδιοίκηση, τους οικολογικούς φορείς, τις αναπτυξιακές εταιρίες και τους παραγωγούς αγροτικών προϊόντων.

Από την Ελλάδα συμμετέχουν δύο περιοχές: το Καπέσοβο Ζαγορίου και η Ατσιπάπη Κορώνου Νάξου. Το Πρόγραμμα της Ελλάδας συντόνιζε το Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος (Γραφείο Αθήνας) σε συνεργασία στην πρώτη φάση του Προγράμματος με το Κέντρο Οικολογικών Ερευνών Νάξου (Κ.Ο.Ε.Ν.) και την κοινότητα Κορώνου, και στην τελική φάση με την Αναπτυξιακή Εταιρεία Επαρχίας Νάξου – ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. και τον Δήμο Δρυμαλίας.

Τα πιλοτικά σχέδια έδωσαν την ευκαιρία να αναπτυχθεί ένας προβληματισμός σχετικά με τα σημαντικότερα θέματα που σχετίζονται με τις αναβαθμίδες καλλιέργειας:

- Οι αναβαθμίδες ως χώροι καινοτομίας και κινητοποίησης.
- Τα αγροτικά προϊόντα ποιότητας και η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών σε αναβαθμίδες.
- Η τέχνη της αναστήλωσης των αναβαθμίδων, η επαγγελματική ένταξη και η δημιουργία επιχειρήσεων.
- Νέες τουριστικές και πολιτιστικές χρήσεις των αναβαθμίδων.
- Αγροτικά μηχανήματα καλλιέργειας σε αναβαθμίδες.

Με τις πλούσιες εμπειρίες πεδίου που απέκτησαν οι εταίροι, δημιουργήθηκε ένα ζωντανό δίκτυο διακρατικής συνεργασίας και ιδρύθηκε ένας σύλλογος με έδρα το Ανίγνον και με την ονομασία

Protterra, με μέλη τους εταίρους του προγράμματος και στόχο τη διερεύνησή του με νέα μέλη.

III) Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του Προγράμματος Protterra

Επρόκειτο για ένα Πρόγραμμα που υλοποιήθηκε από το 1996 – 2001 συνολικού ύψους για την Νάξο 13εκ. δρχ. περίπου, το οποίο προέβλεπε τις παρακάτω δραστηριότητες, με στόχο τη συντήρηση – αξιοποίηση των αναβαθμίδων καλλιέργειας στην Ορεινή Νάξο, μέσα από την ανάπτυξη βιοκαλλιιεργειών και αγροτουρισμού:

A. Μελέτες – Δραστηριότητες Ευαισθητοποίησης – Τεχνική υποστήριξη

- Έρευνα αγοράς για βιολογικά προϊόντα
- Ερωτηματολόγια και Εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης του τοπικού πληθυσμού
- Χαρτογράφηση – Φωτογραφική παρακολούθηση της περιοχής
- Τοποθέτηση πληροφοριακών πινακίδων
- Έκδοση τουριστικού εντύπου

B. Έργα

- Εργασίες συντήρησης Αναβαθμίδων – Επανακαλλιέργειας στην περιοχή Ατσιπάτης Κορώνου
- Διάνοιξη δρόμων πρόσβασης

■ Πρόγραμμα «ΙΚΑΡΟΣ»

Το Πρόγραμμα αυτό εγκρίθηκε το Μάρτιο του 2001 από το Υπουργείο Μακεδονίας και Θράκης, στα πλαίσια του Προγράμματος «Θράκη – Αιγαίο – Κύπρος». Οι συνεργαζόμενοι φορείς στο πρόγραμμα «ΙΚΑΡΟΣ» ήταν η Δημοσυνεταιριστική «Έβρος Α.Ε.» σε συνεργασία με την Ένωση Νέων Αγροτών Έβρου, η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. σε συνεργασία με τον Δήμο Δρυμαλίας, η Ένωση Κυπρίων Οδηγών και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

I) Λίγα λόγια για το πρόγραμμα «ΙΚΑΡΟΣ»

Το Πρόγραμμα ξεκίνησε το Μάρτιο του 2001 και τελείωσε τον Ιούνιο του 2003.

Σκοπός του Προγράμματος ήταν η οργάνωση και πιλοτική εφαρμογή ενός προγράμματος περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης μέσα από το διαδίκτυο με δύο άξονες:

- την παρουσίαση του φυσικού περιβάλλοντος της Ανατολικής Μεσογείου, με έμφαση στην ορνιθοπανίδα και
- στην κοινή ιστορία του περιβάλλοντος και των ανθρώπινων κοινωνιών.

II) Οι δράσεις του Προγράμματος, συνολικού κόστους 7.800 ευρώ, ήταν οι εξής:

- Πρώτη φάση: Δημιουργία ιστοσελίδας⁴⁰, βάση της συλλογής του πρωτογενούς υλικού (κείμενο και φωτογραφίες) σχετικά με τα θέματα που είχαν αναλάβει:
  1. Τα πουλιά ως στοιχείο συμβολισμού στην προφορική και γραπτή παράδοση
  2. Τα πουλιά ως οικωνοί στην άσκηση της μαντικής τέχνης,

που περιλαμβάνει οδοιπορικό στη Θράκη, το Αιγαίο και την Κύπρο, με οδηγό τα μεταναστευτικά είδη ορνιθοπανίδας. Στην ιστοσελίδα δίνονται πληροφορίες και γνώσεις σχετικά με τη βιολογία, την ηθολογία και την οικολογία των πουλιών. Επίσης παρέχονται τα σημαντικότερα στοιχεία για τους οικολογικούς σχηματισμούς που μπορεί να συναντήσει κανείς και στοιχεία για τη σχέση ανθρώπων με τα πουλιά.

- Δεύτερη φάση: Δημιουργία ιστοσελίδας που περιγράφει τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση. Περιλαμβάνει την παρουσίαση της αμφίδρομης σχέσης ανθρώπου – φύσης στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.
- Τρίτη φάση: Περιλαμβάνει την οργάνωση και πιλοτική εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης μέσα από το διαδίκτυο με το εκπαιδευτικό υλικό του οδοιπορικού, σε ομάδες παιδιών και νέων που δραστηριοποιούνται σε περιβαλλοντικές ομάδες στο Αιγαίο και την Κύπρο.

---

⁴⁰ για περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα που δημιουργήθηκε (www.icaros.gr)

III) Απολογισμός του Προγράμματος «ΙΚΑΡΟΣ»

Το τελικό αποτέλεσμα κρίνεται ικανοποιητικό. Η ιστοσελίδα αποτελεί ένα εκπαιδευτικό υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από χρήστες με διαφορετικά χαρακτηριστικά και κίνητρα. Η εκπαιδευτική παρέμβαση πέτυχε σε σημαντικό βαθμό την κατάδειξη της αμφίδρομης σχέσης του ανθρώπου με τη φύση, ενώ διαπιστώθηκαν και οι σχετικοί περιορισμοί. Τέλος, η μεθοδολογία αξιολόγησης του προγράμματος περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης στο διαδίκτυο, μετά τις σχετικές βελτιώσεις, προτείνεται ως πρότυπη μεθοδολογία αξιολόγησης παρόμοιων παρεμβάσεων.

Κλείνοντας την παρουσίαση των δραστηριοτήτων για την χρονική περίοδο 1999 – 2002, αξίζει να αναφέρουμε και τις δύο Προγραμματικές Συμβάσεις τις οποίες υλοποίησε η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., αφ' ενός τη Σύμβαση με τίτλο «Προγραμματική Σύμβαση για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των σμυριδωρυχείων», η οποία και αναλύεται παρακάτω, και η Σύμβαση με τίτλο «Προγραμματική Σύμβαση Υποστήριξης Δήμου Δρυμαλίας», την οποία θα συναντήσουμε και στην επόμενη χρονική περίοδο ανάλυσης (2003 - σήμερα) μιας και η εν λόγω σύμβαση ανανεώθηκε και υλοποιείται μέχρι και σήμερα.

■ Προγραμματική Σύμβαση για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των σμυριδωρυχείων.

Η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. συμμετείχε στην προετοιμασία Πιλοτικού Προγράμματος για την διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των σμυριδωρυχείων από τις κοινότητες Κορώνου και Απεράθου Νάξου και ανάλογες περιοχές της Ευρώπης. Το πρόγραμμα υποβλήθηκε δύο φορές για συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση :

- μέσα από το Δεύτερο Πρόγραμμα Διαπεριφερειακής Συνεργασίας στα πλαίσια των Διαρθρωτικών Ταμείων, αλλά δεν εγκρίθηκε και
- σε συνεργασία με το Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, στα πλαίσια του προγράμματος Raphael για την Αξιοποίηση της Προβιομηχανικής Κληρονομιάς, η δε σχετική πρόταση με τον τίτλο «Ναξία Σμύρις», δυστυχώς δεν εγκρίθηκε.

Για τον συντονισμό και την υλοποίηση των απαραίτητων μελετών και των έργων ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς των σμυριδωρυχείων, η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. επεξεργάστηκε το 1998 – 99 και προώθησε την Υπογραφή Προγραμματικής Σύμβασης Συνεργασίας με το Υπουργείο Αιγαίου, τις κοινότητες Απεράθου και Κορώνου και το

Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Αιγαίου.

Η Προγραμματική Σύμβαση υπογράφηκε τελικά στις 6 Μαρτίου 2000, μεταξύ του Δήμου Δρυμαλίας, του Υπουργείου Πολιτισμού και της ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., ως φορέα υλοποίησης.

Λίγα λόγια για την Προγραμματική Σύμβαση για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των σμυριδιωρυχείων

I) Αντικείμενο και Στόχοι του Προγράμματος

Αντικείμενο της παρούσας Σύμβασης αποτελεί η συνεργασία των συμβαλλόμενων για την υλοποίηση των έργων «Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάδειξης και Αξιοποίησης των εγκαταλελειμμένων εγκαταστάσεων παραγωγής, αποθήκευσης και μεταφοράς σμύριδας στη Νάξο» (περιοχές Κορώνου και Απεράθου), στα πλαίσια:

- α) της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER II,
  - β) του Προγράμματος MEDSTONE – Recite II,
- αλλά και των άλλων Εθνικών και Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.

Ειδικότερα, αντικείμενο της παρούσας Σύμβασης θα αποτελέσει:

- 1) Ο Κοινός Προγραμματισμός Ενεργειών και Έργων
- 2) Η προώθηση και συντονισμός των Έργων τα οποία έχουν εγκριθεί στα πλαίσια:
  - A) της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER II,
  - B) του Προγράμματος Medstone – Recite II ή θα εγκριθούν στα πλαίσια άλλων Εθνικών και Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.
- 3) Η αναζήτηση πρόσθετων πόρων για την ολοκλήρωση των έργων αλλά και η επίβλεψή τους.
- 4) Η επιστημονική και ιστορική τεκμηρίωση των έργων.
- 5) Η ολοκλήρωση των απαραίτητων μελετών για την υλοποίηση των έργων αλλά και η επίβλεψή τους.
- 6) Η προβολή και δημοσιοποίηση των έργων στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- 7) Η υλοποίηση του προγράμματος διακρατικής συνεργασίας με άλλες περιοχές της Ελλάδας και της Ευρώπης που ενεργοποιούνται σε αντίστοιχες δραστηριότητες.

II) Στόχοι της υλοποίησης του Προγράμματος είναι:

1. η προστασία από την καταστροφή και η αποκατάσταση του διατηρητέου μνημείου των εγκαταλελειμμένων εγκαταστάσεων παραγωγής, αποθήκευσης και μεταφοράς σμύριδας στον ιστορικό τόπο των Σμυριδωρυχείων της Νάξου (περιοχές Κορώνου και Απεράθου)
2. η ήπια «τουριστική αξιοποίηση» των εγκαταλελειμμένων εγκαταστάσεων σμύριδας, μέσα από την προώθηση πολιτιστικού, επιστημονικού και περιπατητικού τουρισμού
3. η ανάπτυξη των μειονεκτικών αγροτικών περιοχών, η ενίσχυση του εισοδήματος των κατοίκων και το σταμάτημα της ερήμωσης των σμυριδωχωριών, καθώς και
4. η αξιοποίηση της τεχνογνωσίας και των εμπειριών άλλων περιοχών, προς όφελος του τοπικού πληθυσμού, μέσω της ανταλλαγής και διάδοσης πληροφοριών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

6.2.3 3^η και ΤΕΛΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ 2003 – ΣΗΜΕΡΑ

Στην τελική περίοδο συναντάμε ένα Πρόγραμμα που έχει υλοποιηθεί την περίοδο 2003 – 2004 με τίτλο: «Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ – Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Νάξο», τρία υπό υλοποίηση με τίτλους: «Λειτουργία Europe Direct – Νάξου – Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφόρησης (2000 - σήμερα)», «Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ξερολιθιάς (REPS Interreg III C)» και τέλος «Πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000 – Ο Πολιτισμός του Ψωμιού, του Λαδιού και του Κρασιού (Trimed) – Ανεμόμυλοι, Λιοτρίβια, Νερόμυλοι, Πατητήρια (2005 - σήμερα)». Ακόμη θα κάνουμε μία παρουσίαση στο νέο Πιλοτικό καινοτόμο Σχέδιο Ανάπτυξης Νοτίων Κυκλάδων, για το οποίο την συγκεκριμένη χρονική στιγμή γίνεται ο συντονισμός υποβολής πρότασης, με τίτλο «Οι καρποί της Γης και του Πνεύματος (2007 - 2010)».

■ Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ – Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Νάξο

Στα μέσα του 2002 η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. προετοίμασε, για λογαριασμό του Δήμου Δρυμαλίας, ένα Πρόγραμμα για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη στη Νάξο, η οποία υποβλήθηκε στο Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) στα πλαίσια σχετικής προκήρυξης και εγκρίθηκε.

I) Λίγα λόγια για το πρόγραμμα Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Στόχος του εγκριθέντος προγράμματος, χρονικής διάρκειας σχεδόν ενός έτους (2003 - 2004), είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του πληθυσμού και των επισκεπτών του νησιού της Νάξου σχετικά με τη σημασία, τις λειτουργίες και τη γνώση των προστατευόμενων περιοχών καθώς και την υποστήριξη πρωτοβουλιών (δημοσίων και ιδιωτικών) στον τομέα βιώσιμης ανάπτυξης στις περιοχές αυτές.

II) Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν:

1. Ολοκλήρωση σχεδιασμού υλικού ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σχετικά με τις προστατευόμενες περιοχές και είδη της Νάξου⁴¹
2. Οργάνωση δραστηριοτήτων ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης με θέματα τη σημασία, την προστασία και την ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών και ειδών, αλλά και τις αιεφόρες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες που μπορούν να αναπτυχθούν στις προστατευόμενες περιοχές στη Νάξο.
  - Οργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων σε δύο (2) μεγάλους οικισμούς του Δήμου Δρυμαλίας
  - Οργάνωση έκθεσης φωτογραφίας με θέμα σχετικό με το φυσικό περιβάλλον της Ορεινής Νάξου
  - Οργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων σε δύο σχολεία Β΄βάθμιας εκπαίδευσης στην Νάξο
3. Δράσεις προώθησης της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης
  - Λειτουργία γραφείων ενημέρωσης για κοινοτικά και άλλα προγράμματα σχετικά με την βιώσιμη ανάπτυξη
  - Υποστηρικτικές δράσεις σε επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τις προστατευόμενες περιοχές
  - Δημιουργία δικτύου ανταλλαγής τεχνογνωσίας στη διαχείριση μορφών βιώσιμης ανάπτυξης με φορείς σε άλλες νησιωτικές περιοχές της Μεσογείου αλλά και της Ελλάδας
4. Ήπιες παρεμβάσεις αποκατάστασης, αναβάθμισης και ανάδειξης
  - Σχεδιασμός πινακίδων ενημέρωσης και σήμανσης σχετικά με τις προστατευόμενες περιοχές του Δήμου και τα προστατευόμενα είδη
  - Υλοποίηση – επικαιροποίηση μελετών σήμανσης μονοπατιών της ορεινής περιοχής του νησιού

⁴¹ Δημιουργία δίγλωσσου φυλλαδίου, αφισών – 5 θέματα και σειρών διαφανειών αλλά και φυλλαδίου για την ανακύκλωση σε συνεργασία με την Εθελοντική Ομάδα του Δήμου.

- Ολοκλήρωση μελετών (τεχνική και φυτοτεχνική) για την υλοποίηση πιλοτικού προγράμματος αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή της Στραβολαγκάδας⁴², μια υποβαθμισμένη περιοχή πολιτιστικού ενδιαφέροντος που αποκαταστάθηκε και αναδείχθηκε μέσω Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.

■ Λειτουργία Europe Direct – Νάξου – Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφόρησης

Το εν λόγω πρόγραμμα είναι ουσιαστικά η συνέχιση του προγράμματος Carrefour που μετά το 2005 άλλαξε επωνυμία σε Europe Direct – Κέντρο Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης⁴³.

■ Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ξερολιθιάς (REPS Interreg III C)

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ξερολιθιάς (REPS), στα πλαίσια του προγράμματος Interreg III C, σχεδιάστηκε για να δημιουργήσει ένα ευρωπαϊκό δίκτυο, το οποίο θα “χτίσει” διαπεριφερειακή συνεργασία για την τοπική ανάπτυξη που βασίζεται στην κληρονομιά της ξερολιθιάς.

1) Λίγα λόγια για το πρόγραμμα REPS

Σκοπός του έργου είναι να προωθήσει, να μοιραστεί και να εκδώσει προτάσεις για την αποκατάσταση και προστασία της ξερολιθιάς και να αναπτύξει την οικονομική δραστηριότητα δια μέσου των παραδοσιακών γεωργικών προϊόντων.

Οι εταίροι που συμμετέχουν στο REPS είναι έντεκα (11):

1. Συμβούλιο νησιού της Μαγιόρκα – Τμήμα προώθησης και απασχόλησης Fodesma – Μαγιόρκα Ισπανία – Συντονιστής φορέας
2. Γραφείο περιβάλλοντος Κορσικής – Κορσική Γαλλία
3. Κοινότητα της Βαλ – Γαλλία
4. Επαρχία της Αλεσσάντρια – Πιεμόντε Ιταλία
5. Κοινότητα τους Όρους της Ελιάς – Λιγουρία Ιταλία
6. Κοινότητα του Νότου – Σικελία Ιταλία
7. Αναπτυξιακή Επαρχίας Νάξου ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. – Νάξος Ελλάδα
8. Εθνικό Πάρκο του Μπέκον Μπήκονς – Ουαλία Αγγλία
9. Πανεπιστήμιο του Γκότλαντ – Γκότλαντ Σουηδία

⁴² Περιοχή στην οποία βρίσκεται ο Σταθμός Εναέριου Σμύριδας.

⁴³ Για πληροφορίες βλέπε Πρόγραμμα Carrefour – Ευρωπαϊκό Κέντρο Αγροτικής Πληροφόρησης και Κινητοποίησης Νοτίου Αιγαίου.

10. Υπουργείο Επιστημών και Τεχνολογίας – Κροατία

11. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικισμών – Τμήμα Διατήρησης – Λευκωσία
Κύπρος

Το πρόγραμμα REPS θα διαρκέσει τρία (3) χρόνια.

II) Οι δράσεις του προγράμματος είναι οι εξής:

1. Σεμινάρια κατάρτισης σχετικά με τις τεχνικές ξερολιθιάς, την πολιτιστική κληρονομιά της κληρονομιάς και την τοπική ανάπτυξη με βάση την ξερολιθιά⁴⁴.

2. Δημοσιότητα και Προβολή. Σ' αυτά εντάσσονται η δημιουργία ιστοσελίδας στο διαδίκτυο⁴⁵, η έκδοση τριών φυλλαδίων πάνω στους τρεις άξονες του REPS που είναι η κατάρτιση, η έρευνα και η τοπική ανάπτυξη, επιπλέον η έκδοση και διανομή στα τηλεοπτικά μέσα βιντεοταινίας πάνω στις τεχνικές της ξερολιθιάς. Ακόμη συχνές επαφές με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) σχετικά με τις δράσεις του REPS καθώς και να δοθούν εικονικές διαδρομές ξερολιθιάς στην Ευρώπη στο διαδίκτυο. Τέλος, η έκδοση δεκαεξασέλιδου τουριστικού φυλλαδίου κάθε περιοχής που συμμετέχει, με τις προτεινόμενες διαδρομές ξερολιθιάς, προκειμένου να διαδοθεί η πολιτιστική κληρονομιά.

■ Πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000» – Ο Πολιτισμός του Ψωμιού, του Λαδιού και του Κρασιού (Trimed) (Ανεμόμυλοι, Λιοτρίβια, Νερόμυλοι, Πατητήρια)

Η αρχή υλοποίησης του προγράμματος έγινε τον Οκτώβριο του 2004 και η διάρκειά του είναι τρία χρόνια (μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2007).

Συντονιστής φορέας είναι το Συμβούλιο Νησιού Μαγιόρκα και οι Εταίροι του προγράμματος είναι οι κάτωθι:

1. Νάξος – Δήμος Δρυμαλίας, σε συνεργασία με την ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε.
2. Κύπρος – Οργανισμός Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς
3. Κορσική – Γραφείο Περιβάλλοντος
4. Μάλτα – Εθνικό Συμβούλιο Μουσείων και Πολιτισμού
5. Σικελία – Δήμος Νότο.

⁴⁴ Σε κάθε σεμινάριο – εργαστήριο θα προβλέπεται η επεξεργασία των προτάσεων, η δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης και μπροσούρας.

⁴⁵ www.conselldemallorca.net/mediambient/reps

I) Συνοπτική περιγραφή των δράσεων του Έργου

- Παραγωγή βιντεοταινίας συλλογικής μνήμης⁴⁶ σχετικά με την παραδοσιακή καλλιέργεια σταριού, ελιάς και αμπελιού και την παραγωγή αλεύρου, λαδιού και κρασιού.
- Δημιουργία βάσης δεδομένων (κειμένων, φωτογραφιών και ψηφιακών χαρτών) σχετικά με την παραδοσιακή καλλιέργεια σταριού, ελιάς και αμπελιού και την παραγωγή αλεύρου, λαδιού και κρασιού.
- Πιλοτικό Έργο Αποκατάστασης: στη Νάξο θα αποκατασταθεί νερόμυλος⁴⁷ στην κοιλάδα της Κωμιακής που παραχωρήθηκε πρόσφατα από τους ιδιοκτήτες του για είκοσι (20) χρόνια στον Δήμο Δρυμαλίας.
- Σχεδιασμός Εκπαιδευτικών – Τουριστικών – Πολιτιστικών διαδρομών γύρω από τα παραδοσιακά προϊόντα.
- Δημιουργία Κέντρου ή Κέντρων Πληροφόρησης.

■ Πρότυπο Καινοτόμο Σχέδιο Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ) με θέμα «Οι Καρποί της Γης και του Πνεύματος»

Για το συγκεκριμένο αναπτυξιακό σχέδιο δεν έχει ακόμη υποβληθεί η πρόταση χρηματοδότησης, βρίσκεται σε φάση συντονισμού, παρόλα αυτά αξίζει να αναφερθεί η προσπάθεια αλλά και οι δράσεις στις οποίες στοχεύει.

I) Κεντρικό Στόχο του σχεδίου αποτελεί η ανάδειξη του πολιτισμού και της ταυτότητας των Κυκλάδων μέσα από το τουριστικό προϊόν και η ανάπτυξη ήπιου και ποιοτικού («επιλεκτικού») τουρισμού.

Η καινοτομία του Πρότυπου Καινοτόμου Σχεδίου Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ) Κυκλάδων επικεντρώνεται σε οργανωτικά και μεθοδολογικά θέματα, όπως δημιουργία μηχανισμών για την ανάπτυξη, την τεχνική υποστήριξη, την υιοθέτηση της ποιότητας, την τεχνολογική παρότρυνση και τη σύνδεση με την έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη και την ΚτΠ, την υιοθέτηση νέων καινοτόμων προσεγγίσεων κατάρτισης, την ευαισθητοποίηση για θέματα περιβάλλοντος και αειφορίας, έχοντας ως κύριο στόχο την ενσωμάτωση της ταυτότητας και του πολιτισμού των Κυκλάδων στο τουριστικό προϊόν της περιοχής και την αναστροφή των άναρχων και λιγότερο ποιοτικών μορφών τουρισμού.

⁴⁶ Με βάση 10 – 15 συνεντεύξεις ανά προϊόν

⁴⁷ Σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου, που εξέδωσε στη Νάξο την 15/05/06 και με αριθμ.πρωτ. 1875/06, το Εργαστήριο Αποκατάστασης Αγροτικών Μνημείων του προγράμματος TRIMED CULTURE 2000.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στην αξιοποίηση των φυσικών, οικονομικών και ανθρώπινων πόρων, καθώς και στη διασύνδεση των δραστηριοτήτων τόσο με τη δημιουργία δομών και μηχανισμών⁴⁸, όσο και με την διασύνδεση των στοιχείων της τοπικής ταυτότητας, ώστε να αντανakλάται στο “τουριστικό προϊόν” η πολυπλοκότητα της κυκλαδικής ιστορίας και του Κυκλαδίτικου πολιτισμού, κατά τρόπο ενιαίο που θα μπορούσε να συνοψισθεί παραφράζοντας τον Edgar Morin με την φράση: *Βλέπω σ’ αυτό το ποτήρι του κρασιού όλη την κοσμική και ανθρώπινη ιστορία. και βεβαίως την ιστορία των Κυκλάδων*»,⁴⁹

II) Οριζόντιες δράσεις σε όλα τα πεδία

Δημιουργία μηχανισμών πληροφόρησης / ευαισθητοποίησης / εμπύχωσης / κινητοποίησης.
Καινοτόμα Σεμινάρια κατάρτισης / δια βίου μάθηση επιχειρηματιών / προσωπικού επιχειρήσεως

III) Ενδεικτικά Πεδία Παρέμβασης σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Προκήρυξης

1. Οργάνωση – Ανάδειξη Πολιτιστικής και Παραγωγικής Ταυτότητας – Δημιουργία Θεματικών Πόλων και Διαδρομών

- Προδιαγραφές – Πιστοποίηση ποιότητας νέων τουριστικών προϊόντων και θεματικών διαδρομών.
- Οργάνωση της επισκεψιμότητας των πολιτιστικών μνημείων, με κατάλληλη σήμανση, έκδοση οδηγών, δημιουργία στάσεων ανάπαυσης για τον επισκέπτη.
- Δημιουργία επενδυτικών πόλων και διαδρομών.
- Εναλλακτικός τουρισμός.
- Στήριξη παραδοσιακών επαγγελμάτων.

2. Δράσεις Επιμήκυνσης Τουριστικής Περιόδου

- Σύνδεση τουριστικών δραστηριοτήτων με την παραγωγική ταυτότητα: επισκέψιμα οινοποιεία, εικαστικές και αισθητικές παρεμβάσεις
- Φεστιβάλ – Εκδηλώσεις τέχνης και πνεύματος
- Δραστηριότητες με θέμα τις «4 εποχές»

⁴⁸ Π.χ. δικτυώσεις, clusters, Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας

⁴⁹ Edgar Morin, La tete bien faite.

3. Ανάδειξη αρχείων και πηγών σχετικά με την ιστορία των Κυκλάδων

- Δημιουργία Κέντρου Τεκμηρίωσης Ιστορίας Κυκλάδων (μελέτες ωρίμανσης, δράσεις δικτύωσης με πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, αρχεία- βιβλιοθήκες, κατασκευή εγκαταστάσεων Κέντρου)

4. Ανάπτυξη Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας Επιχειρήσεων Τουρισμού

4.1. Κατάρτιση Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας (ΤΣΠ) Επιχειρήσεων Τουρισμού με στόχους:

- Βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών με την εισαγωγή και τήρηση προδιαγραφών ποιότητας.
- Από κοινού ανάληψη δράσεων από τους τουριστικούς επαγγελματίες νησιών ή ομάδων για τη διαφύλαξη και προαγωγή των κοινών οικονομικών και επαγγελματικών συμφερόντων και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεών τους.
- Σύνδεση και ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας με την προσφορά τοπικών προϊόντων στους χώρους εστίασης και την προώθηση στοιχείων της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στους χώρους φιλοξενίας και στην ευρύτερη περιοχή.
- Οργανωμένη συλλογική προβολή των επιχειρήσεων και της περιοχής με τη δημιουργία εντύπων και ηλεκτρονικών μέσων.

4.2. Επενδυτικά Σχέδια βελτίωσης τουριστικών επιχειρήσεων για προσαρμογή στις ανάγκες των Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας.

5. Δημιουργία Χάρτας Ποιότητας Επιχειρήσεων Τοπικών Προϊόντων Quality Plus: Σήμα Κυκλαδίτικων Προϊόντων/ Νέες Επιχειρήσεις

5.1. Δίκτυα Επιχειρήσεων

5.2. Κατάρτιση σημάτων – προδιαγραφών ποιότητας κυκλαδίτικων προϊόντων όπως:

5.3. Σύνδεση με έρευνα και καινοτομία – Ανάπτυξη Εργαστηρίου Ποιότητας και καινοτομίας

5.4. Δημιουργία νέων και δράσεις βελτίωσης επιχειρήσεων για προσαρμογή στις ανάγκες δικτυώσεων και σημάτων ποιότητας

5.5. Καταγραφή και αξιοποίηση αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών

5.6. Δράσεις για την αειφόρο ανάπτυξη της γεωργίας – παραγωγή ποιοτικών και ασφαλών προϊόντων

5.7. Χρήση νέων τεχνολογιών: Υπηρεσίες προς αγρότες / ΜΜΕ – Agronet Café. Ηλεκτρονικές αγορές – εικονικές boutique b2b.

6. Ποιότητα Ζωής

- Ανάπτυξη νέων μορφών τοπικών υπηρεσιών (διοίκησης, υποστήριξης, περίθαλψης).
- Διασύνδεση υπηρεσιών υγείας με Πανεπιστήμια / Παν. Νοσοκομεία.
- Δημιουργία νέων σχέσεων μεταξύ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.
- Υποστήριξη προγραμμάτων εθελοντικής δράσεις – βραβεία εθελοντικής προσφοράς.
- Σχολικά Προγράμματα Ευαισθητοποίησης / Αγωγής Υγείας – Επαγγελματικού προσανατολισμού.
- Βελτίωση των ψηφιακών και κινητών υπηρεσιών για τους νέους, τους ηλικιωμένους, τα μειονεκτούντα άτομα και την υγειονομική περίθαλψη.

7. Περιβάλλον – Δράσεις Ευαισθητοποίησης και Προστασίας Περιβάλλοντος

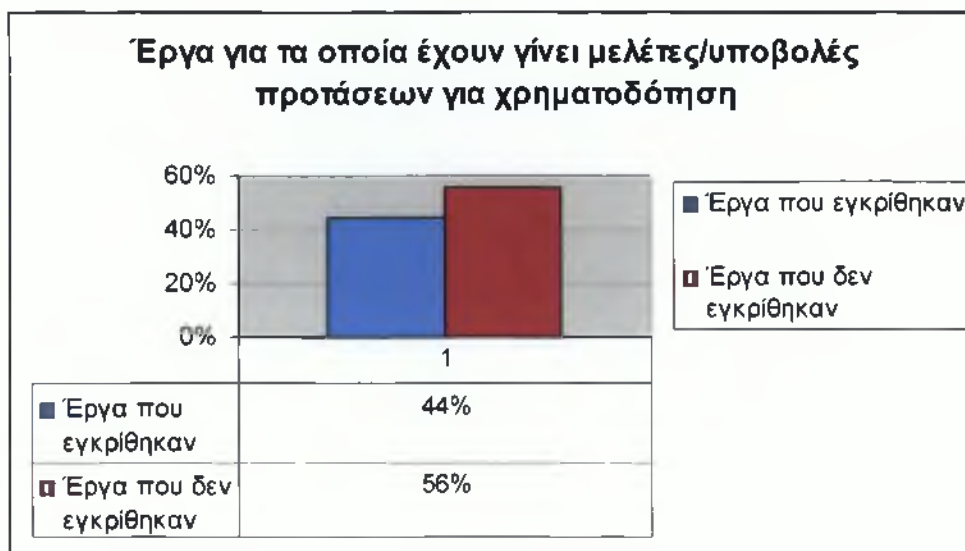
- Μελέτες / Δράσεις βελτίωσης ενεργειακής απόδοσης σχολικών συγκροτημάτων και δημοτικών κτιρίων.
- Ειδικές Περιβαλλοντικές Διαχειριστικές Μελέτες / Δράσεις προστασίας ανάδειξης περιοχών Natura – περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και αγροτικών τοπίων – Ανάδειξη οικοτουριστικών διαδρομών
- Τοπικά Δίκτυα Αειφορίας – Πιστοποίηση Αειφορίας Νήσων
- Δημιουργία Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νοτίων Κυκλάδων
- Δράσεις για την εναλλακτική διαχείριση απορριμμάτων
- Δημιουργία καταφυγίων για ιστιοφόρα σε επιλεγμένες βραχονησίδες.

8. Τεχνική Στήριξη, Συντονισμός και Παρακολούθηση του Προγράμματος – Παρατηρητήριο Καινοτομίας.

Δεν πρέπει να λησμονήσουμε να αναφέρουμε και τις προσπάθειες του Δήμου Δρυμαλίας⁵⁰, με την τεχνική υποστήριξη της Αναπτυξιακής Εταιρείας Επαρχίας ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., μέσω κάποιων έργων, για την ανάπτυξη των ορεινών απομονωμένων περιοχών.

⁵⁰ Ο Δήμος δημιουργήθηκε βάση του Νόμου «Καποδίστρια»

Από τα είκοσι επτά (27) έργα, για τα οποία έγιναν μελέτες και υποβολές προτάσεων χρηματοδότησης, δυστυχώς μόνο τα δώδεκα (12) εγκρίθηκαν.

Επιλεκτικά θα αναφέρουμε ένα έργο, το οποίο στοχεύει άμεσα στην ανάπτυξη και προβολή πολιτιστικού, περιπατητικού και εκπαιδευτικού τουρισμού, με τίτλο:

- a. «Βελτίωση – Ανάδειξη περιπατητικών διαδρομών Δήμου Δρυμαλίας».

■ Έργο «Βελτίωση – Ανάδειξη περιπατητικών διαδρομών Δήμου Δρυμαλίας»

⁵¹ «Ο Δήμος Δρυμαλίας, σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία με μια στρατηγική προστασίας, συντήρησης και ανάδειξης της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, θέλει να επιχειρήσει να αντιστρέψει την πορεία της πληθυσμιακής και οικονομικής συρρίκνωσης της περιοχής της Κεντρικής και Ορεινής Νάξου. Στα πλαίσια αυτά η αναπτυξιακή διέξοδος βρίσκεται στην προσέλκυση και διάχυση του συνεχώς διογκούμενου τουριστικού ρεύματος και στην ενδοχώρα, με την ανάπτυξη ηπίων μορφών τουρισμού και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Το έργο περιλαμβάνει τη βελτίωση – ανάδειξη ενός δικτύου περιπατητικών διαδρομών στο Δήμο Δρυμαλίας με σκοπό την ανάδειξη του ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος του Δήμου και την ανάπτυξη

⁵¹ Πληροφορίες από το Τεχνικό Δελτίο Έργου, Υποέργου – Υποδομών «Βελτίωση – Ανάδειξη περιπατητικών διαδρομών Δήμου Δρυμαλίας»

εναλλακτικού (πολιτιστικού, περιπατητικού και εκπαιδευτικού) τουρισμού.

Οι περιπατητικές και πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν τον σύνδεσμο μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, καθώς ο περιηγητής μπορεί διασχίζοντάς τις να έρθει σε άμεση επαφή με το περιβάλλον και τη φύση. Από την άλλη, περνώντας μέσα από τα χωριά και από τα βυζαντινά μνημεία και αξιοθέατα που έχει να επιδείξει η περιοχή, μπορεί να έρθει σε επαφή με την ιστορία, τον πολιτισμό και την ζωή της περιοχής και να αποκτήσει συνείδηση ευθύνης για την προστασία των μνημείων και της φύσης, ενώ ταυτόχρονα να απολαμβάνει ένα διαφορετικό τύπο διακοπών κοντά στην φύση, στον καθαρό αέρα, μακριά από το τουριστικό πακέτο του μαζικού πληθυσμού.

Το έργο χαρακτηρίζεται λειτουργικό γιατί μέσω αυτού δημιουργείται ένα δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών στα περισσότερα χωριά του Δήμου Δρυμαλίας και δημιουργείται ένας σημαντικός θεματικός και καινοτόμος πόλος έλξης επισκεπτών και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής. Το έργο θα λειτουργεί σπονδυλωτά αλλά και ως σύνολο και συμπληρωματικά με άλλα αναπτυξιακά έργα της περιοχής και του Δήμου Δρυμαλίας γενικότερα..

Η δημιουργία του δικτύου περιπατητικών διαδρομών, θα συμβάλλει επίσης στην βελτίωση ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιοχής, αλλά και στην ελκυστικότητα των ορεινών αγροτικών περιοχών, μειώνοντας έτσι τις διαφορές και ανισότητες στο επίπεδο των υπηρεσιών μεταξύ των κατοίκων των ορεινών – απομονωμένων περιοχών και των κατοίκων των ημιαστικών – τουριστικών περιοχών του νησιού⁵². Θα συνεισφέρει έτσι στις πολύπλευρες προσπάθειες των κατοίκων και των φορέων της Ορεινής Νάξου να αρθεί η απομόνωση των περιοχών τους και να δημιουργηθούν συνθήκες και προϋποθέσεις για την αναστροφή των δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων, μέσα από την συγκράτηση του πληθυσμού ή και την προσέλκυση νέων και οικονομικά ενεργών ατόμων.

Η εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την διατήρηση του πληθυσμού στην ορεινή και μειονεκτική περιοχή του προτεινόμενου έργου, θα συμβάλλει ακόμη στη διατήρηση και αξιοποίηση του ιδιαίτερου αγροτικού τοπίου της περιοχής και της σημαντικής αγροτικής της κληρονομιάς και τέλος, η ολοκλήρωση του έργου θα συμβάλλει στην

---

⁵² Προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) Νοτίου Αιγαίου

πρώθηση ευκαιριών πολυαπασχόλησης και τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών μεταξύ των δυο φύλων».

Αυτή λοιπόν ήταν η παρουσίαση των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων που υλοποίησε, και κάποια ακόμη υλοποιεί, η ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., σε συνεργασία με τον εκάστοτε αναπτυξιακό φορέα ή δημοτική αρχή για κάθε πρόγραμμα. Σκοπός και στόχος πάντα η ανάπτυξη και αειφορία των περιοχών που χρήζουν ανάγκη βοήθειας λόγω ερήμωσης και απομόνωσης (γεωγραφικά και πληθυσμιακά), η ανάδειξη των πολιτιστικών και πολιτισμικών στοιχείων και της ταυτότητας της Νάξου, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και φυσικά η αύξηση του τουρισμού και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε, με τη βοήθεια ερωτηματολογίου (κλειστού τύπου)⁵³, το πώς κρίνεται η αναπτυξιακή πορεία της Νάξου, αν οι αναπτυξιακές δράσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και αν είναι αρκετές ώστε να “περιορίσουν”, και αν είναι εφικτό να σταματήσουν, την μετανάστευση των κατοίκων προς τα μεγάλα αστικά κέντρα.

---

⁵³ Θα δοθεί προς συμπλήρωση στην Αναπτυξιακή Εταιρεία Επαρχίας ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου και στη Ένωση Ξενοδόχων Νάξου.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

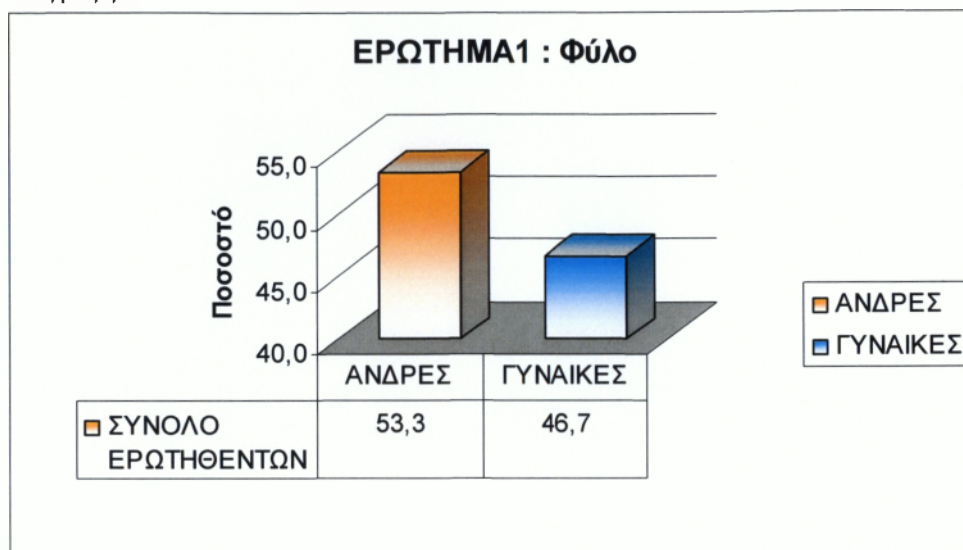
Το ερωτηματολόγιο, από το οποίο προέκυψαν τα στοιχεία που θα παρουσιάσουμε παρακάτω, δόθηκε προς συμπλήρωση τον Μάρτιο του 2007, σε δείγμα τριάντα (30) εργαζομένων αναπτυξιακών φορέων. Συγκεκριμένα σε εργαζομένους της αναπτυξιακής εταιρείας Επαρχείου Νάξου ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε., στην Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου και στην Ένωση Ξενοδόχων Νάξου, ηλικίας από είκοσι πέντε (25) έως εξήντα πέντε (65). Στόχος είναι να ανιχνεύσουμε και στη συνέχεια να αναλύσουμε πώς κρίνεται η αναπτυξιακή πορεία του Νησιού, αν οι αναπτυξιακές δράσεις αποτελούν αρωγό στην ανάπτυξη και αν είναι ευχαριστημένοι από τις μέχρι τώρα υλοποιηθείσες.

7.1 ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Στον Πίνακα 1,2,3 , οι οποίοι βρίσκονται στο παράρτημα της εργασίας, παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων διαχωρισμένα στον Πίνακα 1 ως προς το σύνολο των ερωτηθέντων, στον Πίνακα 2 ως προς τους Άνδρες και τέλος στον Πίνακα 2 με τα αποτελέσματα των Γυναικών.

7.2 ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

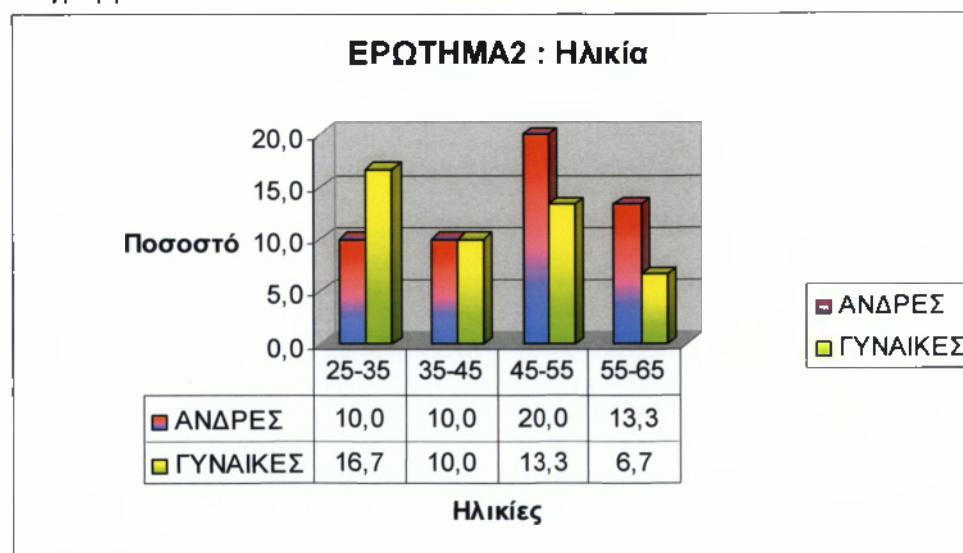
Διάγραμμα 1

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, μέσω ερωτηματολογίων, το πλήθος των ερωτηθέντων είναι 30 εκ των οποίων το 53,3% άνδρες και το 46,7% γυναίκες.

Διάγραμμα 2

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Όπως διαφαίνεται στο Διάγραμμα 2, οι τάξεις των ηλικιών είναι ανά δεκαετίες, ξεκινώντας από τα 25 μέχρι και τα 65. Με ποσοστό 20% υπερिशύει στους άνδρες η τάξη 45 μέχρι 55. Στις γυναίκες με ποσοστό 16,7% οι ηλικίες από 25 έως 35 και ακολουθεί η τάξη 45-55 με ποσοστό 13,3%.

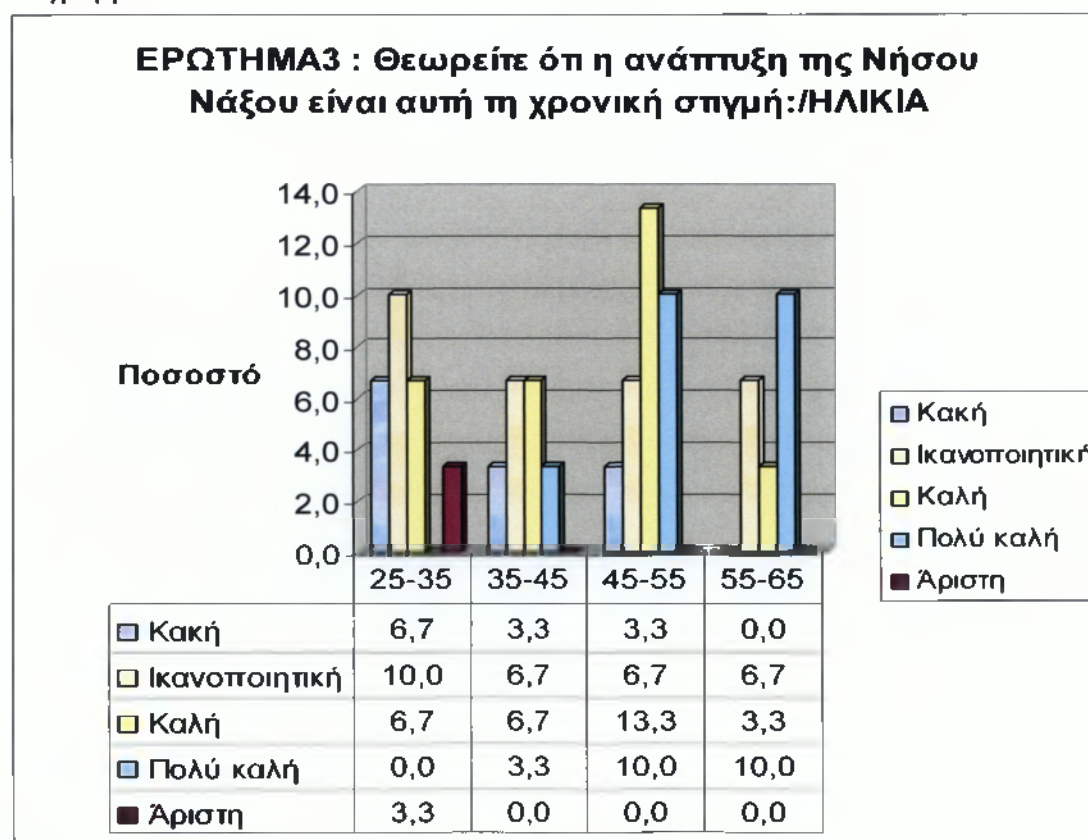
Διάγραμμα 3

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στο Διάγραμμα 3 διακρίνουμε με ποσοστό 31% ότι οι ερωτηθέντες κρίνουν ικανοποιητική την ανάπτυξη της Νάξου, ακολουθεί με πολύ μικρή διαφορά της τάξεως του 1% το πλήθος που θεωρούν ότι η ανάπτυξη είναι καλή και ένα 23% που πιστεύει ότι είναι πολύ καλή. Αξιοσημείωτο όμως είναι ότι υπάρχει και ένα 13% που κρίνει ότι η ανάπτυξη του Νησιού είναι κακή.

Διάγραμμα 4

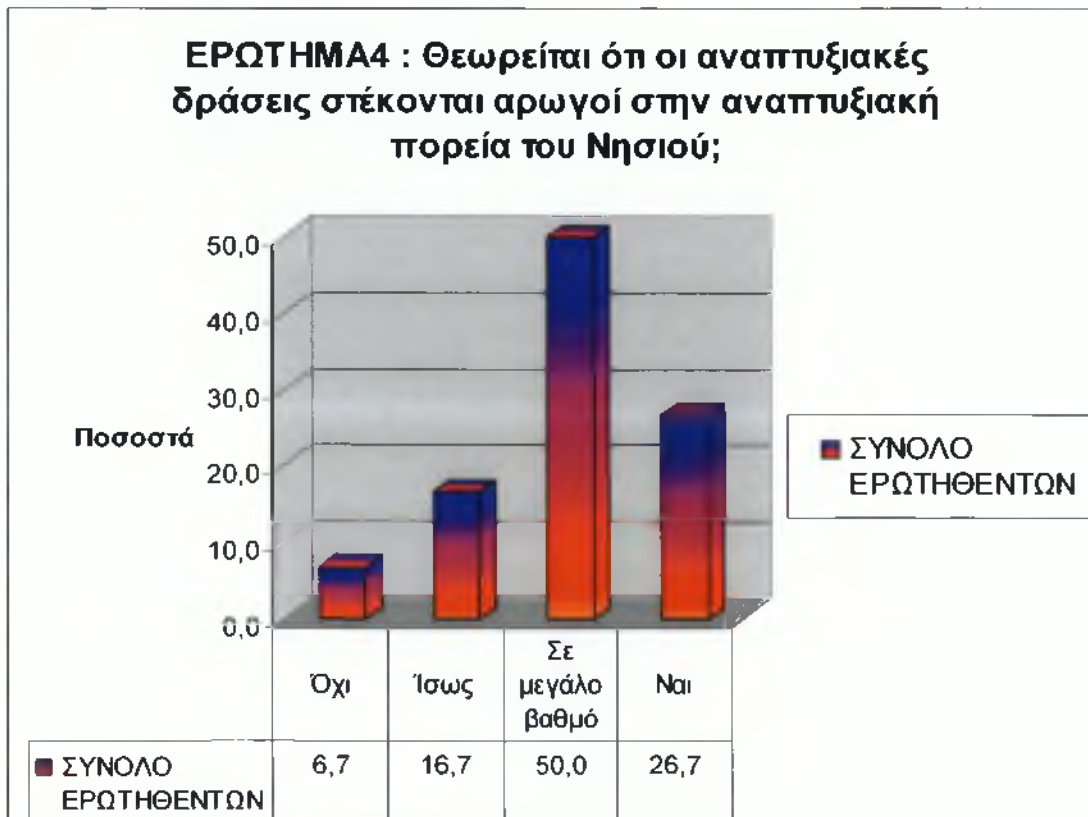

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Το Διάγραμμα 4 μας δείχνει ότι στο 13,3% των ερωτηθέντων που αξιολογούν την ανάπτυξη της Νάξου κακή, το 6,7% είναι άτομα από 25-35 ετών. Αυτό μας αποδεικνύει την απογοήτευση των νέων για τα σημερινά δεδομένα αλλά και το όραμά τους για πρόοδο στο μέλλον.

Διάγραμμα 5

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

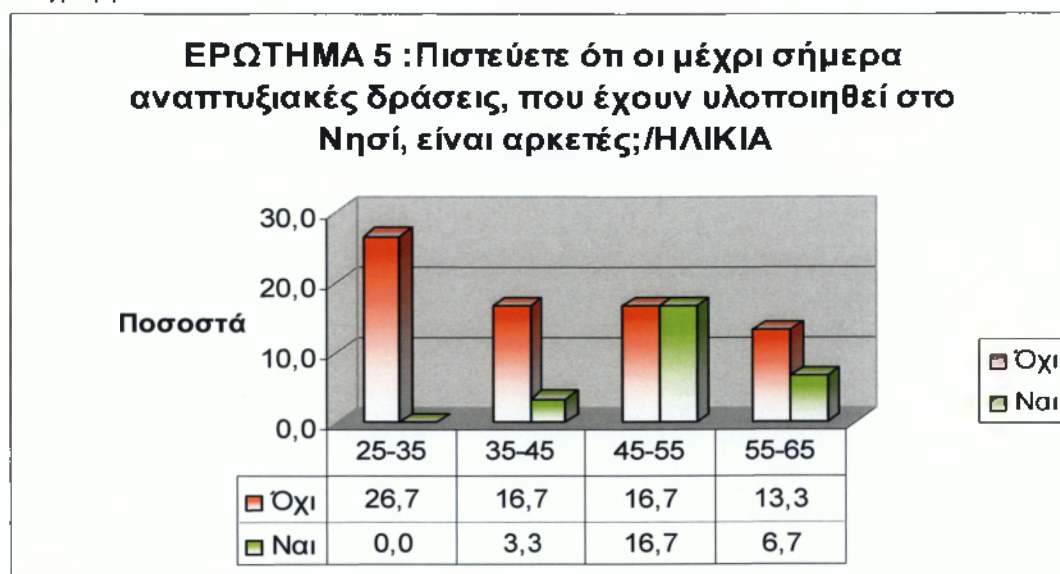
Βάσει του σχεδιαγράμματος 5, δίδονται γενικότερα αισιόδοξα μηνύματα αφού το 50% αξιολογεί ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται σε πολύ μεγάλο βαθμό αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού και το 26,7% κρίνουν θετικά και καταφατικά την αρωγή των αναπτυξιακών δράσεων.

Διάγραμμα 6

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

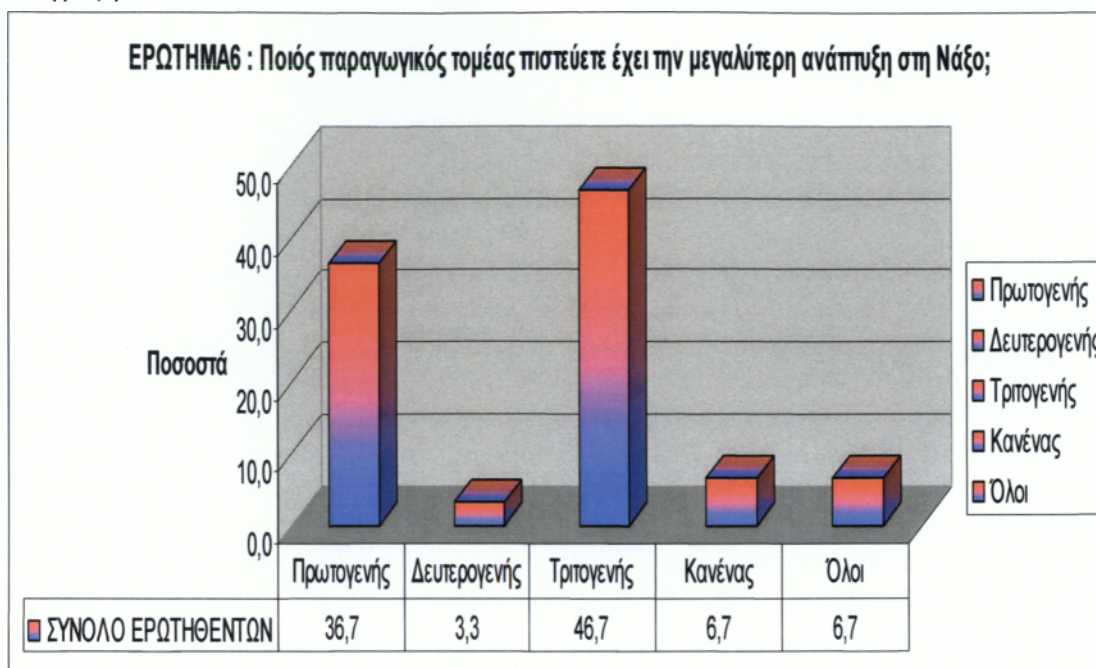
Διάγραμμα 7

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αν κρίνουν ότι είναι αρκετές οι μέχρι τώρα υλοποιηθείσες δράσεις, το 73% θεωρεί πως όχι ενώ το 27% δέχεται ότι ναι. Για μία ακόμη φορά διαφαίνεται ότι με ποσοστό 26,7% η νεότερη τάξη των 25-35 είναι εκείνοι οι οποίοι εκδηλώνουν δυσαρέσκεια και απογοήτευση με τα σημερινά δεδομένα, χωρίς όμως αυτό να μην υποδηλώνει και ένα θετικό όραμα και προσπάθεια για το μέλλον.

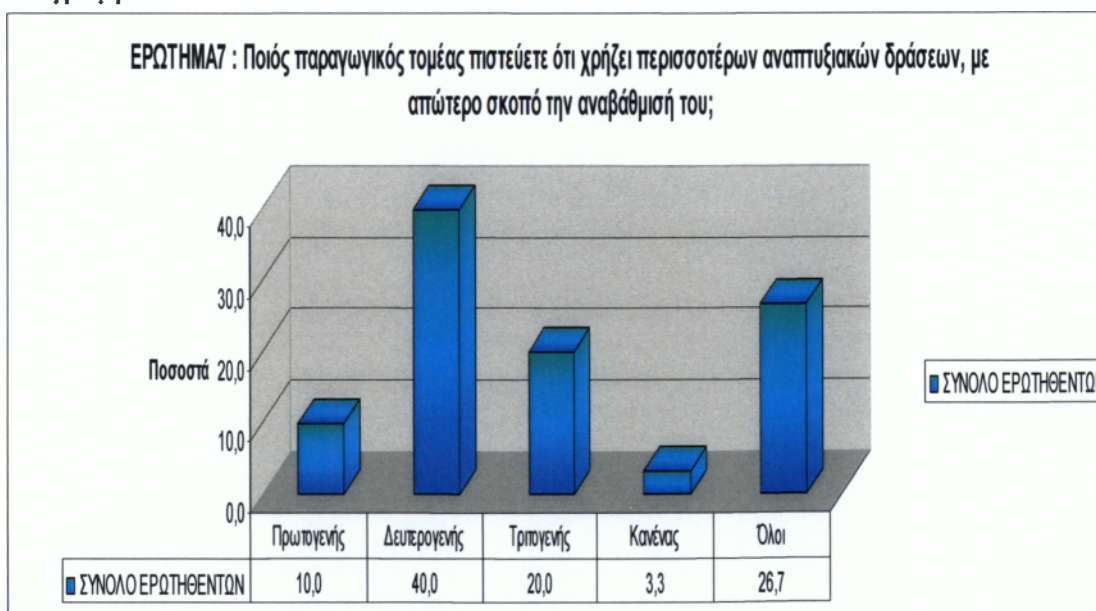
Διάγραμμα 8

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Βλέπουμε ότι το 46,7% κρίνει ότι τη μεγαλύτερη ανάπτυξη στην Νάξο την έχει ο τριτογενής τομέας, ενώ αμέσως μετά, με ποσοστό 36,7%, ο πρωτογενής.

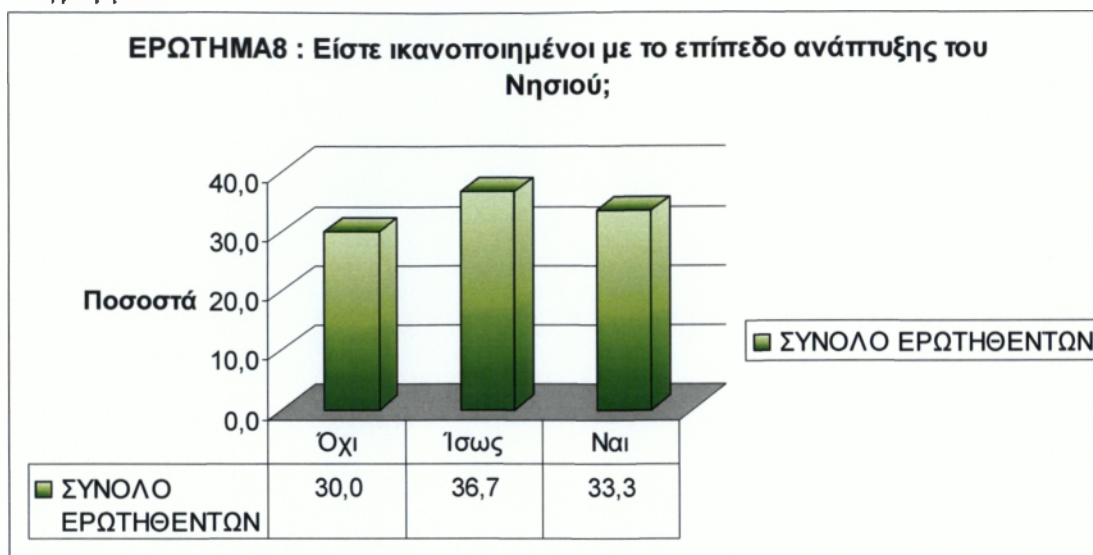
Διάγραμμα 9

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

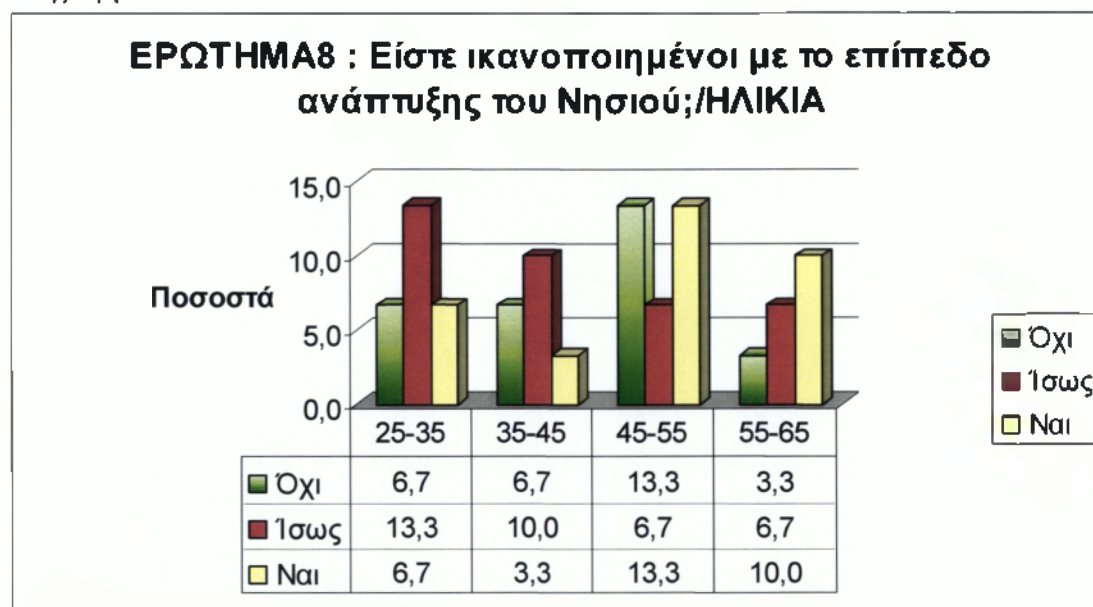
Όσον αφορά τον τομέα που κρίνουν οι ερωτηθέντες ότι χρήζει αναβάθμιση, μέσω αναπτυξιακών δράσεων, είναι ο δευτερογενής με ποσοστό 40%. Διακρίνουμε επίσης ότι ένα 26,7% στηρίζει ότι όλοι οι τομείς χρήζουν αναβάθμιση.

Διάγραμμα 10

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Διάγραμμα 11

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στο συγκεκριμένο ερώτημα αντικατοπτρίζεται ότι οι διαφορές στα ποσοστά είναι ελάχιστες. Το 36,7% δεν έχουν ξεκάθαρη εικόνα και δηλώνουν ότι ίσως είναι ικανοποιημένοι με την ανάπτυξη του Νησιού από τους οποίους το μεγαλύτερο ποσοστό 13,3% το έχει η τάξη 25-35. Ακολουθούν με ποσοστό 33,3% το πλήθος που υποστηρίζουν ότι είναι ικανοποιημένοι, εκ των οποίων το 10% είναι άτομα 55-65. Αυτό δηλώνει ότι τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας αντιλαμβάνονται την διαφορετικότητα του τόπου μέσα στις δεκαετίες. Το 30% εκφράζουν την απογοήτευσή τους.

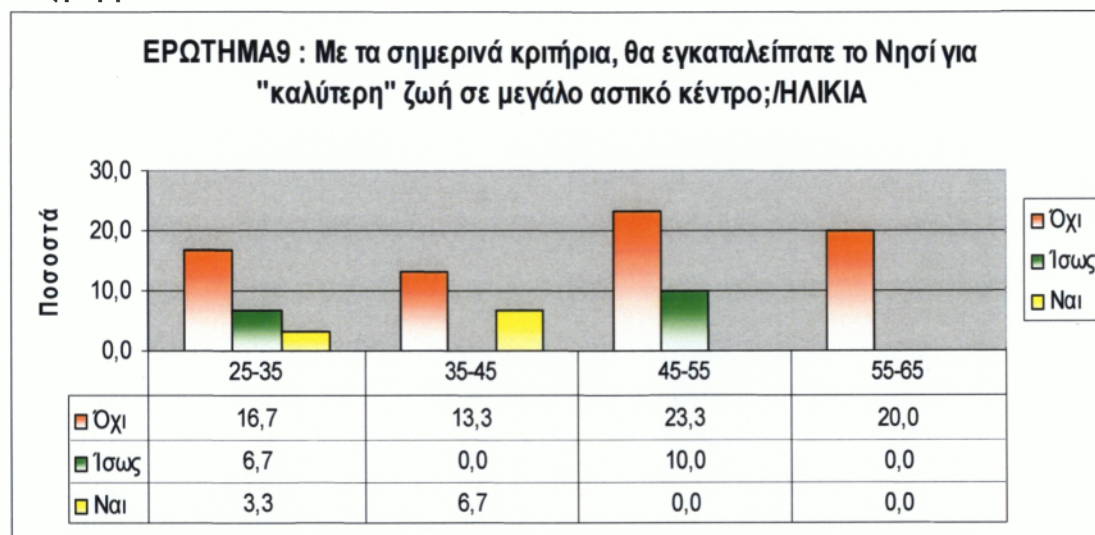

Διάγραμμα 12

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Διάγραμμα 13

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Το πιο σημαντικό ίσως ερώτημα του ερωτηματολογίου είναι αν με τα σημερινά κριτήρια θα εγκατέλειπαν το Νησί για καλύτερες συνθήκες σε μεγάλο αστικό κέντρο. Το 73,3% δηλώνει κατηγορηματικά πως όχι, εκ των οποίων το 23,3% της τάξης των 45-55 ενώ 20% της τάξης των 55-65. Θετικό μήνυμα το ποσοστό 16,7% των νέων της τάξης 25-35 μολονότι είναι η τάξη που δηλώνει την μεγαλύτερη απογοήτευση της αναπτυξιακής πορείας του Νησιού μέχρι σήμερα. Το 16,7% παρουσιάζεται προβληματισμένο ενώ ένα 10% δηλώνει ικανό να μεταναστεύσει σε μεγάλο αστικό κέντρο προκειμένου να αναζητήσει μια «καλύτερη ζωή».

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ

Σε προηγούμενο κεφάλαιο εντοπίσθηκε το μέγεθος της παραγωγής και η αποτελεσματικότητα του πρωτογενούς τομέα. Οι συνθήκες που δημιουργούνται σε τοπικό επίπεδο, μέσα από ιδιαίτερα σοβαρές επενδύσεις στον τομέα των αγροτικών υποδομών αναμένεται να οδηγήσουν σε περαιτέρω ενίσχυση της παραγωγικότητάς του και σε αύξηση των απασχολούμενων.

Η συμβολή του πρωτογενούς τομέα στο τοπικό προϊόν είναι σημαντικότερη, ανέρχεται σε 40-42%, έναντι συμβολής αντίστοιχα του πρωτογενούς τομέα σε 12-13% στο σύνολο της Χώρας (ΑΕΠ) και σε 2-3% στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συνεπώς, ο αγροτικός τομέας έχει ιδιαίτερα βαρύνουσα σημασία για την τοπική οικονομία. Επιπλέον, υποστηρίζει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και ένα εκτεταμένο κοινωνικό-οικονομικό ιστό, ιδιαίτερα στο ημιορεινό και ορεινό τμήμα του νησιού.

Στα πλαίσια των επιθυμητών προοπτικών του τομέα πρέπει να αναφερθεί ότι :

- μέρος των στόχων που είχαν τεθεί για τις διαρθρωτικές αλλαγές του τομέα και ειδικότερα ως προς το μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων δεν έχει αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά.
- επίσης δεν έχει βελτιωθεί η προστιθέμενη αξία της γεωργίας.

Παρά ταύτα έχουν προχωρήσει σημαντικά έργα επενδύσεων και υποδομών σχετιζόμενα με τον τομέα άρδευσης (φράγμα Φανερωμένης, λιμνοδεξαμενή Εγγαρών), ενώ εγκρίθηκε η χρηματοδότηση φράγματος στο Τσικαλαριό.

Από αυτά αναμένεται αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων με ουσιαστική βελτίωση της αποδοτικότητας των εκμεταλλεύσεων.

Επιπλέον πραγματοποιήθηκε ή πραγματοποιείται πλήθος έργων διανοίξεων αγροτικών και κτηνοτροφικών δρόμων βελτιώνοντας την προσπέλαση και αξιοποιώντας αγροτικές περιοχές.

Για τα έργα του πρωτογενούς τομέα από άποψη χρηματοοικονομικής εξέλιξης αλλά και υλοποίησης του προγραμματισθέντος φυσικού αντικειμένου υπάρχει ικανοποιητική πρόοδος.

Η εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) είχε θετικές επιπτώσεις μέσω της στήριξης προϊόντων από το Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων της Ε.Ε.

Οι αρνητικές εξελίξεις της προόδου από το 1988 που επιβλήθηκαν σταδιακά λόγω της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ συνεχίζονται μέχρι και σήμερα και εντείνονται λόγω της εφαρμογής της συμφωνίας GATT (πλέον ΠΟΕ) που επιβάλλει την μείωση της εξωτερικής προστασίας, καθώς και την μείωση της εσωτερικής στήριξης που παρείχε η ΚΑΠ. Αποτέλεσμα αυτών, αλλά και των συμφωνιών της Ε.Ε. με τρίτες Μεσογειακές χώρες, είναι η σταδιακή εκτόπιση φρούτων και λαχανικών εγχώριας παραγωγής από την αγορά.

Στο πλαίσιο της συνέχισης της πολιτικής της Ε.Ε. θα επιδιωχθεί ταχεία σύγκλιση των τιμών της ΚΑΠ με τις διεθνείς τιμές. Επιπλέον δεν θα ενισχυθεί η αύξηση της ενδοκοινοτικής αγροτικής παραγωγής, ενώ για τον σκοπό αυτό θα δοθούν κίνητρα για απασχόληση των αγροτών σε εναλλακτικούς τομείς, όπως προστασία του περιβάλλοντος και άλλων σχετιζόμενων με την ολοκληρωμένη ανάδειξη της υπαίθρου.

Από τα παραπάνω προκύπτει σαφώς ότι θα ενταθεί ο ανταγωνισμός και θα υπάρξει πτώση τιμών στο σύνολο σχεδόν των αγροτικών προϊόντων.

Με βάση την περιγραφήσα ανάλυση προκύπτει ανάγκη άμεσων παρεμβάσεων σε επί μέρους τομείς της πρωτογενούς παραγωγικής δραστηριότητας, αλλά και ενίσχυση άλλων τομέων που έμμεσα θα βοηθήσουν την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα. Είναι αναγκαίο να μελετηθούν οι τεχνολογικές εξελίξεις στο γενετικό υλικό, ώστε να γίνει η έναρξη της παραγωγής των κατάλληλων για τις τοπικές συνθήκες ζώων, επίσης στην συντήρηση, τυποποίηση των παραγόμενων προϊόντων καθώς και στις συνθήκες μεταφορών των τοπικών προϊόντων.

Παράλληλα και ενώ όλοι συνήθως αναζητούν τις τεχνολογικές μεθοδεύσεις και την εντατικοποίηση της παραγωγής, εδώ πρέπει να συνεκτιμηθεί η δυνατότητα για παραγωγή “φυσικών” προϊόντων, μέσω παραδοσιακών διαδικασιών παραγωγής.

Η εξέλιξη αυτή είναι δυνατό να δώσει διεξόδους όχι μόνο για την Νάξο αλλά για ολόκληρη την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Είναι θετικό ότι για την είσοδο τέτοιων προϊόντων στις σημερινές αγορές δεν απαιτείται ογκώδης παραγωγή ούτε μονομερής προσπάθεια στην προβολή. Απαιτείται συνέπεια στην εφαρμογή μίας στρατηγικής ποιότητας διατήρησης του παραδοσιακού τρόπου παραγωγής που στη Νάξο ήδη είναι ιδιαίτερα κοντά στις συνθήκες που υφίστανται σήμερα μέσω τυπικών διαδικασιών του οικολογικού χαρακτήρα των παραγόμενων προϊόντων. Η συνέπεια θα οδηγήσει στην ανάδειξη και προβολή των προϊόντων αυτών. Γενικότερα η αύξηση του βιοτικού επιπέδου των καταναλωτών αλλά και τα συνεχή προβλήματα που θα αντιμετωπίζουν τα μη οικολογικά προϊόντα (ορμόνες, ξένες επικίνδυνες ουσίες κ.λ.π.) θα συντελέσουν και θα προβάλλουν την χρήση των “φυσικών οικολογικών προϊόντων”.

Στα πλαίσια της προώθησης του προσχεδίου αγροτικής ανάπτυξης θα διαμορφωθούν και θα υποστηριχθούν οι διαρθρωτικές αλλαγές που απαιτούνται από τη νέα ΚΑΠ. Σαφώς προβλέπονται χρηματοδοτικές ενισχύσεις και στην χρονική περίοδο εφαρμογής του ΠΕΠ, όμως απαιτείται να δομηθούν οι συνθήκες, να έχουν μία στρατηγική προσαρμοσμένη στις δυνατότητες όπως διαμορφώνονται και στις τοπικές ανάγκες της Νάξου. Συνοπτικά το προσχέδιο αγροτικής ανάπτυξης δίνει έμφαση στην ποιότητα, στην κατάλληλη σταδιακή διαφοροποίηση της παραγωγής, στην βελτίωση των δομών και συνθηκών μεταφορών και εμπορίας, στην εκπαίδευση και τεχνική υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού, στην προσέλκυση των νέων στις αγροτικές λειτουργίες και στην μεγέθυνση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Επιπλέον η ανάπτυξη συμπληρωματικών ή εναλλακτικών δραστηριοτήτων συνδεδεμένων έμμεσα ή άμεσα με την γεωργική εκμετάλλευση θα βοηθήσουν στην στήριξη των αγροτικών πληθυσμών, με ιδιαίτερη έμφαση στην περιοχή της Ορεινής Νάξου όπου οι ανάγκες είναι μεγαλύτερες (περιοχή τρίτης ταχύτητας).

8.1.1 Προσχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης

- Είναι αναγκαία η προσπάθεια αναβάθμισης και παραγωγής πιστοποιημένου πατατόσπορου, αξιοποιώντας την γνώση, εμπειρία και καταλληλότητα των εδαφών.

- Είναι αναγκαία η ανάληψη πρωτοβουλιών για την πιστοποίηση και την ανάδειξη προϊόντων ποιότητας, προϊόντων ονομασίας ή ταυτότητας προέλευσης, οικολογικών προϊόντων, προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας καθώς και προϊόντα υγιεινής διατροφής.
- Είναι αναγκαία η ενημέρωση – κατάρτιση – αναβάθμιση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, καθώς και η διαρκής ενημέρωση των αγροτών. Για την υλοποίηση αυτού του στόχου είναι δυνατό να απαιτηθούν δομικές αλλαγές, ώστε ορισμένοι σχετικοί επιστήμονες (γεωπόνοι – κτηνίατροι κλπ) αφού καταρτισθούν σχετικά να απασχολούνται αποκλειστικά με την παροχή υπηρεσιών στους τομείς ενημέρωσης – κατάρτισης των αγροτών, κτηνοτρόφων.
- Είναι αναγκαία η λήψη μέτρων – κινήτρων για την προσέλκυση νέων αγροτών. Αυτό θα συντελέσει στην ταχύτερη προώθηση των νέων συνθηκών (εκσυγχρονισμού), αλλά παράλληλα θα προσδώσει συνέχεια – προοπτική στην αγροτική παραγωγή.
- Είναι αναγκαία η μεγέθυνση των συνεχώς καλλιεργούμενων εκτάσεων (μεγέθους εκτάσεων) από τους αγρότες με ενδεχόμενη εφαρμογή ενός νέου σχεδιασμού για τις χρήσεις της γης. Στόχος είναι να αντιμετωπισθεί η πολυτεμαχισμένη μικρή αγροτική γη με δημιουργία ενιαίου μεγαλύτερου κλήρου που δημιουργεί συνθήκες βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων.
- Είναι χρήσιμη η προώθηση και ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για δημιουργία νέων σύγχρονων μονάδων ή εκσυγχρονισμό υφισταμένων, τόσο στο τομέα γεωργικής όσο και κτηνοτροφικής παραγωγής των πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη συμπληρωματικών απασχολήσεων (όπως μελισσοκομία) στα πλαίσια των ενισχύσεων μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER III.
- Είναι χρήσιμη η ολοκληρωμένη δράση διαχείρισης βοσκοτόπων, καθώς και ο περιορισμός της βόσκησης αποκλειστικά στους χαρακτηρισμένους βοσκοτόπους. Στο πλαίσιο αυτό θα υπάρξει φροντίδα για τη εκ περιτροπής βόσκηση, την καλλιέργεια φυτών που αντέχουν την βόσκηση (μηδική) κλπ.
- Είναι χρήσιμη η προσπάθεια διατήρησης του αγροτικού τοπίου (αναβαθμίδων - πεζουλιών) της αντιδιαβρωτικής προστασίας καλλιεργειών του ορεινού τμήματος, ενίσχυσης υδροφόρου ορίζοντα

8.2 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ

8.2.1. Εξέλιξη μεταποιητικής δραστηριότητας–Εντοπισμός προβλημάτων

Σε προηγούμενα κεφάλαια η αναλυτική παρουσίαση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε τοπικό επίπεδο επιβεβαίωσε την ιδιαίτερα μικρή συμμετοχή της στο τοπικό προϊόν (περίπου 10%), καθώς και τις ιδιαίτερα μεγάλες δυνατότητες να παρουσιάσει σοβαρή αύξηση με την αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής. Τα πλεονεκτήματα αυτά σχετίζονται άμεσα με την μεγάλη γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα και παραγωγή, τον σημαντικότερο ορυκτό πλούτο, αλλά και τον συγκριτικά μεγάλο πληθυσμό – συνεπώς την μεγάλη τοπική αγορά που υφίσταται στο νησί κατά τους θερινούς μήνες.

Κατά τα έτη 1990-1998, την περίοδο κατά την οποία υλοποιείτο το Α' και Β' ΚΠΣ και αντίστοιχα (για την περιοχή) τα ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου δεν εφαρμόστηκαν τα κατάλληλα μέτρα πολιτικής για πραγματοποίηση – ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων, ούτε δημιουργήθηκαν οι συνθήκες για την γενικότερη ανάπτυξη της μεταποίησης.

Ειδικότερα στην εφαρμογή του δεύτερου ΠΕΠ, στόχος στον τομέα της μεταποιητικής δραστηριότητας είναι η ενίσχυση της παραγωγής στα αρχικά επίπεδα (προς της εφαρμογής του ΠΕΠ). Οι ενέργειες που προβλέποντο ήταν οι προώθηση των παραγόμενων προϊόντων μέσω εκθέσεων καθώς και μέτρα στήριξης των Εμποροβιομηχανικών Επιμελητηρίων της Περιφέρειας. Μέσω αυτών των ενεργειών εκτιμήθηκε η υλοποίηση του στρατηγικής σημασίας μέσου που ήταν ο περιορισμός της ελλειμματικότητας του εμπορικού ισοζυγίου. Οι τιθέμενη φυσικοί δείκτες κρίνονται ανεπαρκείς για την ενίσχυση των βιοτεχνικών μονάδων της Νάξου και φυσικά οι δείκτες επιπτώσεων δεν αφορούν τις τοπικές βιοτεχνικές μονάδες. Αντίθετα υπήρξε σημαντική αύξηση του τριτογενούς τομέα δημιουργώντας συνθήκες μονομερούς (ανισόρροπης) ανάπτυξης.

Η τοπική μεταποιητική δραστηριότητα κατά την προηγούμενη δεκαετία παραμένει μικρή, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής παρέμεινε στάσιμος ή μειούμενος, ενώ στον τομέα της τεχνολογίας δεν υπάρχει ανάπτυξη, τόσο στην διαδικασία παραγωγής όσο και στην εισερχόμενη τεχνολογία των παραγόμενων προϊόντων. Η μεταποιητική λειτουργία παραμένει στα ίδια επίπεδα χωρίς να έχουμε αύξηση των μεταποιητικών μονάδων ενώ δεν επιτυγχάνεται αύξηση της εξαγωγικής δραστηριότητας.

Σε όρους προστιθέμενης αξίας παρατηρείται μία μικρή ανάκαμψη του ακαθάριστου τοπικού προϊόντος που κυρίως οφείλεται στην καθετοποίηση μερικών μονάδων εξόρυξης μαρμάρου οι οποίες

προχώρησαν και σε επεξεργασία τμήματος της εξορυσσόμενης ποσότητας.

Ο ανταγωνισμός την περίοδο αυτή γίνεται εντονότερος με την μερική βελτίωση των μεταφορών⁵⁴, όπου η τοπική αγορά ανοίγει περισσότερο για την εισαγωγή προϊόντων από την Ηπειρωτική Ελλάδα.

Η στρατηγική ανάπτυξη στην περίοδο 1990-1999 δεν συμπεριέλαβε στόχους αναπτυξιακούς για την επιχειρηματική δραστηριότητα και όσον αφορά την Νάξο δεν εκτιμήθηκαν οι ανάγκες, οι ιδιαιτερότητες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής.

Οι κύριοι αρνητικοί παράγοντες που επηρέασαν την τοπική βιομηχανική δραστηριότητα είναι :

- Η μικρή τοπική αγορά.
- Οι πολύπλοκες διαδικασίες για την ένταξη σε διατάξεις κινήτρων επενδύσεων του Ν.1892/90⁵⁵, δεδομένων των μικρών μεγεθών επενδύσεων.
- Το υψηλό κόστος δανειακού χρήματος – επιτόκια άνω του 25% την περίοδο 1990-1998 για επενδύσεις παγίων και μεγαλύτερα(απαγορευτικά) επιτόκια για κεφάλαια κίνησης.
- Η έλλειψη επαρκών εργατικών χωριών καθώς και καταρτισμένων στελεχών.
- Η σημαντική επιβάρυνση επί των τιμών των τοπικών προϊόντων από το κόστος μεταφορών⁵⁶.
- Η έλλειψη υποδομών μεταφορών⁵⁷.
- Τα ακατάλληλα κίνητρα για επενδύσεις – έλλειψη καθορισμού επενδυτικής πολιτικής συναφούς με τοπικές δυνατότητες της παραγωγής αλλά και με το μέγεθος και τις ανάγκες των βιοτεχνικών μονάδων.
- Η έλλειψη εξειδικευμένων επενδυτικών κινήτρων για εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων μονάδων στους τομείς οργάνωσης – διοίκησης, παραγωγικής διαδικασίας, ενίσχυσης εμπορίας προϊόντων.
- Η έλλειψη ενός πλαισίου παροχής προς τις επιχειρήσεις συνοδευτικών υπηρεσιών και υποδομών, βιοτεχνικών υποδομών (ΒΙΟΠΑ) Βιομηχανικά Πάρκα κλπ, με άμεση αρνητική επίπτωση στην ποιότητα, στο κόστος παραγωγής, στην χωροταξική κατανομή.

⁵⁴ βελτίωση συνθηκών προσπέλασης μείωση χρόνου διαδρομών – περισσότερα και μεγαλύτερα πλοία

⁵⁵ μελέτη – παράβολα – εγκρίσεις δανείων – πιστοποίηση ικανότητας ίδιας συμμετοχής κλπ.

⁵⁶ μεταφορές σχεδόν αποκλειστικά επιβατηγών μέσω πλοίων με ταυτόχρονη χρήση φορτηγών αυτοκινήτων.

⁵⁷ εμπορικό λιμάνι – αποθήκες – σύστημα φόρτωσης κλπ.

Ενδεικτικό της έλλειψης αναγνώρισης των τοπικών αγορών και ιδιαιτεροτήτων υπήρξε η μικρή ή μηδενική συμμετοχή στο πρόγραμμα ενίσχυσης των ΜΜΕ που εφαρμόστηκε στο σύνολο της Χώρας κατά το έτος 1998⁵⁸ και αυτό γιατί οι όροι συμμετοχής ουσιαστικά απαγόρευαν την συμμετοχή του συνόλου των βιοτεχνικών μονάδων της Νάξου (ελάχιστος επιτρεπτός κύκλος εργασιών 200.000€ κλπ)

8.2.2. Γενικό Προσχέδιο Βιοτεχνικής Ανάπτυξης

Η μεταποιητική δραστηριότητα είναι απόλυτα αναγκαίο να ενισχύσει την συμμετοχή της στο τοπικό προϊόν. Μόνον με την ενίσχυσή της θα δημιουργηθούν θετικές προοπτικές στην λειτουργία των λοιπών τομέων και της τοπικής οικονομίας γενικότερα. Στόχος είναι να έχει ρόλο συμπληρωματικό και ενισχυτικό των δυο ήδη ισχυρών τομέων της πρωτογενούς παραγωγής και του τουρισμού, που ραγδαία αναπτύσσεται. Στο πλαίσιο αυτής της αρχής, κρίνεται αναγκαία η επιμελής ανάλυση των δυνατοτήτων της υποβοήθησης του τομέα. Κρίνεται αναγκαία η αναθεώρηση του σχεδιασμού που εφαρμόστηκε την προηγούμενη δεκαετία και η ανάγκη ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού για την παρεμβατική ενίσχυσή της.

Η ενίσχυση αυτή εκτιμάται ότι πρέπει να εισέρχεται σε τρεις μορφές παρέμβασης :

- Στην ενίσχυση του εσωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης (εκσυγχρονισμού) των υφιστάμενων μεταποιητικών (βιοτεχνικών) μονάδων. Ο εκσυγχρονισμός επεκτείνεται πέρα από το παραγωγικό τμήμα της μονάδας, στην οργάνωση-διοίκηση και στην ενίσχυση των τεχνογνωσιών του στελεχιακού δυναμικού.
- Στην εφαρμογή – υλοποίηση των κατάλληλων υποδομών και συνοδευτικών υπηρεσιών, ενίσχυση των συνθηκών εμπορίου, με έργα γενικά υποδομών τόσο στον τομέα των μεταφορών όσο και με την θεσμοθέτηση και λειτουργία ΒΙΟΠΑ, καθώς και θεσμικών μέτρων για ενίσχυση της τεχνογνωσίας.
- Στην ίδρυση σύγχρονων μονάδων σε επιλεγμένους τομείς με στόχο την αξιοποίηση της τοπικής παραγωγής. Σχετίζεται άμεσα με την εφαρμογή των πολιτικών στον πρωτογενή τομέα για παραγωγή – τυποποίηση – εμπορία των τοπικών, βιολογικών προϊόντων.

⁵⁸ στα πλαίσια του ΠΕΠ & ΜΜΕ

8.3 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι δυνατότητες ανάπτυξης του τουρισμού είναι τεράστιες. Σε αυτό συντελούν πέρα από τη θετική διεθνή συγκυρία, η φυσική ομορφιά του τοπίου, οι τεράστιες σε μήκος αμμώδης παραλίες, το θαυμάσιο αγροτικό τοπίο, οι αρχαιολογικοί – ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι, το πλήθος των μνημείων, τα ήθη και έθιμα του τόπου, οι παραδοσιακοί οικισμοί, η περίφημη φιλοξενία του τοπικού πληθυσμού.

A. Με αυτά τα δεδομένα η Νάξος σαφέστατα μπορεί να λειτουργήσει ως ένας αξιόλογος πόλος έλξης τουρισμού. Επίσης είναι θετικό για το νησί⁵⁹ ότι έχει ακόμη σοβαρό περιθώριο τουριστικής ανάπτυξης μέχρι να φτάσει σε επίπεδο κορεσμού που ήδη άλλα Κυκλαδονήσια έχουν φτάσει (Πάρος – Μύκονος - Σαντορίνη).

B. Πλέον των ανωτέρω υπάρχει από το 1997 αυξητική τάση των διανυκτερεύσεων γενικότερα στον νησιωτικό Ελλαδικό χώρο, ενώ συνεχώς δημιουργούνται νέοι πόλοι έλξης στα νησιά. Ήδη σήμερα παρά την έλλειψη σοβαρών έργων τόσο στον τομέα των υποδομών όσο και παροχής υπηρεσιών, η τουριστική συγκέντρωση κάθε χρόνο αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς.

Με αυτά τα δεδομένα οι βασικές ανάγκες στον κλάδο εντοπίζονται σε πέντε δραστηριότητες :

1. Δημιουργία βασικών υποδομών για την υποστήριξη του τομέα του τουρισμού (σε υφιστάμενες τουριστικές περιοχές) για οργανωμένη ανάπτυξη⁶⁰ με στόχο τον περιορισμό της περαιτέρω άναρχης ανάπτυξης.
2. Έλεγχος τουριστικής συγκέντρωσης. Καθορισμός τουριστικών και αγροτικών περιοχών, καθώς και προετοιμασία των τουριστικών περιοχών με έργα ανάπτυξης. Για τις αγροτικές περιοχές είναι επιθυμητή η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα ως συμπληρωματική δραστηριότητα (αγροτουρισμός). Στόχος είναι η ισορροπημένη ανάπτυξη του τομέα και ο περιορισμός των αρνητικών επιπτώσεων στην γεωργία.
3. Ενίσχυση της δημιουργίας τουριστικών εγκαταστάσεων με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε έργα που σχετίζονται με εναλλακτικές – σύγχρονες μορφές τουρισμού. Στόχος της ενέργειας είναι η κατασκευή έργων στον υποτομέα της θαλασσοθεραπείας, του συνεδριακού τουρισμού, του θαλάσσιου περιηγητικού τουρισμού με κατασκευή μαρίνων ή μικρότερων χώρων ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής όπου θα

⁵⁹ με βάση το μέγεθος – μήκος των ακτών, την επιφάνειά του και του πληθυσμού του

⁶⁰ έργα οδοποιίας, αποχετεύσεων, βιολογικών καθαρισμών, υδρεύσεων, ελλιμενισμών – υποστήριξης θαλάσσιου περιηγητικού τουρισμού κλπ

παρέχονται βασικές υπηρεσίες, πρόσδεσης, ανεφοδιασμού και διαχείμανσης. Ιδιαίτερα για την ανάπτυξη του τομέα αυτού, που είναι ιδιαίτερα προσοδοφόρος λόγω συμμετοχής τουριστών υψηλής εισοδηματικής τάξης, απαιτείται σχεδιασμός τουλάχιστον σε περιφερειακό επίπεδο⁶¹. Επίσης κρίνονται θετικά, έχοντας περιθώρια ανάπτυξης, ο οικολογικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, κυρίως με έργα που συντελούν στην προβολή και προώθηση των ενδιαφερόντων που ο τόπος διαθέτει.

4. Ενίσχυση των υφιστάμενων τουριστικών μονάδων για την βελτίωση και συμπλήρωση των παρεχόμενων υπηρεσιών από αυτές. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται αναγκαία η διενέργεια εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεων, η κατασκευή έργων για την παροχή νέων συμπληρωματικών υπηρεσιών όπως αθλητικών εγκαταστάσεων, χώρων στάθμευσης, δεξαμενών κολύμβησης, υποδομών για φιλοξενία ατόμων με ειδικές ανάγκες, κατασκευή χώρων πολιτιστικών λειτουργιών, καθώς επίσης είναι αναγκαία και η κατάρτιση των εργαζομένων του τομέα. Έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει σοβαρό έλλειμμα επαγγελματισμού ενώ ο ανθρώπινος παράγοντας συμμετέχει σοβαρότατα στην ποιότητα των υπηρεσιών.

5. Δημιουργία περιοχών ήπιας τουριστικής ανάπτυξης. Με δεδομένο ότι σήμερα το πλήθος του τουρισμού παραμένει πλησίον των Δυτικών παραθαλάσσιων περιοχών, κρίνεται δυνατή και χρήσιμη η μετακίνηση μέρους των τουριστών που έχουν σχετικά ενδιαφέροντα προς το εσωτερικό τμήμα της Νάξου και κυρίως προς του Ορεινούς Παραδοσιακούς Οικισμούς της. Είναι ώριμη η δημιουργία τριών ζωνών ήπιας τουριστικής ανάπτυξης σε περιοχές σχετική δυνατότητα.

α. Ανάπτυξη ήπιου τουρισμού στην περιοχή σμυριδορυχείων ορεινής Νάξου. Στην περιοχή αυτή υπάρχουν πέρα των παλαιών ορυχείων της σμύριδας, το βιομηχανικό μνημείο μεταφοράς σμύριδας (ο εναέριος), ο Μεσαιωνικός οικισμός Ατσιπάπη, ο Αγροτικός Οικισμός Σίφωνες, η μονή της Παναγίας της Αργοκοιλιώτισσας, Αρχαιολογικά μνημεία (Πύργος Χειμάρρου, Κούρος Απόλλωνα κ.α.), βυζαντινές εκκλησίες, αξιόλογο αγροτικό τοπίο με πλήθος ορεινών – αγροτικών μονοπατιών, λίθινες αναβαθμίδες, ανεμόμυλοι κ.λ.π.

β. Δημιουργία Βυζαντινού Πολιτιστικού Πάρκου στην κεντρική Νάξο. Στον χώρο αυτό απαντώνται βυζαντινά μνημεία, βυζαντινές εκκλησίες, μεσαιωνικοί πύργοι και κάστρα, αξιόλογα σπήλαια, οικισμοί με καθαρά χαρακτηριστικά των προηγούμενων αιώνων (σοκάκια, οικίες κλπ) καθώς και αγροτικό περιβάλλον που μαρτυρεί την παλαιότερη χρήση της γης και τον οικονομικό χαρακτήρα του τόπου.

⁶¹ δίκτυο μαρίνων, λιμενικών έργων και λουπών εγκαταστάσεων

γ. Δημιουργία ζώνης ήπιου τουρισμού στην περιοχή Μελάνων – Ποταμιάς, όπου υπάρχει αξιόλογο αγροτικό τοπίο με νερόμυλους, δίκτυο μονοπατιών, ο φημισμένος Κούρος των Μελάνων, βυζαντινές εκκλησίες, ο πύργος Δελαρόκα κ.α. Στις παραπάνω περιοχές είναι εφικτή η παρέμβαση για αποκατάσταση των μονοπατιών, βελτιώσεις-αποκαταστάσεις μύλων, νερόμυλων καθώς και άλλων μνημείων, πύργου και κάστρα. Επίσης η κατασκευή παρατηρητηρίων, περιπτέρων, καθιστικών στις διαδρομές των μονοπατιών καθώς και η δημιουργία ξενώνων για την φιλοξενία των τουριστών – επισκεπτών εντός της προβλεπόμενης ζώνης. Στόχος είναι η ανάπτυξη – αξιοποίηση νέων μορφών τουρισμού για την Νάξο όπως ο πολιτιστικός, θρησκευτικός, οικολογικός και εκπαιδευτικός τουρισμός.

Στόχοι των ενεργειών στον τομέα του τουρισμού είναι οι :

- ❖ Περιορισμός των αρνητικών επιπτώσεων από την μέχρι σήμερα άναρχη και ανισόρροπη τουριστική ανάπτυξη – συγκέντρωση.
- ❖ Προσέλκυση τουρισμού υψηλότερης εισοδηματικής τάξης-μικρή αύξηση στον αριθμό των αφίξεων-διανυκτερεύσεων.
- ❖ Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στον τομέα του τουρισμού της Νάξου.
- ❖ Ανάπτυξη και προβολή των δυνατοτήτων του τόπου.
- ❖ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- ❖ Διάχυση του τουριστικού προϊόντος.
- ❖ Ισόρροπη και οργανωμένη τουριστική ανάπτυξη με μακροπρόθεσμη προοπτική.

8.4 ΔΙΑΓΡΑΦΟΜΕΝΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΤΟΜΕΑΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τα τελευταία χρόνια ο πληθυσμός της Νάξου παρουσιάζει, όπως είδαμε αναλυτικά σε προηγούμενο κεφάλαιο, πτωτική τάση στις ορεινές περιοχές και σταθεροποιητική τάση στις πεδινές με αυξητικές τάσεις σε κάποιες από αυτές. Το κύριο χαρακτηριστικό είναι η έντονη μετανάστευση των νέων από την ορεινή Νάξο προς την πεδινή, κυρίως προς την Χώρα της Νάξου, αλλά και στα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα κ.λ.π.) γεγονός που οφείλεται κυρίως στην διαφορά επιπέδου ταχύτητας της ορεινής Νάξου και έχει σαν συνέπεια την εγκατάλειψη της αγροτικής γης και των λοιπών παραγωγικών λειτουργιών στις περιοχές αυτές. Αρνητικό χαρακτηριστικό είναι ότι η πυραμίδα των ηλικιών στην ορεινή Νάξο έχει αντιστροφή υπέρ των υπερηλίκων με αρνητικές σαφώς συνέπειες, πέρα της προοπτικής σοβαρότητας μείωσης του πληθυσμού – εγκατάλειψης οικισμών και στην εγκατάλειψη των παραγωγικών

διαδικασιών στην ορεινή Νάξο, που παραδοσιακά αποτελούσε τον κορμό του οικιστικού ιστού και της παραγωγικής λειτουργίας.

Τομεακά φαίνεται ότι η απασχόληση στη γεωργία ακολουθεί μακροχρόνια πτωτική τάση, αλλά και η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα εμφανίζει τα τελευταία χρόνια ελαφρά μείωση. Ο τομέας των υπηρεσιών είναι ο μόνος που δημιουργεί νέες θέσεις απασχόλησης χωρίς όμως να είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες από πρώην απασχολούμενους του γεωργικού τομέα. Τα αποτελέσματα αυτά κάθε άλλο παρά ενθαρρυντικά είναι καθώς στο νησί η αγροτική λειτουργία αποτελεί ή τουλάχιστον κάλυπτε μέχρι σήμερα το μεγαλύτερο μέρος της απασχόλησης του πληθυσμού και η κύρια πηγή εισοδημάτων των κατοίκων. Σήμερα ο τομέας των υπηρεσιών και ιδιαίτερα το τμήμα του τουρισμού τείνει να καλύψει το μεγαλύτερο μέρος στον τομέα της απασχόλησης και του εισοδήματος. Η απασχόληση νέων ανθρώπων στον τομέα αυτό του δίνει μακροπρόθεσμα πλεονεκτήματα ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων.

Η σοβαρή εξάρτηση όμως από τον τομέα αυτόν της τοπικής οικονομίας δεν είναι επιθυμητή λόγω της αβεβαιότητας που υπάρχει για την ύπαρξή του ως μακροπρόθεσμης σταθερής πηγής απασχόλησης και εισοδήματος. Για την ενίσχυση συνεπώς της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας, απαιτείται η παράλληλη ανάπτυξη των άλλων τομέων παραγωγής και η κάλυψή τους με νέα σε ηλικία άτομα για να στελεχώσουν τόσο τον αγροτικό τομέα όσο και τους λοιπούς τομείς δραστηριότητας. Αυτή η πολιτική θα έχει και σαν αποτέλεσμα πέρα της αύξησης της απασχόλησης στους λοιπούς τομείς δραστηριότητας και την καταστολή του κύματος μετανάστευσης προς τα αστικά κέντρα (Χώρα Νάξου – Αθήνα κλπ).

Για την αποτροπή των εν λόγω κινδύνων κρίνεται απαραίτητη κατ' αρχάς η ενδυνάμωση του εργατικού πληθυσμού της Νάξου με την βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ώστε να δώσει τα αναγκαία εφόδια στους νέους για την επαγγελματική τους αποκατάσταση σε δραστηριότητες που έχουν αναπτυχθεί στο νησί ή ακόμα και σε άλλες που μπορούν να αναπτυχθούν. Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθούν καλύτερες προϋποθέσεις συγκράτησης του πληθυσμού καθώς και προώθησης των τομέων παραγωγής.

Σύμφωνα βέβαια και με τα νέα δεδομένα που διαμορφώνονται σήμερα, ο υψηλός βαθμός ειδίκευσης και η ικανότητα προσαρμογής στα νέα πρότυπα εργασίας αποτελούν απαραίτητα εφόδια για τον εκσυγχρονισμό και την προώθηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί

την κρισιμότερη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών που με τη σειρά της αναδεικνύεται ως ο κύριος παράγων ανάπτυξης των οικονομιών της Ευρώπης.

Με βάση αυτές τις εξελίξεις στον τομέα της απασχόλησης η Νάξος δεν μπορεί να αναπτυχθεί αν δεν εξασφαλίσει την ικανοποιητική εκπαίδευση του υφιστάμενου αλλά και του μελλοντικού εργατικού της δυναμικού. Από την δεκαετία του 1990 έχουμε ήδη μπει “στην κοινωνία της γνώσης”, σε μια κοινωνία που η τεχνολογία στο χώρο της παραγωγής και της πληροφόρησης αλλάζει ταχύτατα και που η αξία των επιχειρήσεων μετράται από την ικανότητά τους για απόκτηση, παραγωγή, διάχυση και εφαρμογή νέας γνώσης στην παραγωγική διαδικασία. Οι γρήγορες παραγωγικές και οργανωτικές μεταλλαγές, η ευέλικτη προσαρμογή στις απαιτήσεις των καταναλωτών, οδηγούν σε γρήγορη απαξίωση της κεκτημένης γνώσης και σε μεγάλες ανακατατάξεις στην αγορά εργασίας που καμία περιοχή δεν μπορεί να αγνοήσει.

Με βάση τα δεδομένα αυτά κρίνονται ως αναγκαία οι εξής στόχοι :

- Η ταχεία βελτίωση της ποιότητας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και της αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης, αξιοποιώντας τις νεοαποκτηθείσες δομές για την αναβάθμιση και πιστοποίηση των προσόντων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, με βασική προϋπόθεση την κάλυψη των κενών βασικής υποδομής (κτίρια, πληροφοριακά συστήματα, βιβλιοθήκες).
- Δημιουργία μιας ανοιχτής και συνεκτικής κοινωνίας που θα εξασφαλίζει καθεστώς ίσων ευκαιριών, θα διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών της στα συστήματα εκπαίδευσης και δια βίου κατάρτισης, θα διασφαλίζει ευελιξία και προσαρμοστικότητα προσόντων και δεξιοτήτων στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας.

Σήμερα μάλιστα τα ηλεκτρονικά δίκτυα μετάδοσης δεδομένων δίνουν απάντηση στην γεωγραφική ασυνέχεια ως προς την ισότητα των ευκαιριών πρόσβασης στην ενημέρωση, την εκπαίδευση, την εργασία για την εξίσου ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των πλέον απομονωμένων περιοχών.

- Ανάπτυξη επαρκών και κατάλληλων υπηρεσιών απασχόλησης που να συνδυάζουν αποτελεσματικά τα συστήματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης με την αγορά εργασίας.
- Παροχή υπηρεσιών στήριξης, εμπύχωσης και επαγγελματικού προσανατολισμού στους νέους, στους μακροχρόνια άνεργους, στις γυναίκες και γενικότερα στις ομάδες που αντιμετωπίζουν σοβαρούς κινδύνους παρατεταμένου αποκλεισμού από την αγορά εργασίας καθώς

και σε εκείνους για τους οποίους απαιτείται προσαρμογή δεξιοτήτων προκειμένου να διατηρήσουν τη θέση εργασίας τους και να βελτιωθεί η παραγωγικότητα των επιχειρήσεων.

- Εφαρμογή εξειδικευμένων δράσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα, μέσα από αποκεντρωμένα συστήματα διαχείρισης, για την αντιμετώπισης θυλάκων ανεργίας και την αξιοποίηση τοπικών δυνατοτήτων απασχόλησης. Ειδικότερα είναι επιθυμητή η εφαρμογή δράσης (προγράμματος) για την ενίσχυση της απασχόλησης στην ορεινή Νάξο, στην οποία εμφανίζεται σοβαρός κίνδυνος εγκατάλειψης. Το πρόγραμμα αυτό απαιτείται να παρέχει άμεσες ενισχύσεις σε νέους επαγγελματίες που θα δραστηριοποιηθούν στο χώρο αυτό, ή έμμεση ενίσχυση σε εργοδότες και λοιπούς φορείς για δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

- Εξειδίκευση του αγροτικού εργατικού δυναμικού σε νέες οικονομικές δραστηριότητες προσαρμοσμένες στον αγροτικό χώρο, όπως και στα παραδοσιακά επαγγέλματα.

Με την επίτευξη των παραπάνω στόχων αναμένεται η αντιστροφή της τάσης της μετανάστευσης από το νησί, η παραμονή νέων ή η επιστροφή μικρού αριθμού νέων και η διατήρηση του πληθυσμού στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές του, ώστε να αποτραπεί η περαιτέρω εγκατάλειψη των ορεινών οικισμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. – Μελέτη σκοπιμότητας για την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, 2006
- ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. – Πρόταση στο Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ «Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών», 2004
- ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. – Συνοπτική περιγραφή δράσεων έργου TRIMED του Προγράμματος «Πολιτισμός 2000» της Ε.Ε, 2005
- ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. – Πρότυπο Καινοτόμο Σχέδιο Ανάπτυξης με θέμα Οι Καρποί της Γης και του Πνεύματος, 2007
- ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. – «Πρόγραμμα Προστασίας από την Διάβρωση και Διατήρησης Αγροτικού Τοπίου στις Μειονεκτικές Αγροτικές Περιοχές Νάξου – Αμοργού» Κανονισμός Νο 2078/92, 1992
- ΒΑΣ. Γ. ΠΑΝΑΓΟΥ & ΚΩΝ/ΝΟΣ Σ. ΤΣΟΥΝΤΑ – Διακρατική και υπερεθνική συνεργασία, Παπαζήση, Αθήνα 2002
- Γ.Θ. ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ – ENVIPLAN Προώθηση της Πραγματικής Σύγκλισης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2003.
- ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ & ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. – Τελική έκθεση του Προγράμματος για Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη στη Νάξο, 2004
- ΔΗΜΟΣ ΔΡΥΜΑΛΙΑΣ – Τεχνικό Δελτίο Έργου, Υποέργου – Υποδομών «Βελτίωση – Ανάδειξη περιπατητικών διαδρομών Δήμου Δρυμαλίας», 2005
- ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 1989-1993, Ετήσια Έκθεση Συμβούλου Αξιολόγησης (ENVIPLAN - HELMICO), Μάιος 1993
- Πανεπιστήμιο Αιγαίου - Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας & Επικοινωνίας, Βερνίκος Νίκος, Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής

Β. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ZAFEIRIS VAOS & STEFANOS NOMIKOS – Windmills of the Cycladic islands, Δωδώνη, Αθήνα 1993
- RAPHAEL – TRADIMA course in production and application of tradition materials for conservation and building restoration, Gotland University College, 1998
- Cyprus Tourism Organisation (CTO) – Report on the project title Cultural Heritage Tourism Network (CHTN), Πρόγραμμα Leonardo, 1998
- Edgar Morin, La tête bien faite, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2001

Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΤΟΠΟΣ

- <http://www.aeiforos-anaptyxi.gr/>
- <http://www.esfhellas.gr/>
- <http://www.gowork.gr/gowork/Elearning/development/cover.htm>
- <http://www.conselldemallorca.net/mediambient/rebs>
- <http://www.icaros.gr>
- <http://www.medstone.org>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

					ΣΥΝΟΛΟ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ				% ΣΥΝΟΛΟ
	25-35	35-45	45-55	55-65		25-35	35-45	45-55	55-65	
ΑΡΙΘΜΟΣ	8	6	10	6	30	26,7	20,0	33,3	20,0	100,0
Κακή	2	1	1	0	4	6,7	3,3	3,3	0,0	13,3
Ικανοποιητική	3	2	2	2	9	10,0	6,7	6,7	6,7	30,0
Καλή	2	2	4	1	9	6,7	6,7	13,3	3,3	30,0
Πολύ καλή	0	1	3	3	7	0,0	3,3	10,0	10,0	23,3
Άριστη	1	0	0	0	1	3,3	0,0	0,0	0,0	3,3
Όχι	0	1	1	0	2	0,0	3,3	3,3	0,0	6,7
Ίσως	1	1	2	1	5	3,3	3,3	6,7	3,3	16,7
Σε μεγάλο βαθμό	4	3	5	3	15	13,3	10,0	16,7	10,0	50,0
Ναι	3	1	2	2	8	10,0	3,3	6,7	6,7	26,7
Όχι	8	5	5	4	22	26,7	16,7	16,7	13,3	73,3
Ναι	0	1	5	2	8	0,0	3,3	16,7	6,7	26,7
Πρωτογενής	3	2	5	1	11	10,0	6,7	16,7	3,3	36,7
Δευτερογενής	1	0	0	0	1	3,3	0,0	0,0	0,0	3,3
Τριτογενής	4	3	3	4	14	13,3	10,0	10,0	13,3	46,7
Κανένας	0	1	0	1	2	0,0	3,3	0,0	3,3	6,7
Όλοι	0	0	1	1	2	0,0	0,0	3,3	3,3	6,7
Πρωτογενής	1	1	1	0	3	3,3	3,3	3,3	0,0	10,0
Δευτερογενής	3	1	4	4	12	10,0	3,3	13,3	13,3	40,0
Τριτογενής	2	1	2	1	6	6,7	3,3	6,7	3,3	20,0
Κανένας	0	0	1	0	1	0,0	0,0	3,3	0,0	3,3
Όλοι	2	3	2	1	8	6,7	10,0	6,7	3,3	26,7
Όχι	2	2	4	1	9	6,7	6,7	13,3	3,3	30,0
Ίσως	4	3	2	2	11	13,3	10,0	6,7	6,7	36,7
Ναι	2	1	4	3	10	6,7	3,3	13,3	10,0	33,3
Όχι	5	4	7	6	22	16,7	13,3	23,3	20,0	73,3
Ίσως	2	0	3	0	5	6,7	0,0	10,0	0,0	16,7
Ναι	1	2	0	0	3	3,3	6,7	0,0	0,0	10,0

**Πίνακας 2 : ΣΥΝΟΛΟ
ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ**

ΑΝΔΡΕΣ

30

					ΣΥΝΟΛΟ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ				% ΣΥΝΟΛΟ
	25-35	35-45	45-55	55-65		25-35	35-45	45-55	55-65	
ΑΡΙΘΜΟΣ	3	3	6	4	16	10,0	10,0	20,0	13,3	53,3
Κακή	2	1	0	0	3	6,7	3,3	0,0	0,0	10,0
Ικανοποιητική	0	1	1	2	4	0,0	3,3	3,3	6,7	13,3
Καλή	1	1	3	0	5	3,3	3,3	10,0	0,0	16,7
Πολύ καλή	0	0	2	2	4	0,0	0,0	6,7	6,7	13,3
Άριστη	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Όχι	0	1	0	0	1	0,0	3,3	0,0	0,0	3,3
Ίσως	0	1	1	1	3	0,0	3,3	3,3	3,3	10,0
Σε μεγάλο βαθμό	1	0	4	1	6	3,3	0,0	13,3	3,3	20,0
Ναι	2	1	1	2	6	6,7	3,3	3,3	6,7	20,0
Όχι	3	3	2	3	11	10,0	10,0	6,7	10,0	36,7
Ναι	0	0	4	1	5	0,0	0,0	13,3	3,3	16,7
Πρωτογενής	1	0	3	1	5	3,3	0,0	10,0	3,3	16,7
Δευτερογενής	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Τριτογενής	2	2	2	2	8	6,7	6,7	6,7	6,7	26,7
Κανένας	0	1	0	1	2	0,0	3,3	0,0	3,3	6,7
Όλοι	0	0	0	1	1	0,0	0,0	0,0	3,3	3,3
Πρωτογενής	0	0	1	0	1	0,0	0,0	3,3	0,0	3,3
Δευτερογενής	1	0	2	3	6	3,3	0,0	6,7	10,0	20,0
Τριτογενής	1	0	2	0	3	3,3	0,0	6,7	0,0	10,0
Κανένας	0	0	1	0	1	0,0	0,0	3,3	0,0	3,3
Όλοι	1	3		1	5	3,3	10,0	0,0	3,3	16,7
Όχι	2	2	2	1	7	6,7	6,7	6,7	3,3	23,3
Ίσως	0	1	1	1	3	0,0	3,3	3,3	3,3	10,0
Ναι	1	0	3	2	6	3,3	0,0	10,0	6,7	20,0
Όχι	2	1	5	4	12	6,7	3,3	16,7	13,3	40,0
Ίσως	0	0	1	0	1	0,0	0,0	3,3	0,0	3,3
Ναι	1	2	0	0	3	3,3	6,7	0,0	0,0	10,0

ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

Ι ΓΥΝΑΙΚΕΣ

30

					ΣΥΝΟΛΟ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ				% ΣΥΝΟΛΟ
	25-35	35-45	45-55	55-65		25-35	35-45	45-55	55-65	
ΑΡΙΘΜΟΣ	5	3	4	2	14	16,7	10,0	13,3	6,7	46,7
Κακή	0	0	1	0	1	0,0	0,0	3,3	0,0	3,3
Ικανοποιητική	3	1	1	0	5	10,0	3,3	3,3	0,0	16,7
Καλή	1	1	1	1	4	3,3	3,3	3,3	3,3	13,3
Πολύ καλή	0	1	1	1	3	0,0	3,3	3,3	3,3	10,0
Άριστη	1	0	0	0	1	3,3	0,0	0,0	0,0	3,3
Όχι	0	0	1	0	1	0,0	0,0	3,3	0,0	3,3
Ίσως	1	0	1	0	2	3,3	0,0	3,3	0,0	6,7
Σε μεγάλο βαθμό	3	3	1	2	9	10,0	10,0	3,3	6,7	30,0
Ναι	1	0	1	0	2	3,3	0,0	3,3	0,0	6,7
Όχι	5	2	3	1	11	16,7	6,7	10,0	3,3	36,7
Ναι	0	1	1	1	3	0,0	3,3	3,3	3,3	10,0
Πρωτογενής	2	2	2	0	6	6,7	6,7	6,7	0,0	20,0
Δευτερογενής	1	0	0	0	1	3,3	0,0	0,0	0,0	3,3
Τριτογενής	2	1	1	2	6	6,7	3,3	3,3	6,7	20,0
Κανένας	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Όλοι	0	0	1	0	1	0,0	0,0	3,3	0,0	3,3
Πρωτογενής	1	1	0	0	2	3,3	3,3	0,0	0,0	6,7
Δευτερογενής	2	1	2	1	6	6,7	3,3	6,7	3,3	20,0
Τριτογενής	1	1	0	1	3	3,3	3,3	0,0	3,3	10,0
Κανένας	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Όλοι	1	0	2	0	3	3,3	0,0	6,7	0,0	10,0
Όχι	0	0	2	0	2	0,0	0,0	6,7	0,0	6,7
Ίσως	4	2	1	1	8	13,3	6,7	3,3	3,3	26,7
Ναι	1	1	1	1	4	3,3	3,3	3,3	3,3	13,3
Όχι	3	3	2	2	10	10,0	10,0	6,7	6,7	33,3
Ίσως	2	0	2	0	4	6,7	0,0	6,7	0,0	13,3
Ναι	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35 35 - 45 45 - 55 55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή Ικανοποιητική Καλή Πολύ καλή Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι Ίσως Σε μεγάλο βαθμό Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35 35 - 45 45 - 55 55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή Ικανοποιητική Καλή Πολύ καλή Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι Ίσως Σε μεγάλο βαθμό Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35 35 - 45 45 - 55 55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή Ικανοποιητική Καλή Πολύ καλή Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι Ίσως Σε μεγάλο βαθμό Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35 35 - 45 45 - 55 55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή Ικανοποιητική Καλή Πολύ καλή Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι Ίσως Σε μεγάλο βαθμό Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35 35 - 45 45 - 55 55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή Ικανοποιητική Καλή Πολύ καλή Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι Ίσως Σε μεγάλο βαθμό Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35 35 - 45 45 - 55 55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή Ικανοποιητική Καλή Πολύ καλή Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι Ίσως Σε μεγάλο βαθμό Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι

Πτυχιακή Εργασία Φάρκωνας Κυριακή με τίτλο :
«ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ.»

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να ερευνήσουμε και αξιολογήσουμε, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, την αναπτυξιακή δράση της Νήσου Νάξου, καθώς και το βαθμό αρωγής των αναπτυξιακών δράσεων στην συνολική ανάπτυξη του Νησιού. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο και την βοήθειά σας.

1. Φύλο

Άνδρας   Γυναίκα

2. Ηλικία

25 - 35   35 - 45   45 - 55   55 - 65

3. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Νήσου Νάξου είναι αυτή τη χρονική στιγμή:

Κακή   Ικανοποιητική   Καλή   Πολύ καλή   Άριστη

4. Θεωρείτε ότι οι αναπτυξιακές δράσεις στέκονται αρωγοί στην αναπτυξιακή πορεία του Νησιού;

Όχι   Ίσως   Σε μεγάλο βαθμό   Ναι

5. Πιστεύετε ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές δράσεις, που έχουν υλοποιηθεί στο Νησί, είναι αρκετές;

Όχι   Ναι

6. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη στη Νάξο;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

7. Ποιος παραγωγικός τομέας πιστεύετε ότι χρήζει περισσότερων αναπτυξιακών δράσεων, με απώτερο σκοπό την αναβάθμισή του;

Πρωτογενής Δευτερογενής Τριτογενής Κανένας Όλοι

8. Είστε ικανοποιημένοι με το επίπεδο ανάπτυξης του Νησιού;

Όχι Ίσως Ναι

9. Με τα σημερινά κριτήρια, θα εγκαταλείπατε το Νησί για “καλύτερη” ζωή σε μεγάλο αστικό κέντρο;

Όχι Ίσως Ναι